

DE BAPTISMO

aduersus

Hieronimum Moscorouium
Arianum,

LIBER VNVS.

abur. h. v. l. c. s. m. p. e.
Auhore

R. P. MARTINO SMIGLECIO Societa-
tis IESV, Sacrae Theol: Doctore.

In Pulo Monte ad S. Hieronim.

Carmel. Keynere

In Bibliotheca S. Hieronim.

CRACOVIAE,

In Officina Andreae Petricouij, S. R. M. Typographi
Anno Domini, M. DC. XV.

DR. BARTISMO

tab...

13353

Illustr^{us} & Reuerend^{us} Domino,
D. PETRO TYLICKI,
EPISCOPO CRACOVIENSI,
DVCI SEVERIENSI, &c.
Dño in Christo obseruandissimo.

Author Salutem & Felicitatem.

QUAM PIS MAXIME CONVENIAT,
Praesul Illustrissime, libros, qui de rebus Divinis
scribuntur, Episcopi, Apostolica Dignitatis here-
dibus nuncupare. Illos enim Spiritus S. Rectores
Ecclesiae Dei & sacrorum iudices constituit, ut
controuersas de Religione doctrinas cognoscant &
dirimant: Mirari tamen satis nequeo Moscorouium, quod suum ti-
bi opusculum inscripserit. Cum enim sublimes & arrogantes ce-
rant spiritus Ariani, & quidquid delirant oracula putent, vercor ut
te iudicem suorum dogmatum esse voluerit. Aliò, nescio quò, con-
siliū eius collineauit. Interim diuinare nolo. Vaum verè dicam,
Moscorouium hac in re paulò minus consideratum fuisse, qui quid
se deceeret, quidne tua persona postularet, non viderit. Horret ani-
mū, atq; orbis Christianus ad illa, quae in eo libello de Baptismo di-
spuntur; omnem eius plangè rationem conuellit Moscorouium; tan-
tum ei a limitè & detrahit; ut si vera sint, quae falso pronunciat, ut
ostendam, Baptismus esse desinat, frustra q; Ariani se Christianos ef-
se nobis persuadere conentur. Quid verò magis indecorum, quam
Episcopi protectione & patrocinio munire, quod non ille tantum da-
mnet, sed quisvis, etiam è vulgo Catholicus, execretur. Neq; verò
Moscorouius praecipiti hac audacia sua tantum fama aliquam teme-
ritatis indiesat notam, sed etiam in te nonnihil fuit iniurius. Quis enim
non dicatur Episcopus, sed vel verò Christianus, non dedecus & pro-
brum exit.

4 Epistola Dedicatoria.

brum excisimet, hominem hareticum ad hareticam fuliginem col-
 lustrasdam, Christiani sui nominis atque splendore? Et sanè tibi
 factum Moscorouij minime probatum fuisse, certo mihi persuadeo.
 Scio enim singularem tuam in rebus iudicandis sapientiam, & exi-
 mium in religione zelum. Meorum ergo partium esse duxi, nomi-
 num Episcopale, quod violarunt Ariani, expiare. Expiandi ratio
 ea visa est aptissima, qua etiam in rebus sacris, quocumq; modo pro-
 phanatis tenetur, cum in locum suum, id est sacrum, cum honore re-
 ponuntur. Vbi enim decentius & honestius nomen Episcopi collo-
 cetur, quam in libris Catholicorum? Nam sicut ad gemmae fulgo-
 rem, magna sit accessio splendoris, si puro inseratur; ita & Episco-
 pus nescio quo pacto maiorem habet Dignitatis claritatem, sua gra-
 tiam, si veritati Catholicae custos & patronus statuatur. Librum
 itaq; hunc, quem contra Moscorouianum Baptismum, Orthodoxis
 rationibus instructum produxi, ne aut Ariani, si res non sum non ha-
 berent, audaces fierent, aut ego, si non darem, semel suscepto mu-
 neri defuisse viderer, Amplissimo tuo nomini consacro & dedico.
 Ceterum uti spero, intelligent omnes, quae à Moscorouio aduersus
 Baptismum scripta sunt, esse eiusmodi, quae in Christianam religio-
 nem cadere nullo modo possunt. Quapropter Praesul amplissime,
 istud quidquid est, laboris mei aequi boniq; consules, dabisq; mihi ve-
 niam ut te mea quoq; charta loquantur, de cuius laudibus & pre-
 claris in Rempublicam Christianam, simul & Polonam promeriti-
 tis, nulla unquam tempora, conticescent. Viue & vale.

Datum Calisy ex Collegio Karnouiano Societatis JESU,
 2. Julij, 1615.

*Errores Moscoronij, qui in hoc libro resel-
luntur.*

De Deo.

1. Spiritum sanctum non esse verum Deum.
2. Nec Diuinitatis personam.
3. Falsum esse Spiritum S. nos regenerare in Baptismo aque.
4. Non quidquid est in Deo, Deus est.
5. Decreta Dei sunt in Deo, tanquam res ab ipso diuersæ.
6. Decreta Dei sunt vera effecta Dei.
7. Decreta Dei sunt eius accidentia.
8. Præter Deum est aliquid æternum.
9. Præter Deum est aliquid increatum.
10. Deum esse infinitum nusquam forte sacra litera docent.
11. Deū in luce corporea inaccessa inhabitare tanquam in loco.
12. Hanc lucem coæternam esse Deo.
13. Et incretam.
14. Et equalem Deo.
15. Materiam primam esse ab æterno probabiliter asseritur.
16. Duos Deos diuersos in lege noua colendos esse.
17. Christi essentia non est natura Diuina, sed nunquam illud Diuinum.
18. Error circa Christi essentiam non tollit Christum.
19. Christus insufflando in Apostolos non dedit eis reuera Spiritum S. sed postquam cælos ascendit.
20. Mortem Christi reuera non conferre nobis salutē, sed tantum representare charitatē Christi, qua excitamur in spem in Deum.
21. Christum post resurrectionem donatæst vera Diuinitas.
22. Paruulos ab Herode interceptos, pro homine Christi minimè occubuisse.
23. Aliquid ab æterno gigni impossibile.

24. Potestas peccata remittendi Apostolis data, nihil aliud quam annunciationem continet.
25. Renasci sine actu credēdi nemo potest.
26. Ioannem in vtero non fuisse regeneratum.
27. Quod ab æterno est, non potest ab alio esse.

De Baptismo & Sacramentis.

28. Christum Baptismumque nec instituisse, nec mandasse, nec publicasse.
29. Falsum esse, Baptismo nos effici Christianos.
30. Baptismus aque non debet conferri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.
31. In Baptismo aque innocationem nominis Christi non fieri.
32. Baptismum aque tantum ad profiterendum nomen Christi institutum esse.
33. Verba illa Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* ad Baptismum aque non pertinere.
34. Nullum inconueniens esse, in locum aque alium liquorem in Baptismo substituere.
35. Baptismus aque non est ad salutē necessarius.
36. Baptismus aque non sit ad remissionem peccatorum.
37. Ad formam Baptismi aque professionem Trinitatis non pertinere.
38. Infantes non esse Baptizandos.
39. Infantes non posse renasci spiritaliter.
40. Non nasci eosdem in peccato originali.

41. Baptismus ille, qui est à Christo institutus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, non est Baptismus aquæ.
42. Paruuli decedentes sine Baptismo non damnantur, nec puniuntur à Deo, vt noxi.
43. Eū in cuius nomine baptizamur, non est necessarium esse Deum verum.
44. Sub specie panis & vini non corpore & sanguine Domini participare & fassum est & absonum.
45. Accidentia panis & vini sine propriis subiectis subsistere, prorsus inuoluit contradictionem.
46. Sacramenta non sunt instituta ad iustificationem nostram.

INDEX CAPITVM LIBRI.

- Forma Baptismi, Trinitatis professionem & inuocationem contineri, contra Arianos demonstratur. Caput I.*
- Arianos absurdè negare, Baptismum aquæ conferri debere in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Caput II.*
- Spiritus sancti Diuinitas à Moscorouij blasphemijs vindicatur. Caput III.*
- Duo argumenta pro Diuinitate Spiritus sancti, à Moscorouij cauillationibus vindicantur. Caput IV.*
- Per Baptismum aquæ nobis remitti peccata, impie à Moscorouio negatur. Caput V.*
- Fundamenta duo Moscorouij euertuntur. Caput VI.*
- Paruulis Baptismum aquæ necessarium esse ad salutem, aduersus Moscorouium demonstratur. Caput VII.*
- Arianos cum omnem Baptismi rationem euertant, Christianorum nomen non mereri. Caput VIII.*
- Trium personarum vnā essentiam rectè colligi ex 1. Ioan: 5. aduersus Moscorouium ostenditur. Caput IX.*
- Appendix, in qua ostenditur, Moscorouium probare minime potuisse, Christo Diuinitatem donatam esse.*

DE BAPTISMO

aduersus Moscorouium

Arianum,

LIBER VNVS.

Quatuor sunt, quæ de Baptismo à Moscorouio negantur, Forma Baptismi, Materia, Fructus, Necessitas; quibus negatis, quid reliquum est, quod de Baptismo credi possit? Itaque hæc, eodem ordine, accuratè refellenda sunt: & ostendendum Arianos, vti in alius Religionis nostræ capitibus; ita & in hoc, non solum à communi totius antiquitatis fide, sed & ab omni scripturarū sensu, quàm longissimè abesse.

Forma Baptismi, Trinitatis professionem & inuocationem contineri, contra Arianos demonstratur. Cap: 1.

Christi institutio est, vt Baptismus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. conferatur Math: 28. Quid sit autem in nomine alicuius Baptismum conferri, explicuit Paulus, cum ait: *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptisatus estis?* 1. Cor: 1. 13. Scilicet tantus Apostolus intellexit, non in hominis alicuius, etiam sanctissimi nomine, Baptismum conferri posse, sed in solius Dei nomine. Etenim cum Baptismus conferatur ad salutem & remissionem peccatorum, Math: 28. Act: 2. 38. eius solius nomine conferri potest, qui est præcipua salutis nostræ & remissionis peccatorum causa: alioqui si secundaria & minus præcipua causa ad id sufficeret, posset in cuiuscunque Apostoli, vel etiam Ministri nomine conferri. Quod tamen ita Paulus harruit, vt cum admiratione, tanquam rem, quæ fieri nullo modo possit, commemoret: *aut in nomine,* inquit, *Pauli baptisatus estis?* Cum igitur solus Deus sit, & præcipua salutis nostræ causa, & nemo peccata remittat, nisi solus Deus, fit vt solus Deus sit is, in cuius nomine baptisemur. Idem enim est in nomine alicuius baptisari & in nomine eius remissionem peccatorum consequi. Quod si in Dei solius nomine baptisemur:

Patrem,

in solius Dei nomine baptisemur.

De Baptismo aduersus Moscorouium,

Patrem, Filium, & Spiritum S. verum Deum esse, consequens est: in horum enim trinum nomine, Baptismus vt fiat, a Christo institutus est. Hoc vero quid aliud est, quam Trinitatem in Baptismo confiteri? in vnus Dei nomine, qui sit Pater, Filius, & Spiritus S. baptisari: idcirco enim non in nominibus, quasi in multis, sed in nomine quasi vno Patris, Filij, & Spiritus S. baptisamur. quorum enim vna est Diuinitas, vnum etiam nomen est, Dei inquam nomen.

Respondet Moscorouius fallissimum esse, non posse nos, nisi in solius Dei nomine baptisari, ad ducitque ad rem nihil spectantia exempla. Legimus enim, inquit, aliquos in Baptismate Ioannis baptisatos, Act. 19, & quorquor in Christo baptisantur, in morte ipsius baptisari. Rom. 6. 3. Item Israelitas in nubis, & in mari, & in Moyse baptisatos esse. 1. Cor. 10. 2. Porro idem esse ait in nomine ipsius baptisari, & in ipso baptisari: sicut credere in Christum & in nomine Christi.

Aio igitur Moscorouium impertinentia loqui; non enim quaerit id est, an quemcumque Baptismum in solius Dei nomine fieri oporteat: hoc enim nemo, nisi stultissimus asseruerit. Sicut enim varia sunt genera baptismatum: ita varij sunt illi, quorum nomine fieri illa baptismata possunt. Sic Ioannis Baptismus, fuit in nomine Ioannis: quia ab illo institutus; ex ipso nomen & auctoritatem habebat. Sic in Moyse dicuntur Israelitae baptisati. At quid hoc ad Baptismum Christi; qui cum sit institutus ad salutem & remissionem peccatorum, non potest nisi eius nomine conferri, qui sit prima causa salutis & remissionis peccatorum. Non igitur dicimus, omnem Baptismum in Dei nomine fieri, sed solum Christi Baptismum, qui cum sit ad eum effectum, qui solius Dei proprius est, conferendum instituitur, ex propria sua ratione, ob causam dictam, habet, vt non nisi in Dei nomine fiat.

Verum & in hoc labitur Moscorouius, cum putat idem esse in re aliqua baptisari, & in nomine eius baptisari. Baptisari enim in aqua vel mari, non est in nomine aquae vel maris baptisari: quamuis si in nomine alicuius baptisetur quis, consequens est in ipso baptisari. Non enim in nomine alicuius facere quidpiam dicimus, nisi sit illa persona aliqua: nec vllus modus loquedi fert, vt in nomine re-

Baptismus
multiplex.

Et in cuius
nomine sit
baptisatus,
est persona.

rum illarum, quæ personæ non sunt, quicquam dicamur facere. Ex quo etiam concluditur contra Moscorouium, Spiritum S. esse personam: siquidem in nomine eius baptisamur.

Porrò aliam instantiam dat Moscorouius, cum ait nos in nomine Christi baptisari, cum tamen ei, & I e s v nomen impositum legamus, & ipsum à Deo factum esse Christum & Dominum: ex quo sequitur, Christum non esse Deum. At hæc non est instantia, sed crassa petitio principij. Stultum enim est, dare instantiam in iis rebus, quas Aduersarius non admittit. Lex instantiarum est, vt sint, ex eorum rerum genere, quæ ab aduersario admittuntur: ita vt iis admittis, non possit non admittere id, de quo controuersia instituta est. Qualis non est instantia Moscorouij. Quis enim præter Arianos, negat, Christum esse verum Deum? Vnde multò præclariùs intulisset nobiscum Moscorouius, si in Christi nomine baptisamur, Christum verum Deum esse necesse est: Baptismus enim cum sit in salutem & remissionem peccatorum, non potest, nisi eius nomine fieri qui est prima salutis causa; cum nihil in nomine alicuius fieri dicatur, nisi ille sit vel habeatur prima eius rei causa. Ideirco enim cum Minister facit aliquid, vt Minister, non dicatur nomine suo facere, sed nomine Domini; quia potestate & auctoritate Domini facit. Cum igitur nullas sit prima salutis nostræ causa, nisi Deus: non potest Baptismus in vllis præterquam Dei nomine conferri.

Item verò ad locum Pauli respondet Moscorouius, non posse ex eo deduci, nos in solius Dei nomine baptisari. Solùm enim ait ibi vrgeri Corinthios, ne dissidia seminent. Siquidem in vnus Christi, non in Pauli, aut alterius nomine baptisati sunt; & Christi, non alterius professionem in Baptismo ediderunt. At certè Paulus plus aliquid dicit, quàm Moscorouius memorat. Vrgēbat enim Corinthios, dissidia inter se seminantes, eo quòd vnus diceret, se esse Pauli, alter Apollo, alter Cephas, alter Christi; vt tantò meliores aliis reputarentur, quantò à Nobilioribus Ministris fidem edocti aut baptisati essent. Hoc autem conuellit Paulus primùm ex eo, *Diuisus est Christus*, ac si diceret, non alium Christum prædicat Paulus, alium Apollo, alium Cephas, sed vnus est Christus in omnibus. Non igitur esse debet, ratio vlla dissidiorum & æmulationis. Deinde cum solus Christus sit crucifixus pro nobis, non Paulus; ad vnum Christum omnes

*Christus
em Deum
quia in eius
nomine ba-
ptisamur.*

*Locus Pauli
explicatur.*

se referre debent, non ad Paulum, aut Apollo. Similiter non in Pauli, sed in Christi duntaxat nomine baptisati sumus, illique soli per Baptismi professionem adscripti: quare nullus alterius, quàm Christi se esse, agnoscere debent. Verùm hoc ipsum Paulus ita dicit, ut tanquam absurdum interat ac impossibile, vt vel Paulus crucifixus sit pro nobis, vel in nomine Pauli baptisati simus; Hanc enim vim habet illa interrogatio, *numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in Pauli nomine baptisati estis?* Nam sicut crucifigi pro nobis, & morte sua peccata expiare nostra, ita Christo proprium est, vt nec in Paulum, nec in quempiam alium cadere possit: ita & baptisati in remissionem peccatorum. De tali enim Baptismo sermo est.

Cùm verò quaerit Moscorouus, quomodo inde eliciatur, nos non nisi in Dei nomine baptisari, dicendum est Paulum, non solum se id a mouere, vt in nomine eius quis baptisari possit, sed etiam in sua persona ab omni alio, ita vt nulli homini, vel Angelo, atq; adeò nulli rei creatæ possit id competere, vt in eius nomine quis baptisator in remissionem peccatorum. Qua enim ratione id Paulo impossibile erat, eadem ratione cæteris quibuscunque. Nam vti solius Dei proprium est peccata suo nomine remittere: ita & Baptismum remissionis peccatorum suo nomine conferre. Quocirca nec in Christi nomine baptisari possemus, nisi Christus verus Deus esset. Nam si Deus non esset, non suo, sed Patris nomine, peccata nobis remitteret, & sic non in suo, sed in Patris nomine baptisaret in remissionem peccatorum, cùm solius Dei sit, suo, non alterius nomine peccata remittere.

*Nisi Christi
sua Deum
esset, non pos-
semus in no-
mine ipsius
baptisari.*

*Quinquen-
seruatur.*

1.

2.

Ex quibus patet, eum dicimur, in nomine alicuius baptisari, indicari primùm causam principalem remissionis peccatorum, non ministerialem aut instrumentalem. Minister enim quidquid facit, vt Minister, non suo, sed superioris nomine facit. Deinde etiam indicatur causa hæc, cuius nomine confertur Baptismus, esse Deus. is enim cuius nomine nobis peccata remittuntur, siue in Baptismo, siue extra Baptismum, Deus est. Nam qui præter Deum peccata remittunt, cum id recepta a Deo potestate faciant, non suo, sed Dei nomine remittunt. Cuius igitur is in cuius nomine baptisatur, sit, is, in cuius nomine nobis peccata in Baptismo remittuntur, (id enim sunt ista, baptisari in remissionem peccatorum, & accipere in Baptismo remissionem)

tionem peccatorum) consequens est, eum in cuius nomine baptisamur, esse Deum verum. Verissimum enim est quod habetur Marci 2. 7. *qui potest peccata remittere, nisi Deus?* & Iob 14. 4. *qui potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu, qui solus es?* Tertio indicatur Christum esse, Deum verum: siquidem in nomine eius baptisamur, & in nomine eius consequimur remissionem peccatorum, ut dictum est. Quarto eadem ratione indicatur, Spiritum S. esse verum Deum: siquidem etiam in Spiritu S. nomine baptisamur in remissionem peccatorum. Quinto indicatur, Spiritum S. esse personam: non enim de re quæ non est persona dici potest, quod in nomine eius aliquid dicatur fieri, sed id propriè de solis personis affirmari solet. Nec refert in Græco haberi, *in nomen*, non in nomine. Idem enim est Græcis in nomen baptisari, quod Latinis in nomine: & Græca phrasis si Latine vertenda est, in nomine vertenda est. Latini enim non solent dicere, in nomen alicuius facere, sed in nomine.

Secundo negat Moscorovius, in forma Baptismi professionem & invocationem Trinitatis fieri. At nos id clarissimè demonstramus. Trinitatem enim intelligimus, Patrem, Filium, & Spiritum S. vnum verum Deum, tres personas in vnitatè Diuinæ naturæ existentes. At qui hoc ipsum profiteatur in forma Baptismi. Nam & Patrem, & Filium, & Spiritum S. nominamus, & vnum eorum nomen agnoscimus; in quo baptisari nos in remissionem peccatorum oporteat. Tale enim nomen est vnum tantum, Dei scilicet veri nomen, præter quod nullum aliud est nomen, in quo peccata nobis remitti possint, siue in Baptismo, siue extra. Rectè igitur SS. Patres, ex eo quod in forma Baptismi dictum sit à Christo, *in nomine*, non in nominibus, concluderunt vnum esse nomen Patris, & Filij, & Spiritus S. nempe Dei veri nomen. Intellexerunt enim nomen, in quo baptisamur, esse vnus veri Dei nomen: quare cùm hoc nomen, in quo baptisamur, Patri & Filio & Spiritui S. tribuitur in forma Baptismi, intellexerunt Patrem, Filium, & Spiritum S. esse vnum verum Deum, & vnum Dei nomen commune habere. Vanè autem gloriatur Moscorovius, se contra Skargam ostendisse, hæc verba, *in nomine*, per eipsum tam ad Patrem, quam ad Filium & Spiritum S. referri. Nam neque nos referri negamus, sed dicimus, sub vna ratione Dei veri referri, ac prouide non sub tribus nominibus, sed sub vno Dei veri nomine.

3

4

5

*Spiritus S.
est persona.*

*Trinitatè
in Baptismo
professio.*

*Vnum nomen
trinum personarum.*

mine. Id autem non ex Grammatica probamus: scimus enim, si Grammatica spectetur illa verba, *in nomine*, æque tria consequentia designare posse, sicut vnum omnibus commune nomen. At si ratione, ex sacris literis, & ex subiecta materia rem expendamus, dubium non est, nomen illud, in quo baptisamur, esse solius Dei veri nomē; atque hoc vnicum Dei nomen ad Patrem, Filium, & Spiritum S. referri. Quare, crepet licet Moscorouus, Sanctorum Patrum sententia in vno veri Dei nomine, in tribus personis asserendo, verissima est; scuelliq; ac labefactari Grammatica Moscorouij minime potest.

*Inuocatio
Trinitatis
in Baptismo*

Quod addit Moscorouus, in forma Baptismi mentionem fieri Patris, & Filij, & Spiritus S. non inuocationem; ex mentione autem inquit, non colligitur inuocatio, id inquam nimis futile est. Non enim quæcunque mentio est inuocatio, sed cum talem Dei mentionem facimus, vt in eius nomine aliquid obtineamus, quis inficari poterit, eiusmodi Dei mentionem, esse veram Dei inuocationem. Ita verò mentio Dei fit in Baptismo, vt scilicet in nomine eius baptisemur, & à peccatis expiemur. Quare & Ananias Saulo ait, Act: 22. 16. *Baptisare & ablue peccata tua inuocato nomine xpiis*, vt vel ex hęc ipso doceatur, nomen in quo baptisamur, non nudè commemorari sed inuocari.

*Ac si remi-
no formam
Baptismi
negat.*

Ex dictis colligo primùm, Moscorouum cum suis Racouiensibus veram Baptismi formam, quæ ab ipso Christo instituta est, negare. siquidem negant Filium & Spiritum S. esse illum vnum verum Deum, in cuius nomine baptisamur in remissionem peccatorum. Cum enim præter vnum verum Deum nullus sit, qui peccata suo nomine remittere possit, consequens est, vt Ariani vel Filium & Spiritum S. verum & vnicum illum Deum esse agnoscere debeant, vel in nomine eius nos baptisari & consequi remissionem peccatorum negent.

*Spiritum S.
esse personam
probamus.*

Similiter cum Spiritu S. esse personam negant, an non formam Baptismi euertunt? is enim in cuius nomine baptisamur, non potest non esse persona: cum de rebus, quæ non sunt personæ, non dicatur in nomine earum aliquid fieri. Quamobrem aut Spiritum S. esse personam fateri debent, quia in eius nomine baptisamur; aut nos in nomine Spiritus S. baptisari posse, negare debebunt. Ad hæc cum Spiritus S. loquatur, audiat, & audita annunciet, quomodo non erit persona? quis enim audita referre possit, nisi sit persona? *Afferit quidem*

dem exemplum Moscorouius de Spiritu hominis, qui intelligit, loquitur, audit, annunciat: neque tamen est persona. Verum non aduertit, Spiritum in Deo non esse partem substantiæ Diuinæ, vti est Spiritus hominis, sed totam & perfectam Dei substantiam: in Deo liquidem nullæ partes sunt. Etiam si igitur Spiritus hominis, quia pars est personæ hominis, non est persona perfecta: id tamen de Spiritu, qui in Deo est, dici haud potest. Spiritus enim qui in Deo est, non est pars Dei, (pars enim imperfectione necessario inuoluit) sed perfecta Dei substantia, ac proinde nihil illi deest ad perfectam personæ rationem.

At inquit, scriptura sacra dicitur tanto ante denunciare, providere, viuificare, 2. Cor. 1. 6. Gal. 3. 8. neque tamen dici potest persona. Verum quid hoc ad rem? scripturam enim annunciare, providere, non est verè illi facere, sed est esse signum & notam eorum, quæ nobis à Deo annuntiantur & providentur. at Spiritus S. verè audit, verè loquitur & annunciat, verè intelligit; non verò est signum tantum eorum, quæ Deus annunciat & intelligit. Verè autem intelligere Spiritum S. ait etiam ipse Paulus, cum illum comparat cum spiritu hominis: quod sicut spiritus hominis omnia scit, quæ sunt in homine: ita Spiritus Dei omnia scit, quæ sunt in Deo, & scrutatur etiam profunda Dei. Ad hæc, annunciare intellecta, non est nisi personæ, vt dictum est. quis enim vnquam dixerit, scripturam audire aliquid, aut audita nunciare? quæ tamen de Spiritu S. dicuntur, neque rei, quæ persona non sit, competere possunt.

Colligo secundo, falsum omnino esse, quod ait Moscorouius, Apostolos fidem Trinitatis non docuisse. Etenim si fides Trinitatis in forma Baptismi à Christo instituta est, vti demonstratum est, & mandatum Apostolis, vt ea forma baptisarent omnes qui negari potest eos fidem Trinitatis non docuisse, nisi Christi mandato eos non paruissè existimandum sit. Quapropter posita Baptismi à Christo institutione, necesse est Apostolos non solum docuisse fidem Trinitatis, sed etiam primò & ante omnia docuisse, nec in numerum Christianorum admisisse quenquam, nisi baptisatum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. quod est Dei vnus in essentia & trini in persona venerandum nomen.

Negat quidem Moscorouius, eam formam baptisandi, in nomine

Apostoli fides Trinitatis in docuerunt.

*Apostoli in
uomine Pa-
tris & Filij
& Spiritus
s. baptiza-
uunt.*

mine Patris & Filij & Spiritus sancti, ad baptismum aquæ referri; nec ea Apostolos in aquæ baptismo usos esse (quod quàm temerè & falsò asserat, infra sumus ostensuri) at negare non potest, ea forma Apostolos omnes fideles baptisasse: uti illis à Christo mandatum est; siue id fecerint siue aqua, siue cum aqua. In ea igitur forma, quomodo cunque fuerit ab Apostolis adhibita, Fides Trinitatis cum contineatur, ea doceri ab Apostolis proculdubio debuit.

At inquit Moscorouius, Skargam asseruisse, Apostolos dogma Trinitatis propter difficultatem ipsius reticere solitos. Verùm neq; Skargam, neq; nos intelligit Moscorouius. Nunquam enim Skarga negat, Apostolos ea docuisse, ex quibus necessariò consequatur Deum esse vnum in natura, trinum in personis. Ex hoc enim genere est forma baptisimi, quæ & Christus & Apostoli prædicarunt.

Quod autem Skarga asserit, est, non statim Apostolos expressè & iis ipsis verbis Trinitatem docere cæpisse. Nam si de Christi sacerdotio disputationem ingressurus Paulus, ait ad Hebr. 5. 11. *de quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum: quanto magis id in mysterio omnium Diuinitissimo, omnemque rationem excedente factum fuisse, existimare par est.*

Ait præterea, Apostolos, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, & nominibus, & descriptionibus discriminauisse: ut quæ de vno dicuntur, dici de alio non possint: ut, quòd Pater, sit Domini nostri Iesu Christi Pater: quòd Filius sit conceptus & natus ex Maria Virgine, crucifixus, mortuus, ad dexteram Dei collocatus: quòd Spiritus sanctus sit virtus Dei, quæ à Deo Patre procedit, & in alios effunditur. Verùm Moscorouius aduertere non vult, Patrem, Filium & Spiritum sanctum ex doctrina Apostolorum, in vno esse diuersos, in alio non esse: esse diuersos in personis, non esse diuersos in natura. Cùm enim ea Patri, Filio & Spiritui sancto tribuantur, quæ nò possunt nisi vni soli Deo tribui: indicatur tres illos, esse vnum Deum verum: Cùm verò iidem, tres esse demonstrantur; consequens est, eos non in natura, sed in proprietatibus personalibus differre. Quare Patris, Filij & Spiritus sancti nomina & tria sunt, & vnum: Trias, si proprietates personales spectes, quæ etiam Patris, Filij & Spiritus sancti nominibus designantur. Vnum verò, si ad naturam referas. Vnum enim est Dei nomen Patri, Filio, & Spiritui sancto commu-

*Discrimen
erium perso-
narum & v-
num.*

ne. Neque huius rei alia à nobis probatio hoc loco requirenda est, quam illa, quæ ex forma baptismi sumitur. Quo etiam modo descriptiones Patris, Filii, & Spiritus sancti sunt diuersæ, propter diuersas singularum proprietates personales; non verò si naturam Diuinam spectes. Quamquam quod ad Christum attinet, si is, qua homo est, consideretur, etiam natura humana distinguitur à Patre & Spiritu sancto, licet qua Deus, cum iisdem, natura sit vnus.

Et sanè nihil Apoitolicæ doctrinæ ita repugnans est, quam tres Deos, Diuino cultu colendos asserere. *Scimus*, inquit Paulus, 1. Cor: 8. 4. *quia idolum nihil est in mundo, & quia nullus est Deus, nisi vnus.* Cùm igitur ex Scripturis Apoitolicis constet, non Patrem solum, sed & Filium, & Spiritum sanctum esse Deum verum Diuino cultu colendum, nihil magis conforme doctrinæ Apoitolicæ censi debet, quam Filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum cum Patre. Verum hoc argumentum copiose à nobis tractatum est contra Smalcium 1. de erroribus Arianorum libro.

At inquit. Si Apostoli fidem Trinitatis docuissent, eam scriptis suis consignassent: siquidem multò minora & non magni momenti, vti de velandis in cætu piorum sæminis & similia consignarunt. Sed hæc argumentatio Moscorouij nullius prorsus est roboris; primùm quòd scripta Apoitolica non eo consilio & sine ab Apoitolis prodierunt, vt omnem fidem Christianam, & singulas eius partes comprehenderent, sed vt iis, occurrentibus tunc difficultatibus & necessitatibus obuiam iretur. Singulæ enim epistolæ ad singulares aliquas difficultates tollendas conscriptæ sunt. Euangelia autem ad vitæ Christi historiam cõprehendendam. Non igitur est necessarium, vt quidquid ad fidem spectat, in aliquo scriptorum Apoitolicorũ contineatur. Neque oppositum aduersarij vilo solido argumento hucusque probare potuerunt. Deinde Paulus Hebr: 5. 11. ait, multa se habere de Christi sacrificio dicenda, & quidem grandia atque ininterpretabilia: quæ tamen ob imbecillitatem audientium, neq; tunc scripsit, neque in alia vlla epistola comprehendit. Si igitur quædam valde difficulta Apoitoli studio reticere volebant, ob eorum, ad quos scribebant, imbecillitatem; quis non videt si de altissimo Trinitatis mysterio scriptũ nil reliquissent, eos iure id facere potuisse. Quare cum Moscorouius ait, si de leuioribus rebus tractarunt in suis scrip

Scriptũ Apoitolicũ nõ omnia consignata.

1.

2.

ptis

pris Apostolis, debuisset quoque de Trinitate tractasse. Responſio facilis est: De nulla enim re tractarunt, nisi ex occasione quadam & ortis difficultatibus, siue ea leuiores essent, siue grauiora. Imò nec de grauioribus quibusdam tractare voluerunt, propter imbecillitatem eorum, ad quos scribebant.

*Trinitas in
scriptis Apo-
stolicis.*

Quamquam neque hoc in scriptis Apostolicis desiderari potest. Ea enim de Patre, Filio, & Spiritu sancto literis consignarunt, ex quibus & vna eorum Diuinitas & personarum discretio cõcludi necessario debet, vt alibi à nostris de Diuinitate Filii & Spiritus sancti, ostensum est.

Friuola verò est Moscorouii coniectura, cum ait, Apostolum toties gratiam & pacem Fidelibus precari à Deo Patre & Christo: ac de tertia persona alium apud eundem silentium. Rom: 1. 7. 1. Cor: 1. 3. Similiter cum obtestatur coram Deo & Christo, tacita Spiritus S. personam. 1. Tim: 6. 13. 1. Tim: 5. 21. 2. Tim: 4. 1. denique in Apocalypsi, sedenti in throno & agno hymnus occinitur omisso Spiritu sancto. Apoc: 5. 12. Apoc: 7. 10.

*Cur quando
que omittat-
ur Spiritus
sanctus.*

Friuola, inquam, atq; inepta est ea coniectura. Nam neq; vlla necessitas est, vt omnes Diuinæ personæ semper recensentur, & specialis ratio postulare poterat, vt hæc & non alia personæ nominaretur: quia scilicet de illarum tunc potestate & auctoritate ageretur. Quomodo Patris & Christi auctoritas præcipue vrgetur in scripturis. Nam à Patre missus est Christus in mundum, vt esset Redemptor noster. Deniq; sicut in plerisque locis Spiritus sancti persona tacetur: ita in aliis non tacetur. Sic 2. Cor: 3. 13. Paulus ait, *Gratia Domini nostri Iesu Christi & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis.* Similiter 1. Cor: 12. 4. Deum, Christum, & Spiritum sanctum, docet esse largitorem omnium gratiarum, *Diuisiones, inquit, gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quod si Paulus tam clarè docet omnes gratias proficisci non à solo Deo, nec à solo Domino, sed etiam à Spiritu sancto, certè easdem gratias potuit precari, non à solo Deo & Christo, sed etiam à Spiritu sancto. Non igitur ideo non est precatus à Spiritu sancto, quòd Spiritum sanctum largitorem & fontem gratiarum, aut tertiam in Deitate personam non agnosceret. (Agnosuit enim esse Deum,

Is Deum; quoniam largitorem gratiarum agnoscit, quippe cum nullus præter Deum sit fons & largitor gratiarum. Verum quod præcipue Patris & Filij potentiam fidelibus tunc proponere & commendare volebat; quorum potentia potissimum in nostra redemptione eluxit: licet vni esset eademque omnium trium potentia.

Certe cum Paulus membra nostra, templum esse Spiritus sancti agnoscat, & glorificare ac portare Deum in corpore nostro iubet, 1. Cor. 6. 19. an non Spiritum sanctum verum esse Deum (vt potè qui templum habeat, & tanquam Deus glorificari in corporibus nostris iubetur) agnoscat? an non disertè docet Spiritum sanctum & in Deo esse, sicut est Spiritus hominis in homine consubstantialis illi, & ex Deo esse, & scrutari omnia, etiam profunda Dei, ita vt nemo sciat, quæ sunt in Deo, nisi ille: sicut nemo scit, quæ sunt in homine, nisi Spiritus hominis: quia nimirum est illi consubstantialis, 1. Cor. 2. 10. Quis hinc Spiritum sanctum & consubstantialem Deo, & ex Deo nihilominus procedentem, tanquam personam distinctam non colligat?

Tandem ostendit Moscoruius, Christianos ab Apostolis fidem de Trinitate nunquam edoctos esse. Quid ita? quia, inquit, ipsimet Apostoli eam in scriptis suis non docuerunt. At iam hoc falsum esse ostendimus. Docuerunt enim, vti & nos nunc ex iisdem scriptis cum Ecclesia Catholica docemus. Et quamvis in scriptis suis, eam doctrinam non tradidissent, quod ob alias causas & occasiones, & ad alias difficultates, quæ tunc à fidelibus mouebantur, declarandas, epistolas suas conscripserunt: non idcirco tamen negari possent Apostolos prædicatione sua, eam doctrinam fidelibus tradidisse. Et sane vehemens argumentum est, quod in 1. de erroribus Arianorum libro c. 1. visimus, cum constet ad Nicæni Concilij tempora, totum mundum fidem de Trinitate retinuisse, eaque de causa Ario, qui id negabat, anathema dixisse: si ea fides ab Apostolis profecta non est, debet assignari aliquis alius post Apostolorum tempora auctor, qui eam in orbem Christianorum inuexerit. Nam si alias omnes hæreses, quæ & minores erant, & totum mundum non occupauerant, & quacunque in religione mutationes ab ipsis Apostolorum temporibus scriptores Ecclesiastici cum suis auctoribus diligenter in me adnotarunt, ad scriptis eorum auctoribus ac origine: quomodo tantam in

*Spiritus 3.
est Deus*

Ex Deo.

*Mundum si-
deo Trini-
tatem ab Apo-
stolis acce-
pit.*

religione mutationem, quæ vniuersum mundum inuasit, & à doctrinâ Apostolorum apostatate (vt putant Ariani) fecit, non adnotat, sicut: Melitro igitur non adnotarunt, quia nulla talis mutatio religionis, & defectio ab Apostolis, extitit, sed quæ doctrina de Deo Trino & vno semel ab Apostolis mundo prædicata & credita fuit, ea vsque ad Nicæni Concilij tempora, constans & perpetua perseuerauit. Imo cum Arius hanc veritatem Trinitatis discinderet, & consubstantialitatem esse Patri Filium impiè negaret, tanquam ad rem ante inauditam, & à doctrina ab Apostolis tradita prorsus abhorrentem, totus orbis Christianus cohorruit, eamque communi Christianorum nomine condemnauit. Non potest igitur negare, Christianos ab Apostolis fidem de Deo Trino & vno didicisse.

*Nicænum
Concilium
fidem Trini-
tatis agnouit*

At negat Moscor: posse probari, Patres Nicæni Concilij Fidē Trinitatis agnouisse. Verūm probatio est sanè luculentissima. Id enim quod Arius præcipuè negabat, erat, Filium esse consubstantialē Patri, & ex consequenti esse à Patre tam persona, quàm natura diuersum. Discindebat igitur vnitatem substantialem Patris & Filij, & ex consequenti Spiritus sancti, in qua vnitare essentia Trinitatis continetur. Hoc enim est, Deum esse Trinum & vnum, tres personas esse vnius substantiæ & naturæ. Hoc igitur Patres Nicæni tūc cōtra Arium vtrserunt, & consubstantialitatem Filij cum Patre asserentes, essentiam Trinitatis (quæ est consubstantialitas trium personarum) docuerunt. Nam quamuis de Filio tantum moueretur quæstio, tamen æquè Filij ac Spiritus sancti consubstantialitate negata, essentia Trinitatis soluitur: & cōsubstantialitate Filij restituta, quæ sola tunc negabatur, fides de essentia Trinitatis restituebatur.

Quamquam Nicæni Patres in suo Symbolo declararunt, se non solum in Deum Patrem credere, & in Filium eius, sed etiam in Spiritum sanctū, vt plenam de Trinitate fidem absoluerent. Hoc enim sine Patres illos id fecisse, testis est Athanasius in epistola ad Africanos, qui & Concilio interfuit, & vnā cum alijs in condendo Symbolo, Arioque condemnando laborauit: & multa de Trinitate contra Arium, ac eius sectatores scripsit: ita vt sit summa temeritas Moscorouij, cum vel Athanasio fidem temerè abrogat, vel eum mentientem facit, vel ita ignorantem, vt mentem illorum Patrum non agnouerit, vel ita malitiosum vt peruerterit. Nam quod ait
Athana.

Achanasius id tantum ratiocinatione colligere, falsum est. Nam tamquam præfens & oculatus actorum rerum testis, consiliorumque conicius; non tanquam disputator de fide & doctrina Patrum loquitur; & quomuis ratiocinatione tantum id collegisset, maiori dubio procul fide dignus esset, quod magis Patrum illorum mentem exploratam haberet, quam Moscorovius, qui sine vilo argumento temerè negat Patrum mentem & fidem eam fuisse.

At enim inquit, non licet colligere ex eo, quod in aliquo creditur, eum verum Deum esse; cum etiam in Sanctos suo modo crediti asserat Bellarminus atque V Vuicicus. Et si igitur Patres Nicœni in Spiritum sanctum se credere professi sunt; non illico sequitur, eos Spiritum sanctum, Deum verum credidisse.

An in aliquo crediti possit, quod non sit Deus

Verum hanc objectionem poterat ipsemet sibi ex Achanasio dissoluisse. Fidem enim in Deum, quam habebant, illa ratione explicare voluerunt, nempe, Credimus in Patrem, credimus in Filium, credimus in Spiritum sanctum. Quanquam & absolute non dicimur credere in aliquem, nisi credendo in illum tanquam bonorum nostrorum auctorem; quomodo in rebus ad salutem spectantibus, credimus in solum Deum: quia is solus est salutis nostræ auctor. Rectè enim distinguunt Theologi, credere in Deum, credere Deum, credere Deo. Nam credere Deo, est, dictis eius fidem habere; credere Deum, est, ipsum esse Deum credere; credere in Deum, est, credere Deum cum tendentia quadam in ipsum, tanquam bonorum nostrorum auctorem & largiorem. Idcirco enim dicimur, credere mundum; non autem credere in mundum: quia licet credamus mundum esse conditum à Deo; non tamen à mundo salutem & cætera bona expectamus, & ideo non credimus tendendo in illum, tanquam in bonorum nostrorum principium. Quod etiam in familiari sermone vsu venit, ut eos dicamus credere in aliquem, à quo sibi omnia pollicentur. Hoc igitur modo in Sanctos absolute nos non credimus; quia eos non credimus esse salutis nostræ & bonorum spiritualium auctores: quia tamen precibus suis, apud Deum sunt salutis nostræ promotores; ideo suo modo & secundum quid dici potest, nos credere in illos, iuxta illud Pauli ad Philemonem 5. *Fidem quam habet in Domino Iesu & in omnes Sanctos.*

Fides in Sanctos

Cum verò Moscorovius dat instantiam in Christo, in quem credere

Instantia iuxta.

dere & sperare iubemur, Ioan: 3. 14. Rom: 15. 12. quem tamen ait non esse illum Deum verum: quod in priori testimonio dicitur exaltandus in cruce: in posteriori dicitur, exoritura radix Iesse: an non manifeste petit principium, & dat instantiam, quæ & falsa est, & ab Aduersario non admittitur? Neque probationes illæ de exaltatione & ortu radice Iesse probant Christum non esse Deum, sed solum probant hominem quoque futurum, ratione naturæ, quam & Iesse accepturus erat, & secundum quam in cruce exaltandus fuerat. quod vero præter hominem, non sit etiam Deus, id nullo modo ex dictis testimoniis, sed ex falsa Moscorouij rationatione sequitur.

Porro Moscorouius, vt neget Christianos fidem de Deo trino & vno accepisse, sic argumentatur, Apostoli prædixerunt post discessum eorum, ingressuros fuisse lupos rapaces, & eos qui peruersa doctari essent. id quod & Egesippi testimonio confirmat. Ex quo infert, ex fide eorum, qui post Apostolos fuerunt, puram veritatem querendam non esse, sed ex ipsis monumentis Apostolorum, quod & Origenis & Hieronymi auctoritate confirmat, qui docent ex Canonice scripturis Spiritus sancti doctrinam petendam esse. At nihil agit Moscorouius. Etenim nos ex fide Christianorum primorum, ea solum ratione concludimus veram fidem, quatenus ex doctrina Apostolorum processit, siue viua voce tradita, siue scriptis commendata. Quocirca non de hoc est inter nos quæstio, an aliqua doctrina pro sacra & salutari habenda sit, quam Apostoli non docuerint, hoc enim est extra omnem controuersiam; sed an ea doctrina pro Apostolica habenda sit, quæ primis tribus seculis post Apostolos in toto mundo vixit, nec in alium authorem, præterquam in Apostolos, qui totum mundum fide illustrarunt, referri potest. Nos enim ita esse, euidentissimè probamus; Aduersarij improbare sine summa temeritatis ac impudentiæ nota non possunt.

Nam cum prouocant ad scripta Apostolica, primùm falso principio nituntur, Apostolos eo consilio scripisse, vt omnia fidei dogmata, scriptis consignarent, sed potius vt quæstiones, quæ tunc oriebantur, epistolis datis dissoluerent.

Deinde admissio, quod omnia scriptis Apostolicis comprehensa sint, adhuc argumentum nostrum efficaciter aduersarios vrget: nempe vt illa sit & erior censenda scriptorum Apostolicorum interpretatio,

Ex fide primorum Christianorum probatur vera fides.

pretatio, quæ est Fidei primorum illorum Christianorum toto orbe idem credentium, & fidem suam non in alium authorem quàm in Apostolos referentium, conformis: quàm illa, quæ cum fide primorum illorum seculorum è diametro pugnat. Fides enim illa primorum seculorum Apostolica est, cum in alium authorem quàm in Apostolos referri nequeat. Quocirca & scriptorum Apostolicorum secundùm fidem eiusmodi interpretatio, Apostolica quoq; censeri debet. Qualem fidem de Deo Trino & vno cum primis illis seculis exstitisse probemus, an non æquissimo iure obrinemus, fidem nostram Apostolicam, fidem Arianam pseudoapostolicam esse? Non igitur Canonicis scripturis credere volumus, sed eas non Arianorum, sed priscorum Christianorum, qui ab Apostolis docti sunt, sensu interpretari & intelligere volumus, cum vt dixi, priscorum illorum Fides, alium præter Apostolos auctorem non agnoscat. Porro ita nobiscum agunt Aduersarij, ac si scripta Apostolica pro ipsis sint, non pro nobis: cum nos & Apostolica scripta contra illos urgeamus, & interpretationem Apostolicam, quam illi in toto mundo fidelium mentibus docendo impresserunt, vanis & ex capite cuiusque depromptis commentis præferamus.

Cum verò ait Moscorouius, statim post Apostolorum tempora doctrinam Fidei impuram redditam: id si ita intelligat, vt ea pulchram fuerit pura, sed conciderit penitus, fallum est. *Parte enim inferni non præualebunt aduersus eam, nec Satanas Christum superabit, aut regnum eius destruet vquam.* Quod si intelligat, nouis exortis hæreticis, eam in aliquibus impuram esse redditam, id verum est, sed causæ nostræ nil præiudicat. Etenim quæcunque hæreses post Apostolorum tempora exortæ sunt, eas scriptores Ecclesiastici cum suis auctoribus diligenter notarunt, inter quas nulla fuit, quæ Fidē Trinitatis induxerit, sed quæ eam cum Ebionē & Cherinto impugnavit. Non igitur per doctrinam de Trinitate, sed per doctrinam contra Trinitatem fides Christiana & Apostolica est impura reddita: sicut & modo per hæresim Socinianam, ita impura est reddita; vt nunquam impurius fuerit, nulla enim hæresis tot errorum monstra protulit, sicut hæresis Sociniana Arianorum Racouiensium, vt ex nostris libris aduersus eam editis perspicuum est.

Viget præterea Moscorouius, primorum seculorum Patres fides de

Fides Apostolica non concidit.

Primum Patres fides deum

*Trinum Eff.
mum credi
derunt.*

dem de Deo Trino & vno minimè habuisse, quod ex Ignatij, Iustini, Irenæi, Tertulliani verbis quibusdam obscurioribus (omissa per fraudem clara & expressa doctrina, quam dicti Patres de Trinitate scriptis suis consignauerunt) probare nititur, sed frustra. Nam loca obscuriora dictorum Patrum per clariora explicanda sunt, neque clarissima eorum doctrina, propter obscuros aliquos loquendi modos neganda est, sed secundum mentem & sensum illorum explicanda. Quod cum a Bellarmino a deo egregiè sit præstitum, mirum est Moscorouium cum suis velle ista recoquere, & ac si non satis dilucidè explicata essent, in medium adducere.

*B. Martialis
Christi disci-
pulis de Tri-
nitatis testi-
monium.*

Non omitam tamen hic, vel vnus de tanto numero testimonium præferre, ex quo liquido appareat, nullum dubium iure moueri posse de fide illorum primorum Patrum, in Deum trinum & vnum. Id verò est B. Martialis, qui se & Christi discipulum & spectatorem illius miraculorum, resuscitationisq; Lazari in epistola ad Tolosanitas facetur. Itaque in epistola ad Burdegalenses de fide Trinitatis ita scribit, cap: 10. *Itaq; nihil discretum in Diuinitate Trinitatis sentiat; quia nobis vnus & idem Deus, qui cum Patre creauit Pater: & vnus & idem Dominus, per quem omnia facta sunt, Filius eius Iesus Christus, & vnus idemq; Deus Spiritus S, in quo omnia subsistunt. Et hæc in personis tria diuisa, in Diuinitate Deus vnus indiuisus. & ibidem: De mysterio Trinitatis, quam bonus, & beatus, & suauis Deus, Rex Regum per nostram aduincationem reuelare dignatus est vobis: scitate intelligentes, quia vltra omnem sensum Angelicarum potestatum & virtutum vera Diuinitas excellit, quam impossibile est etiam à spiritibus Angelicis comprehendendi. Sola enim Trinitas in Diuinitate vnitatis seipsam nouit.*

En quàm clarè & expresse, quamq; sic, Christi ipsius discipulus de Trinitate sentit, vt pudere merito debeat Moscorouium, hæc & similia testimonia vel ignorare, vel obscurare, vel nosse intelligere.

Lucianum.

Itm quod Luciani quoque in Philopatro testimonium adduxerim, fidem Trinitatis, quam Christiani tunc docebant, deridentis id non eo spectat, quod hominis ethnici & Christianæ religionis desertoris auctoritatem magni faciam, sed vt ostendam Arianos nostros, ea de primorum illorum Christianorum fide ignorare, quæ inimici hostesque ipsi Christianæ religionis non ignorauerunt, sed ea variis ludibriis exagitarunt.

Adieceram & aliud argumentum ex hymno Glorificationis peti-
tum.

tionem. Etenim hymnum illius, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui S.* fuisse in Ecclesia ab ipsis Apostolorum temporibus vsitatum, testatur Basiliius libro de Spiritu S. c. 7. 17. 29. & sane merito, cum eius origo à forma Baptismi à Christo instituta petatur: *Baptisantes*, inquit, *eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* neq; enim ea simplex mentio Trinitatis esse credenda est, sed cum invocatione ad remissionem peccatorum consequendam. In qua re summa quædam Glorificatio Patris, Filij, & Spiritus S. continetur, cum eorum Diuina potestas agnoscat, quam habent ad remittenda nobis peccata.

Inepre verò Moscorouius id refellat, cum ait, res fidei non ex Basilij testimonio, sed ex scriptis Apostolorum stabilendas esse. Nō enim aduertit homo hæreticus, nos Basilij testimonio non res fidei probare, sed vsus Ecclesie in hymno glorificationis decantando, ab ipsis vsque Apostolorum temporibus, ex tanti Patris monumentis deducere.

Neq; minus inepre refutat, id quod à me assertum est: Hymno glorificationis, in Concilio Nicæno additum esse contra Arianos, *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.* Arianorum enim erant illæ voces impie de Filio; Erat, quando non erat: ex non existentibus factus est. Contra has igitur blasphemias linguas adiectum est: *Sicut erat in principio*: vt semper & ab æterno Filij cum Patre gloria crederetur. Id quod & ex Sozomeno, & ex Concilio primo Vasensi, paulo post Concilium Nicænum celebrato, probat Baronius in Anno Christi 325.

Ait Moscorouius id refelli Actis Concilij Nicæni, in quibus nihil tale scriptum inueniatur. At scire debuit, Acta esse in Concilio Nicæno plurima, quæ non nisi ex Historicis illorum temporum & Patrum testimoniis habentur: e quorum numero id quoque vnum est. Addit Concil: Vasense primum non statim post Concil. Nicænum celebratum, sed plusquam centum annis post. Verum id ex Adone Historico refellit Baronius, cum scribit sub Nectario Episcopo Viennenfi, qui etiam eidem Synodo interfuit, temporibus Constantij Imperatoris, circa Annum D. 337. contigisse.

Ait adhuc, id non in primo, sed in secundo Concilio Vasensi decretum esse: sed & hic iterum labitur. Vtriusque enim Synodi canones confusi habentur: cum verò, de quo agitur, ad primum Vasense

De Hymno
glorificatio-
nis.

Concilium
Vasense

senſo pertinere; ex Adone Historico manifestum eſt. Conſulat me-
lius Hiſtoricos Moscorouius, cum aliquid in Hiſtoria reprehendere
vult, nec ſuis Raconienſibus fidem habeat. At maluit Moscorou-
ius Rubricas Miſſalis Cracouienſis legere, eaſq; contra proprium ipſa-
rum ſenſum torquere, cum in iis dicitur, ad Spiritum ſanctum ora-
tiones ibidem conſcripſas, non dirigi; quia in iis Spiritus ſanctus pe-
tetur vt donum à Deo nobis largiendum; inde vero inepte inferit
Miſſale Cracouienſe à Fide Trinitatis recelliſſe, quomodo enim id
verum eſſe poteſt: cum in eo Miſſalis Miſſa de Spiritu ſancto & Tri-
nitate habeatur? At ineptie libuit Moscorouio, cum, quid ad rem
diceret, non haberet.

*Arianos abſurdè negare, Baptiſmum aquæ conſerri debere, in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Cap: II.*

Non negat Baptiſmum aquæ Moscorouius, cum ex Actibus A-
poſtolorum ſatis conſtet, Apoſtolos aqua baptiſſe credentes,
& factum Philippi cum Æthiopo Eunucho iuculenter id teſtatur,
Act: 8. 38. Negat nihilominus duo; Vnum eſt, Apoſtolos baptiſſe
aquæ, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Semper enim,
inquit, leguntur, baptiſſe in nomine Domini Ieſu. Act: 2. & 8. &
10. & 19. Alterum eſt, Baptiſmum in nomine Patris, & Filii, & Spi-
ritus ſancti, à Chriſto inſtitutum; non eſſe Baptiſmum aquæ, ſed do-
ctrinam. Vtrumque ſanè abſurdiſſimè.

Nam quod ad Apoſtolos attinet, ineptiſſimè concluditur, ex
eo, quòd dicantur baptiſſe in nomine Chriſti, Baptiſmum illum
non fuiſſe, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Nam eti-
amſi baptiſſent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, rectè
diceretur baptiſſe in nomine Chriſti: tum quia in Baptiſmo, in no-
mine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, continetur etiam nomen
Chriſti; tum quia Baptiſmus in nomine Patris, Filij, & Spiritus S.
cum ſit à Chriſto inſtitutus & mandatus, merito dici poteſt Bapti-
ſmus Chriſti: ſicut Baptiſmus à Ioanne inſtitutus & prædicatus, di-
citur Baptiſmus Ioannis: tum quia, ſicut cum legimus in nomine
Chriſti nobis remitti peccata, non excluditur nomen Patris & Spi-
ritus ſancti: in quorum etiam nomine remitti nobis peccata dubi-
um non

*Baptiſmum
in nomine
Chriſti, eſt
etiam in no-
mine Patris
& Spiritus
ſancti.*

um non est: ita enim dicitur Baptismus conferri in nomine Christi: non excluditur nomen Patris & Spiritus S. Est enim peculiaris ratio, cur dicatur in nomine Christi, quamvis sit etiam in nomine Patris, & Spiritus sancti; vel quia à Christo institutus est: eiusque iussu atque auctoritate confertur: vel ut opponatur Baptismo Ioannis: vel ad omnem mentionem & exaltationem nominis Christi, citra tamen exclusionem Patris & Spiritus sancti.

Ex quo patet nullo modo aduersarios concludere posse, Baptismum in nomine Christi, eo quod fuerit in nomine Christi, non fuisse in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: imò oppositum ex eo concludi debet. Baptismus enim in nomine Christi collatus, non nisi ea forma, quam Christus præscripsit, conferri debuit. Atqui præscribens Christus formam Baptismi à se instituti, ait: *Baptisantes eos, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Hac igitur Forma, Baptismus in nomine Christi conferri ab Apostolis debuit, & reuera collatus est, nisi dicamus Apostolos, Christi institutionem neglexisse.

Nomen Christi, Moscorovius inquit, non est nomen Patris & Spiritus sancti: ergo nec Baptismus in nomine Christi, est Baptismus in nomine Patris & Spiritus sancti. Verum iam ostensum est, non ea ex causa dici Baptismum in nomine Christi, quod solum nomen Christi contineret, & excluderet nomen Patris & Spiritus S. sed alias ob causas peculiare, sicut peculiari ratione in nomine Christi dicitur fieri remissio peccatorum, etiam si ea quoque fiat in nomine Patris & Spiritus sancti.

At enim inquit, Baptismus ille in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti à Christo institutus, non est Baptismus aquæ. Verum ut omittam, id esse contra omnium fidelium, id heuicque à temporibus Apostolorum fuerunt, sensum: item contra Canones Apostolorum, in quibus can. 19. damnantur ij, qui aliter, quam in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti baptizarent contra Canones tot Conciliorum, quod sane ad redarguendam & conuincendam istorum hominum summam temeritatem & impudentiam satis esset: alius quoque argumentis ex scriptura petitis, idem demonstrari potest. Christus enim non duos Baptismos instituit, sed unum. *Vnus enim Deus, vna fides, vnum Baptisma.* Ephes. 4. ergo Baptismus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, aut non erit Baptismus à Christo

Baptismus in nomine Patris, Filij, & Spiritus S. esse baptismum aquæ probatur.

*Unum baptis-
mum à Chri-
sto institutum.*

institutus; aut erit vnus cum Baptismo aquæ, quem in nomine Christi Apostoli conferebant. alioqui si sit diuersus à Baptismo aquæ, nõ erit vnus Baptisma, sed duo, contra scripturas. Neque enim si alius Baptismus à Christo institutus esset, Paulus dicere ausus fuisset, vnum tantum esse Baptisma.

*Baptismus à
doctrina & do-
ctrinæ.*

Adhæc Paulus 1. Cor. 1. 16. ait: *Non enim misit me Dominus baptizare, sed Euangelizare.* non quod non miserit etiam baptizare (simul enim misit ad vtrumque, tam ad docendum, quàm ad baptizandum) Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eas. &c.) sed quod non præcipuè ad baptizandum, sed ad Euangelizandum miserit. Vnde etiam Paulus ait ibidem, se non solum euangelizasse, sed etiam plerisque baptizasse: *Gratias*, inquit, *ago Deo, quod neminem vestrum baptizauit, nisi Cris-
p-
sum & Caium. Baptizauit autem & Stephanus Domum, ceterum nescio si quem
alium baptizauerim:* Ergo Paulus clarissime distinguit, Euangelizare & Baptizare, atque idcirco cum Dominus misit Apostolos, vt docerent omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, non intellexit de Baptismo Euangelij & doctrinæ, sed de Baptismo aquæ: alioqui si prædicatio Euangelij ex Christi institutione esset ille Baptismus, ad quem mittebat tunc Apostolos; non rectè dixisset Paulus: *Non misit me Dominus baptizare, sed euangelizare.* idem enim esset euangelizare & baptizare. Ex quo sequitur, Christum, cum mitteret Apostolos ad euangelizandum & baptizandum, vti habetur Matth. 28. nomine Baptismi, intellexisse Baptismum aquæ ab euangelizatione distinctum. eadem enim missione, qua tunc miserat alios Apostolos ad euangelizandum & baptizandum, misit & Paulum: siquidem illum ad eundem Apostolatum vocauit. Patet ergo iam, missionem illam Apostolicam ad euangelizandum & baptizandum, quæ habetur Matth. 28. non posse intelligi de Baptismo doctrinæ, sed de Baptismo aquæ. Sic enim Paulus suam & aliorum Apostolorum missionem interpretatus est. Eadem enim fuit missio Pauli, quæ aliorum Apostolorum: sicuti & eadem vocatio, idem munus, idem Apostolatus.

Deinde, verba ipsa Christi, Matth. 28. ostendunt duo diuersa Apostolis esse impolita, docere & baptizare: sicut & cum additur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit;* non est idem credere & baptizari; sed postquam quis crediderit, debere etiam baptizari. Quo-
tires

circa & docere credenda, non erit eisdem quod baptizare: Prius enim doceri iubentur, ut credant, tum baptizari postquam crediderint: ita enim & Eunuchus petenti Baptismum à Philippo dictum est: *Si credis ex toto corde, licet* Act. 8.

Accedit, quòd nusquam in Scriptura, doctrina Evangelij dicitur Baptismus: nec ullibi pro eodem accipiuntur, euangelizare & baptizare: neq; qui crediderunt in Christum antequam aqua tingerentur, habebantur pro baptizatis, sed potius pro non baptizatis: adeoque remittebantur ad Baptismum. ut Act. 2. cum illa tria millia credidissent Evangelio, & quaererent à Petro, quid faciemus? non pronuntiavit Petrus, illos iam esse baptizatos per prædicationem Evangelij, sed, *penitentiam, inquit, agite, & baptizetur unusquisq; vestrum in remissionem peccatorum.* Non igitur Christus Evangelium voluit esse & dici Baptismum: alioqui talem Baptismum iussu Christi, Apostoli quoque prædicare debuissent. quod quia non fecerunt, alium Baptismum, præter aquæ, non agnouerunt. Quocirca ubiqueq; in Scriptura Baptismi à Christo instituti mentio fit, semper Baptismus aquæ intelligitur. Hinc Eph. 5. dicitur Christus, *mundasse Ecclesiam laucto aquæ in verbo vitæ.* Lauacrum aquæ, Baptismus aquæ: verbum vitæ, prædicationem Evangelij designat: quæ etiam duo Christus Apostolis mandauerat, Matth. 28. ut & docerent, & baptizarent. Similiter 1. Pet. 3. dicitur, quòd *sicut diebus Noë octo anime saluæ factæ sunt per aquam, aqua in sublimè arcam extollente: ita & nos similis formæ (quia in aqua) saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum* hoc est nostrum Baptisma similis formæ existens, nempe in aqua saluos nos faciet: nõ quod sit carnis sordium ablutio, sed sordium conscientie.

Præterea, cum Paulus Ephesi inuenisset discipulos, qui non solum Spiritum S. non acceperant, sed neque si esset Spiritus S. audierant, admiratus ait: *in quo ergo baptizati estis?* nempe significans eos Spiritum sanctum ignorare non potuisse, qui in nomine Spiritus sancti baptizati essent: cõferebatur ergo Baptismus Christi, & in nomine Spiritus sancti.

At oppositum ait concludi Moscorouius: Si enim in nomine Spiritus S. baptizati fuissent, non respondissent se non audiuisset de Spiritu S. cum igitur ita responderint, perspicuum est in nomine Spi-

Baptismi aquæ vni sèpore Apostolorum.

Alium Baptismum præter aquam Apostoli non prædicauerunt.

Baptismus in nomine Spiritus S.

rius S. baptisatōs non fuisse. Verū nec argumentum nostrum, nec verba S. Pauli intellexit Moscoronius. Neque enim dicimus, discipulos illos fuisse baptisatos Baptismo Christi, sed potius non fuisse, idque eo argumento: Quod si fuissent baptisati Baptismo Christi, ignorare Spiritum S. non potuissent, vt Paulus argumentatur: siquidem in eius nomine baptisati fuissent. Ex quo apparet illos discipulos fuisse credentes, sed nondum baptisatos Baptismo Christi. Qui enim Baptismum Christi recipit, non potest ignorare Spiritum S. quippe cum is in nomine etiam Spiritus S. conferatur. Deinde & illud apparet, Baptismum Christi non esse doctrinam aut prædicationem Euangelij: illi siquidem credentes audierant & crediderant doctrinam Euangelij, erantque discipuli Christi: neque tamen dicunt se fuisse baptisatos, nisi Baptismate Ioannis. Non igitur intelligebant, doctrinam Christi esse & dici Baptismum; nec Paulus dixit illos iam fuisse baptisatos Baptismo Christi, sed tunc primum illis conferrī Baptismum mandauit.

Denique Christus prædixit, Baptismum suum, sine quo nemo videre potest regnum Dei, futurum esse ex aqua & Spiritu S. Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire regnum Dei,* nempe Spiritum S. aquæ vim ad regenerandos homines præbente. Non igitur Baptismus Christi est doctrina Euangelica, sed est Baptismus aquæ, consequens doctrinam Euangelicam, in Spiritu S. collatus. Vnde & mox ibidem dicitur, Christum baptisasse Baptismo aquæ, licet non ipse, sed discipuli eius baptisarent, Ioan. 3. 1. qui Baptismus præculdubio erat distinctus à Baptismo Ioannis; per eum enim habebant discipuli Christisimo ipsi Apostoli hoc Baptismo erant baptisati, vt docet August. epist. 108. Erat etiam in Spiritu S. neque enim in alio distinguebatur Baptismus Christi à Baptismo Ioannis, nisi quod ille esset in Spiritu S. hic non item: & de Christo Ioannes testimonium perhibuit, ipsum non aliter baptisaturum, nisi in Spiritu S. *hic est,* inquit, *qui baptisat in Spiritu S.* Ioan. 1. Et quamuis die Pentecostes Christus baptisauerit discipulos Spiritu S. non in aqua, sed in igne, Act. 1. tamen Baptismus, quem pro fidelibus baptisandis instituit, erat Baptismus ex aqua & Spiritu S. vt in locis citatis, Ioan. 3. 5. Eph. 5. 1. Pet. 3. perspicuum est.

*Baptismus
aqua necesse
est in aqua
Iohann.*

Scio Arianos, illa Christi verba, *nisi qui renatus fuit ex aqua & Spiritu S.* non de aqua elementari accipere, sed de aqua spirituali, quæ est ipse Spiritus S. At quàm absurde, & contra omnium veterum sensum! Cùm enim duo requirat Christus ad regenerationem spiritua-
lem, aquam & Spiritum S. vt patet ex particula *Et*, ipsi pro eodem accipiunt aquam & Spiritum S.

Aqua & Spiritus S. non idem.

Autem particulam *Et*, exegeticam esse. Ast, vnde id colligunt, aut colligere possunt, nisi quod illis ita libeat? etsi enim particula *Et*, quandoque exagetice accipi possit; non tamen passim, sed cùm res ipsa id requirit: quod hic ostendi nullo modo potest. Ad hæc aqua in scriptura Spiritum S. designat, vt vim habet mundandi & abluendi; non autem vt vim habet generandi: idcirco enim dicitur Spiritus S. aqua munda, *Ezech. 36. 25. Effundam super vos aquam mundam & mundabimini.* At nusquam dicitur aqua propter generationem. Non potest igitur hoc loco, in quo de aqua regenerante agitur, accipi aqua pro Spiritu sancto; siquidem non sub eo respectu aqua in scriptura dicitur Spiritus S. Nam quod ait Moscorouius, simul nos abluere & regenerari, id argumentum non soluit. Nam etsi simul ista fierent, sunt tamen formaliter distincta, & Spiritus S. non denominatur aqua propter generationem, sed propter mundationem. Hic verò aqua nominatur, quæ vim regenerandi habeat, non prout habet vim mundandi.

At enim, inquit Moscorouius, dixisse Christum: *quod natum est ex carne, caro est: quod natum est ex Spiritu, Spiritus est.* ergo aut aqua denotat Spiritum, aut aqua materata in Spiritum mutatur: alioqui ex illa Spiritus nasci non poterit. Friuola sanè argumentatio. Primum enim Christi propositio non intelligitur, nisi de carne, quatenus carnali generatione ex ea quid nascitur. Sic enim quod ex carne nascitur, caro est: non vero de carne, quatenus Diuini Spiritus virtute ad aliquid spirituale cauandum assumitur. Sic enim ex carne, Diuino Spiritui coniuncta, & ratione Spiritus, aliquid spirituale prouenire & nasci non repugnat, vt innumeris exemplis scripturæ manifestum est. Verbo enim Iuo Christus, quot admirandos & supernaturales effectus e debat, tam in corporibus, quam in animis hominum? & tamen verbum, quid aliud ex se, quàm caro erat. Diuina verò virtute vim, spirituales & supernaturales, effectus produciendi habebat Spi-

Quomodo id quod est ex carne, caro est.

ritum S. Christus sufflando dedit Apostolis; Apostoli manuū impositione dabant Spiritum S. Deniq; caro Christi, nonne caro erat, & tamen ex ea pro nobis in mortem tradita, vita & salus mundo progenerita est; & sanguis eius fusus est in remissionem peccatorum. Quocirca nullo modo negari potest, ex carne posse aliquid spirituale nasci, sed spirituali ac Diuina, non carnali ac naturali virtute.

*Res corporea
potest esse
instrumentum
ad rem spi-
ritualem.*

Nam quod ait Moscorouus, res spirituales per mediū corporea nobis conferri posse, non tamen vi eorum nobis dari spiritualia, quemadmodum vi aquæ nos dicimus effici regenerationem: non intelligit, ne nos quidem affirmare aquam in Baptismo vi sua naturali & propria efficere generationem spiritualement, sed virtute spirituali ac Diuina per ipsam operante. siue aqua censatur esse solum morale instrumentum, & medium, per quod Deus statuat conferre spiritualement effectum; siue sit per modum instrumenti physici, quod totam vim suam habeat ex Deo. Verouis enim modo res corporea ad spiritualement effectum adhiberi potest. Nam si anima rationalis, quæ est substantia spiritualis, corpori communicatur, quidni virtus spiritualis rei corporeæ Diuinitus communicari possit; ita vt merito pro crassa ignorantia habendum sit, quod Moscorouus ait, rem materiã non posse producere spiritualement effectum. Etsi enim id vi sua non possit, potest tamen virtute Diuina per modum instrumenti, cuius conditio est, virtute cause principalis operari.

*Moscorouus
non fundat
se in scriptis
v. 6.*

Deinde Moscorouus non solum propositionem Christi non intellexit, sed & ineptam conclusionem ex ea intulit: nempe si ex aqua Spiritus nasci debeat, necesse esse, vt vel aqua Spiritum significet, vel in Spiritum mutetur! Quali verò enumeratio sit sufficiens, & tertium quid adici non possit, nempe, si aqua, licet ex se caro sit, ex spiritu tamen vim habeat ad spiritualement effectum producendum. Hoc autem si addatur, totam conclusionem Moscorouus profus euerit, sequiturque, ex aqua corporea posse Diuinitus, virtute Spiritus, regenerationem fieri. Fateri igitur debet, se nullum habere in verbis Christi fundamentum, vt aquam, ex qua renasci nos oportet, ostendat, non esse elementum, sed ipsum Spiritum S. ita vt temere planè, & sine vili ratione ab omnium veterum sensu in eo recesserit.

Et hæc ea certissima est, & ab omnibus recepta scripturas exponend.

ponendi lex, vt nunquam à propria vocum significatione recedatur, nisi loci circumstantiæ & res subiecta id requirat: alioqui futuram immensam quandam in scripturis exponendis licentiam & peruersitatem nemo non videt. Cum igitur hoc loco vox *aqua* propriè aquam elementarem significet, neque quidquam addatur, quod eam significationem, vel immutet, vel alio transferat; consequens est, de aqua elementari locum hunc intelligendum esse.

Lepidus verò est Moscorouius, cum ait, vocem *aqua*, Baptismum aquæ natura sua non significare. Non enim hoc contendimus, sed dicimus vocem *aqua*, naturâ suâ aquam elementarem significare. Admissa verè ea significatione, consequenter dicimus, eam aquam, ex qua & Spiritu regeneramur, esse Baptismû aquæ. Baptismus enim ablu-tionem significat: aqua autem nos regenerat, cum nos abluit.

Quarunt porro Aduersarij præsidium ex Matth: 3. 11. quo in loco dicitur de Christo, *ipse baptisabit in spiritu S. & igni*. Volunt enim ignem idem esse, quod Spiritum S. At quibus argumentis id probant? nullis. Nihil enim adduci potest, quod cogat, vt ignem esse Spiritum sanctum intelligamus. Prædicatur enim ille Baptismus in Spiritu S. qui factus est in die Pentecostes. vti dicitur Act: 1. *Ioannes quidem baptisauit in aqua, vos autem baptisabimini in Spiritu S. non post multos hos dies*. Baptismus autem ille in die Pentecostes fuit in Spiritu S. & igni, descendente Spiritu S. in linguas igneis.

Ridiculè etiam Moscorouius exigit à nobis probationem, quòd de igne externo locus Matthæi intelligendus sit, quasi verò nobis, non illi, probatio incumbat, qui ex loco Matthæi contra nos argumentatur. Nobis enim fati est ostendere, nihil nos cogere, vt eam interpretationem admittamus, cum longè probabilius exponi possit Matthæus de illo igne, in quo Spiritus S. in Apostolos descendit.

At inquit Moscorouius, Act: 2. 3. dicitur, *instar ignis*, quo significatur similitudo, non res: quasi verò multum ad nostrum propositum referat, verò ille ignis, in quo descendit Spiritus S. fuerit verus ignis, an similitudo dumtaxat ignis. Siue enim ob similitudinem, siue ob veritatem dicatur ignis, verum erit Spiritum S. descendisse in igne, & Apostolos baptisatos fuisse in Spiritu S. & igni.

Hoc est igitur, quo vrgetur Moscorouius, quòd cum tam apud Matthæum, quam in Actis cap: 1. discrimen inter Baptismum Christi &

*Lex scriptura
ratiocinandi*

*Baptismus
in igne.*

si & Ioannis doceatur, nempe quod Christus baptisatus erat, non in aqua solum, sed & in Spiritu S. qui Baptismus præcipue impletus erat in Pentecostes die, vt ibidem dicitur; impletus est autem cum igne, consequens est Matth. ad hunc etiam ignem respexisse. Duo n. loca scripturæ cum de eadem re tractant, se ipsa optime explicant.

Quamquam si ea ignis interpretatio Moscorouio non placeat, non deerit alia, quam plerique Patrum sunt secuti, ignem illum, in quo venturus est ad iudicium, & cui traditurus est reprobos omnes, intelligentes. quod etiam insinuat Matth: 3. 17. vbi ea de re loquens, ignem inextinguibilem nominat.

*Cōfirmatus
expositio Co
tholica.*

Huc accedit, per aquam regenerantem idem apud Ioannem intelligi, quod apud Paulum per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus S. ad Tit: 3. 5. *Saluos nos fecit, inquit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus S.* quod etiam Eph: 5. 26. vocat lauacrum aquæ in verbo vitæ, mundans eam, ait. *lauacro aquæ in verbo vitæ.* Atqui in his locis dubium non est, Baptismum aquæ intelligi, cum & idem sit Baptismus aquæ, & lauacrum aquæ; & scriptura doceat Baptismum quo saluamur, esse Baptismum aquæ, 1. Pet: 3. *Quod nos simili formæ saluos facit Baptisma.* Quo in loco comparat Petrus Baptismum cum aquis diluuij, & ait, quod sicut in diebus Noe pauca animæ saluæ factæ sunt corporaliter per aquam, sustollente aqua arcam in sublime: ita nostram quoque Baptisma est simili formæ, quia est per aquam, & saluat nos, non quidem sordes ablundo carnis, sed conscientiam mundando. Et res ipsa loquitur, Apostolos aquæ Baptismum adhibuisse in remissionem peccatorum.

*Christus ve
nit in aqua
& sanguine.*

Deinde docet Ioannes, Christum venisse, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine, 1. Ioan: 5. 6. quo loco per aquam, aqua Baptismi intelligitur; per sanguinem, sanguis redemptionis pro nobis fusus. Cum autem dicit, non in aqua solum, alludit ad Ioannem, qui solum in aqua venerat, prædicans Baptismum aquæ in penitentiam. Christus vero non solum in aqua venit, vt Ioannes sed in sanguine. Cum igitur Christus in aqua idcirco venerit, quod Baptismum aquæ ad nos saluos instituerit, quæ temeritas est, ea quæ de lauacro aquæ in Isaiâ, & de aqua regenerante legitur in scriptura, nolle de Baptismo aquæ intelligere, sed à sensu literali & proprio recedendo, spiritualementem aquam sine villo scripturæ fundamento confingere?

Nam

Nam cum ait Moscorouius, lauacri aquæ in verbo vitæ mundare credentes, Baptismum verò aquæ, non per verbum, sed per seipsum & per aquam elementarem administrari, non posse igitur lauerim illud aquæ, pro Baptismo aquæ accipi. Fallitur ac errat toto cælo. Nos enim dicimus, etiam aquæ Baptismum in verbo & per verbum mundare, quia nimirum administratur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, quod est verbum vitæ & salutis æternæ: neque enim aqua, vt aqua; sed vt in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti administrata, vim habet mundandi. Quocirca etiam Paulus Hebr: 10. 22. vtrumque coniungit & asperionem cordis à conscientia mala, & ablutionem corporis aqua munda, quæ est, aqua Baptismi corpus tangens, animam abluens. Quanquam & hunc locum Moscorouius, more suo, detorquet, nec de aqua Baptismi intelligi vult, cum sanctis Patribus, sed de verbo Dei, quod dicitur aqua metaphoricè, & corpus mundans ab inquinamento carnis, vt ab ebrietate, fornicatione, 2. Cor: 7. 1. At quid opus est fingere metaphoras scripturis incognitas, cum ex sacris literis constet, aquam Baptismi esse illam, qua abluuntur corpora in remissionem peccatorum. Act: 2. Act: 22. 6. vt infra magis patebit.

Spiritus sancti Diuinitas à Moscorouii blasphemis vindicatur. Cap: III.

Ate cum suo Socino Moscorouius, Spiritum S. nec Deum esse, nec personam Diuinam, sed solum quandam Dei virtutem. Quid ita? nullibi, inquit, in scripturis, Spiritus sanctus dicitur Deus. At quàm insulsa tantæ rei probatio! num enim de voce hic agitur, an de re? Si Spiritui sancto omnia, quæ Dei sunt, in scriptura tribuuntur, an non meritò Deus dicendus est? Atque vt alia non attingam, an non Deus est, in cuius nomine baptisamur, in remissionem peccatorum? an alicuius alterius, præterquam Dei nomine peccata nobis remitti possunt? Quod si eum, Deum esse oportet, cuius nomine peccata remittuntur, pari ratione & Spiritum sanctum Deum esse necesse est, in cuius nomine baptisamur in remissionem peccatorum. Nam & qui Deo inferior est, is non suo, sed Dei nomine peccata remittere potest, tanquam minister, accepta à Deo potestate. Neque enim alienas offensas quispiam, nisi eius, qui offensus est,

*Spiritus S.
Deus Verus.*

*s. quia in
nomine eius
baptisamur.*

est, nomine potest condonare: & is in cuius nomine baptisamur in remissionem peccatorum esse talis ac tantus debet, vt peccata nobis remittere possit. Anné Deus non est, qui templum habet, & in membris corporibusque nostris tanquam in templo suo habitat, & vt Deus glorificatur, 1. Cor: 6. Anné Deus non est, qui omnia scit, omnia potest, omnia operatur, omnia creauit, qui vbique est, immensus & infinitus. Hæc porro omnia Spiritui S. scriptura tribuit, 1. Cor: 2. 11. 1. Cor: 12. 11. Psal: 32. Psal: 138.

Spiritus S. dicitur Deus

At si Dei nomen, tributum Spiritui S. requirat Moscorouius, habet illud Actor: 5. vbi cum Ananias mentitus esset Spiritui S. ait Petrus: *non es mentitus hominibus, sed Deo.* Deus ergo dicitur Spiritus S. cui Ananias mentitus est.

Eniasio Moscorouij.

Iam si respondeat Moscorouius, cum ea quæ Dei sunt Spiritui S. tribuantur, tunc Spiritum Dei accipi pro ipso Deo, refelli ex scripturis poterit, quæ Spiritum illum Dei, qui in Deo est, & cui ea quæ Dei sunt tribuantur, dicunt à Patre dari, mitti, procedere. At is qui mittitur, datur, procedit ab aliquo, non est is ipse, à quo mittitur, datur, procedit. Non potest igitur Spiritus S. esse is ipse à quo mittitur, datur, procedit. Is enim Spiritus nobis à Deo datur, qui in ipso est, sicut spiritus hominis est in homine: qui que scrutatur omnia etiam profunda Dei, 1. Cor: 2. 10. qui etiam propterea, quod scrutatur omnia, etiam profunda Dei, dicitur Spiritus veritatis, & docens omnem veritatem, & non loqui à semetipso, sed audita loqui & annunciare, Ioan: 16. 13. Is igitur Spiritus dicitur dari, mitti, procedere à Patre: vt ex iisdem locis constat, ac proinde est distinctus à Patre.

Spiritus S. distinguitur à Patre.

Ad hæc ille Spiritus, qui est largitor omnium bonorum, est in ipso Deo substantialiter. Spiritu enim suo Deus est principium bonorum nostrorum. At qui hunc Spiritum nobis dat, vt dicitur Rom: 5. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* vbi non solum dona dicuntur diffusa in cordibus, sed & Spiritus S. largitor donorum, & diffundens charitatem, dicitur datus. Ergo Spiritus ille, qui est substantialiter in Deo, cuique omnia, quæ veri Dei sunt, competunt, dicitur nobis datus, & ex consequenti ab eo, à quo datur, mittitur, procedit, est distinctus, non natura Diuina, sed subsistentia & personâ. Spiritum enim sanctum esse personam, vel ex eo dubitari non debet, quod, vt paulo ante docuimus, in nomine eius baptis-

baptisemus. Non enim in nomine alicuius quid fieri dicitur, nisi sit ille persona: Verum tria illa argumenta pro Diuinitate Spiritus S. à Patre Skarga, Moscorouio obiecta, quæ ipse nequiquam eludere conatur, expendamus.

Primum argumentum est, Spiritus S. in Deo est, vt docet Paulus, 1. Cor. 2. 11. vbi cõparat Spiritum Dei cum spiritu hominis. *Qui enim hominim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est: ita quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei.* cum igitur quicquid in Deo est, Deus sit consequens est Spiritum S. esse Deum. Maxime cum Paulus ita velit esse in Deo Spiritum S. sicut spiritus hominis est in homine, ac proinde non accidentaliter, sed substantialiter: quia, non vt accidens Dei, sed vt quid consubstantialitè Deo. Responderet Moscorouius, multa esse in Deo, quæ Deus non sunt. Nam & decreta Diuina fuerunt in Deo, antequam in actum venirent (fuerunt enim actiones Dei, quas in agente esse oportet) non fuerunt tamen essentia Diuina, quia fuerunt effecta essentia Diuinæ. Nihil autem prorsus, idem sui ipsius effectum est, vt nec causa. id enim contradictione inuoluit. O præclarum Theologum, qui ita Deum sua decreta efficere putat, sicut homines: nempe producendo in se, ipsos actus, qui sint res ab essentia diuersæ, & accidentia essentia. An non crassa & Deo profus indigna est hæc de Deo existimatio? Deus enim accidentia recipere nulla potest: id enim & simplicitati ipsius & omnimodæ perfectioni repugnat. At si Dei decreta non sint essentia Dei, sed res ab essentia diuersæ, accidentia proculdubio erunt: id enim dicimus accidens, quod rei conuenit extra eius essentiam. Erunt igitur in Deo accidentia. Quod si fortè tam graue absurdum admittere non vergebatur Moscorouius, admittat etiam Diuinam essentiam, non esse ex se omnimodè perfectam & infinitam: quippe quæ accidentibus perfectiatur. Similiter nec esse omnino immutabilem: mutabitur enim secundum accidentia, quibus est subiecta. quis enim prohibeat accidens auferri à subiecto, cum hæc sit eius essentia, vt possit adesse & abesse præter subiecti corruptionem? Non ita scriptura de Deo sentit, vt variari & immutari in plures formas possit, siue essentiales, siue accidentarias. Cæli enim peribunt, tu autem permanebis, inquit Propheta: *mutabis eos & mirabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* & Iacobus, in sua epistola de Deo scribit, *apud quem non est resusumatio, neq. vicissitudinū obumbratio.*

Argumentum pro Diuinitate Spiritus S. expenditur.

Crassa Moscorouij Theologia.

Decreta Diuina non sunt accidentia Dei. In Deo accidentia nulla.

Ad hæc decreta Diuina, nihil aliud sunt, quàm scientia & voluntas Diuina; si igitur illa erunt accidentia, scientia quoque & voluntas Dei erit accidens, quo quid falsius? Hinc enim sequitur, Diuinam essentiam ex se imperfectam atque inopem esse, & perfectio- nem scientiæ ab accidentibus mutuari, quod si attributa & proprietates Diuinae sint idè cum essentia, vti asserere videtur Moscorouius, eorū decreta quoque Diuina, quæ non sunt quid à scientia & voluntate Dei diuersum, non censeantur idem cum essentia.

*Decreta nõ
sunt effecta
Diuina.*

Iam & illud, quàm alienum est à verâ Theologiâ, dicere, decreta Diuina, esse effecta essentia Diuinae. Non enim decreta Diuina, sunt aliqua accidentia, quæ effici à Deo debeant, vti ostensum est; neque si efficerentur, sine mutatione essentia Diuinae effici possent: imò & scientia & voluntas Diuina, cum à decretis non distinguantur, essent etiam effecta essentia Diuinae; nec Deus esset suam velle, & intelligere, quod nec Aristoteles, nec alij gentiles Philosophi negare sunt ausi.

Porro cum Moscorouius ait decreta esse quidem effecta essentia Diuinae, neque tamen esse creata: quippe cum nihil in Deo creatum esse possit: nõnne seipsum edertit? Sicut enim creatura quid in Deo esse nõ potest vta neque factum: nam sicut id, quod creatum est, ex nihilo est: ita quod factum est, ex aliqua materia est. Deus autem nullius rei materia esse potest. Quare id quod in eo est, factum dici nequit: & sicut Deus nulla ex parte creatus dici potest: ita neq; factus. Verum non intelligit Moscorouius, quomodo decreta Diuina, sint in Deo, & nõ sint effecta essentia ipsius. Explicant id Theologi nostri subtilissimè. Etenim cum certum sit, Deum nullis accidentibus, quæ in se efficiat, esse subiectum; certum quoque esse volunt, decreta Diuina, nec esse Dei accidentia, nec effici à Deo. Si enim efficerentur, essent eius accidentia. Aiunt igitur, nulla re noua Deo accedente, Deum liberè decernere hoc vel illud, nec mutationè voluntatis, sed liberâ terminatione eiusdem ad hoc vel illud obiectum, de qua re scripta eorum (si discere cupit, atque in hac materia sapientius loqui) consulat Moscorouius. Neque enim id à Racouitibus suis facile addiscet. Mihi interim satis est, ostendisse, sine vlla effectione id fieri; sicut neque cum Deus aliquid cognoscit, aut vult, efficiendo cognitionem & voluntatem id facit, sed ipse est suū cognoscere, suum velle.

At, inquit Moscorouius, illam propositionem quidquid in Deo est, Deus est; non esse propositionem Prophetarum, aut Apostolorum. Incepte sanè: quasi quòd ex iis, quæ Prophetæ & Apostoli de Deo docuerunt, necessariò deducitur, in Prophetas & Apostolos referri non debeat. Talis autem est hæc propositio, quam ex infinita perfectione Diuina & immutabilitate in Scripturis asserta, paulò ante deduximus: Ad quòd etiam facit, quòd S. Ioannes dicat, Deum esse charitatem, 1. Ioan: 4. 8. 9. 10. quòd loquendi modo charitatem indicat non esse accidens, sed ipsam Dei essentiam. Non enim accidentia eo modo affirmare de subiectis possumus. Nunquam enim dicimus, homo est albedo, sed albus. At Deus dicitur ipsa charitas. Nam quòd exponit Moscorouius, Deum dici charitatem: quia nobis charitatem in mittendo Filio suo demonstrauit, id minimè satisficit. Non enim quicumque demonstrat erga aliquem charitatem, illico dicitur esse charitas: sed maius quid de Deo innuit Ioannes, nempe, Deum non solum demonstrasse in nos charitatem, sed esse ipsam charitatem, seu essentiam ipsam charitatis & bonitatis, quæ est altissima Diuinæ charitatis consideratio, quæ in nullam rem creatam conuenire potest.

At, quædam attributa Dei essentialia esse, sine quibus nunquam fuit Deus nec esse potest: at alia dari, quæ & non sunt essentialia, & sine quibus Deus esse potest, vt quòd iudex & vindex scelerum sit Deus. Verùm inobliuit rem Moscorouius. Non enim hic agimus de iis attributis, quæ Deo per merè extrinsecam à rebus creatis denominationem competunt; qualia sunt esse Dominum, iudicem, vindicem. Hæc enim per respectum ad creaturas de Deo affirmantur, sed sermo est de iis attributis, quæ continent perfectionem reipsa in Deo existentem, vt est sapientia Dei, bonitas; de his igitur dicimus nihil in Deo esse posse, secundùm realem aliquam perfectionem, quòd non sit Deus: alioqui esset occidens.

Iam verò cum decreta Diuina, ait, non esse essentialia Dei attributa, distinguendum est. Nam secundùm eam perfectionem, quam dicunt in Deo, sunt essentialia Deo, & sine illis Deus esse non potest: secundùm verò terminationem & extensionem ad hoc vel illud obiectum, sicut nullam perfectionem in Deo ponunt, sed relationem duntaxat: ita non sunt essentialia Dei attributa, & sine iis Deus esse

*Quidquid
in Deo est,
Deus est.*

*Attributa
Dei essenti-
alia.*

*Decreta
Dei quid?*

potuit. Decretum enim Diuinum, est sapientia & voluntas Diuina, qua decernit Deus: sine sapientia autem & voluntate Deus esse non potest, nec potuit vnquam. Quare decretum Diuinum, vt dicitur sapientiam, & voluntatem Diuinam decernentem, est attributum omnino essentialiale Dei: quia nimirum significat perfectionem sapientiae & voluntatis, qua est attributum essentialiale Dei, quoque Deus carere non potest. Quia vero decretum non nudè voluntatem & sapientiam Dei designat, sed cum respectu & extensione ac terminatione ad hoc vel illud obiectum creatum, quem respectum & extensionem potuit non habere voluntas Diuina (liberè enim extenditur ad quæuis obiecta creata) idcirco quoad hunc respectum & extensionem, decretum Diuinum, non est attributum essentialiale: siquidem respectus ille & extensio, nullam realè perfectionem dicit in Deo. Quocirca secundum id, quod ponit in Deo, est attributum essentialiale, & idem quod essentia Diuina: secundum id verò, quod dicit extensionem & terminationem voluntatis & sapientiae Diuinæ ad obiecta creata, sic nullam rem ac perfectionem in Deo ponit, sed merum respectum: & ex consequenti nec est essentialiale Deo, neque necessario, sed liberè Deo conuenit, neque est idem quod essentia.

Ex quo patet nullius momenti esse instantiam Moscorouij de Diuinis decretis. Verè enim decreta, quatenus sunt in Deo, sunt attributa essentialia, & idem quod essentia: nec afferri potest vlla instantia de re aliqua, quæ sit in Deo, quæ quatenus in Deo est, non sit illi essentialis, & idem quod essentia ipsius: licet quatenus significatur cum aliquo respectu ad rem creatam, possit inuoluere aliquid non essentialiale: cuius etiam ratione dicitur non essentialia, siquidem tale respectus nullam realem perfectionem in Deo ponat.

Denique cum Moscorouius ait, non pugnare cum simplicitate Diuina, dicere decreta Dei non esse idem cum Diuina essentia: quia nimirum nisi Deus decerneret liberè, quæ vellet, non esset agens summum & simplicissimum: duplicem suam ignorantiam prodat. Altera est, cum id quod luce ipsa clarius est, & ab omnibus admittitur, non admittit. Si enim decretum Dei, sit res à Deo distincta, & tamè insit Deo, quis non videret, Deum fore compositum ex substantia sua & re illa sibi adueniente. Talem enim compositionem esse ex substantia & accidente Philosophi fatentur. Porro simplicitatem cuius
compo.

compositione consistere non posse, manifestius est, quàm vt probari debeat. Altera est, cum rationem ineptam adducit. Si enim Deus statuatur, ita liberè agere, vt producat in se actum liberum, tanquam rem à se distinctam, vti aduersarij volunt, ex tali libertate Dei sequitur, ipsum non simplicissimum esse, sed ex duabus rebus compositum, nempe ex substantia sua & actu illo à se & in seipso producto: si verò dicatur agere liberè, absque vlla noui actus, aut nouæ rei productione, sed per suam essentiam & voluntatem, liberè terminatam, ad hoc vel illud obiectum, sic, sequitur quidem Deum esse simplicissimum; at non sequitur id, quod aduersarij volunt, decretum illud liberum Dei, esse rem à Deo distinctam. Omnes enim qui hucusque fuerunt Theologi in hoc consenserunt, voluntatem Diuinam, quæ vult, quæ non vult, & quæ non vult, esse in se simplicissimam, nec vllam compositionem aut multitudinè diuersorum actuum habere, sed vnum & simplicissimum esse actum voluntatis Diuinæ, qui omnem perfectionem volendi in se continet, ita vt quæ nos inhiatibus actibus volendi, volumus, aut velle possumus, ea Deus vno & eodem actu velit sine vlla sui mutatione, aut actuum multiplicatione. Quamuis autem in se sit simplicissimus: tamen respectu diuersorum obiectorum dicitur multiplex, non ratione sui, sed extrinsecè ratione obiectorum: ita vt per denominationem ab objectis ad quæ terminatur, dicatur multiplex. Hæc etiam in scholis Racouiensibus, in quibus error & rerum Theologicarum ignorantia sedem fixit, nesciantur: docentur tamen subtilissimè à Theologis doctissimis cum D. Thoma 1. p. q. 14. & q. 19. ex quorum scriptis plura peti possunt.

Sed vrget adhuc Moscorouius Scatorij quoddam argumentum. Si enim Spiritus sanctus quia in Deo est, Deus est & Diuina personæ consequens esse cætera quoque attributa Dei esse personas. Verùm hoc argumentum ita dissoluimus. Non quidquid in Deo est, esse peculiarem personam ab aliis distinctam: ad hoc enim etiam requiritur peculiaris origo: ex origine siquidem Diuinas personas agnoscimus & distinguimus. Cum igitur attributa Diuina non ferant secum peculiarem & distinctam originis rationem, minimè sequitur singula attributa esse peculiare personas. Spiritus verò sanctus ita est in Deo, vt peculiarem ratione originis habeat. Oritur enim & spi-

Deum liberè agit absq; vna res produciens.

Ad personæ Diuinæ, requiritur peculiaris origo.

yarur

ratur à Patre & Filio. merito igitur peculiaris persona statuitur.

*Obiicit Mo-
scorouij ene-
psa.*

Nam quod obiicit Moscorouius, Patrem esse personam, qui ta-
men à nemine oritur; an non ignorantiam suam ostendit, cum ne-
scit distinguere inter originem actiuam & passiuam. Nam uti in Fi-
lio & Spiritu sancto est origo passiuæ: ita in Patre est actiua, est enim
is, à quo oritur Filius & Spiritus sanctus. Cum verò ait, duas à nobis
statui origines actiuas, duas itè passiuas, eamque doctrinam, quam
dextrè Deo conueniat, prudentum iudicio remittit; Rectè & pru-
denter id facit. Non enim Racouiensium est de tantis rebus iudici-
um ferre; quippe cum talia, ne à limine quidem salutarunt. Tot
verò extant ea de re doctissimorum virorum scripta, ut stupores pla-
nè sint, qui in tanta sapientie luce, id non perspiciant.

*Nihil incre-
atum præter
Deum.*

At enim Spiritus sanctus non ex eo solum capite Deus esse de-
monstratur, quòd sit in Deo naturaliter, sed etiam ex eo, quòd sit
quid increatum & æternum. Nam neque scriptura ens aliquod in-
creatum & æternum agnoscit præter Deum; & omne ens increatum
necesse est ex se infinitum & illimitatum esse. Non habet enim à
quo limitetur. Ens verò simpliciter infinitum, Deus est; cum neque
ente infinito, quid maius dici possit, neque Deo quid maius tribuere
possimus, quam quod sit ens infinitum. Infinito enim omnia conti-
nentur.

*Crassa Mo-
scorouij opi-
natio de luce
in qua De-
us habitat.*

Non arident ista Moscorouio. Primum igitur negat, omne
ens increatum & æternum Deum esse, assertque instantiam de luce
inaccessa, quam Deus inhabitare dicitur, 1. Tim: 6. 16. quasi lux illa
& increata, & æterna esse dicatur, & ab ipso Deo diuersa. Ato igitur,
nimis crasse de Deo Moscorouium cogitare, & proprie id inter-
pretari, quod scriptura non nisi anthropopathos seu humano affectu
tribuit. Cogitat enim Moscorouius lucem esse Deo circumfusam
& Deum comprehendentem; sicut domus comprehendit eum, qui
in ea habitat. Id verò proprie de Deo accipere, & ratio, & scri-
pturæ ipsæ verant. Si enim Deus luce aliqua circumquaque com-
prehenditur, non erit immensus & incomprehensus, contra id, quod
scriptura de Deo non semel prædicat. Adhæc quemadmodum 1.
Tim: 6. dicitur Deus inhabitare lucem inaccessiblei, ita in Psal: 103.
2. decorem induisse dicitur, amictus lumine, sicut vestimento, quæ
si propriè accipere velimus, eadem lux erit & domus & vestimentum

Dei,

Dei, quod est nimis absurdum. Nam nec in veste, quis dicitur habitare, tanquam in domo; neque domo indui, tanquam vestimento. Deinde sicut dicitur, lucem Deum inhabitare: ita de eodem legitur, posuisse tenebras latibulum suum, & nobes ac caliginem in circuitu eius esse, Psal: 17. 12. Psal: 96. 2. At lux & caligo ac tenebra simul esse non possunt; necesse est igitur illud de lucis in habitatione non proprie accipi. Adde cum Ioannes Apoc: 21. 23. describit illam caelestem Hierusalem, nullam aliam lucem, ait, in ea conspici, praeter Deum & Agnum. *Et ciuitas, inquit, non eget sole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est agnus.* Non igitur praeter Deum & Agnum est ibi alia lux Deo circumfusa, & in qua Deus inhabitet; alioqui illa lux, illuminaret etiam illam ciuitatem: sicut illuminat Deus & Agnus. Nam quod ait Moscorouius, statum piorum, non Dei maiestatem ibi describi; vanum & futile est. Nam si Deus in aliqua luce à se distincta verè habitaret, verè lux illa illuminaret quoque & impleret ciuitatem illam caelestem, sicut Dei & Agni charitas.

Deinde, vnde colligit, aut colligere potest Moscorouius, lucem illam inaccessam, si statuatur esse distinctam à Deo, aut increatam esse, aut aeternam. Nihil enim tale à Paulo asseritur. Nam sicut cum dicitur in scriptura, Deus habitare in caelis, & caelum esse sedem eius, terram autem scabellum pedum eius, non rectè colligitur, caelum aut increatum esse, aut aeternum: ita de luce illa inaccessa nihil tale colligi potest. Satis enim esset dicere, lucem illam caelestem, quam nunc de facto inhabitat Deus, tantam esse, ut impedimento sit ne videri possit, etiamsi lux illa, nec increata esset, nec aeterna.

Praeterea lux illa dicitur inaccessa in ordine ad visionem, quia ita perstringit oculos, ut prohibeat Dei visionem; At si lux illa extra Deum sit corporalis, nullo modo potest impedire visionem Dei, quae fit oculis mentis, non corporis. Lux enim corporalis corporalem visionem impedit; spiritualem autem impedire non potest. Non igitur potest de luce corporali proprie accipi. Spirituaalis verò lux non impedit aliam spirituaalem visionem.

Deniq; in monstris contra Moscorouium argumentabamur in hunc modum: Si lux illa increata esset, vel esset maior Deo, vel minor, vel aequalis. maior dici non potest: quid enim Deo maius: nec

2.

3.

Lux inaccessa à Deo non distinguitur.

4.

5.

6.

æqualis; quod enim æquale est Deo, Deus est. nec minor; quia non esset increata. Ad hoc argumentum Moscorouius ineptissimè respondet, lucem illam non esse maiorem, uti est euidens: nec minorem, quia à Deo non posset habitari; sed æqualè, non tamen omnimodè, sed secundùm quid. Scilicet homo acutissimus, putat esse rem de æqualitate quantitatè & extensionis; cum quæstio sit de æqualitate essentia & perfectionis. An scilicet lux illa, quæ increata statuitur à Moscorouio, sit perfectione & natura æqualis Deo. Nam si increata sit, nõ habet à quo limitetur ad tantam vel tantam perfectionem, sed omnem perfectionem necessariò comprehendet ut Deus, & ex consequenti tanta erit in perfectione & natura ut Deus. Maior enim esse non potest. Siquidem summo maius esse nihil potest. Si verò minor dicatur, increata non erit. Vnde enim minor est, si non habet, à quo limitetur ad illam minorem perfectionem, cum supponatur non esse ab illo producta & creata. Quanquam etiam si de quantitate extensionis ageretur, non rectè respondit Moscorouius. Nam si illa lux est habitatio & domus quædam Dei, maior est Deo, ut potè quæ Deum in se comprehendat. Nam si æqualis esset, non esset extra Deum. Corpus enim quod ambit, & amplectitur aliud, est maius illo.

*Concluditur
quod si lux
inaccessa.*

Cum igitur ex his & aliis, quæ adduci possunt, rationibus pateat, lucem illam, quam Deus inhabitare dicitur, non esse propriè accipiendam pro luce aliqua verè circumfusa Deo; consequens est lucem illam inaccessibleam, esse ipsam essentiam Diuinam. Ex se ipsa enim essentia Diuina est inaccessiblea, & videri non potest; non verò id habet ex aliqua luce circumfusa; siquidem omni alia extrinseca luce remota, essentia Diuina est inaccessiblea, & videri à nemine potest: quod ipsa per se res tanta sit, ut omnem facultatè creatam excedat. id quod etiam locus Apocalypsis citatus, & Ioannes in epist. i. c. i. insinuat. Cum ait, Deum ipsam lucem esse, non solum in ordine ad nos illuminandos, sed etiam in seipso. Necessè igitur est, ut dicamus, quæ de inhabitatione lucis à Paulo dicuntur anthropopathos accipi debere: eo dicendi modo, quo scriptura de Deo, humano affectu loqui consuevit. Sicut enim cum illum forma humana & membris ornatum, aut veste amictum inducit, anthropopathos loquitur; ita etiam cum eum in luce inhabitare dicit; nostro, ad est humano modo

modo loquitur. Deus enim propriè domum non habet, nec habere potest, quam inhabitet: sed habitat & existit in seipso: nostro verò id est humano, modo intelligendi ac loquendi dicitur habitare in luce: quia ita totus est lucidus, ac si habitaret in luce. Sicut etiam & seruus bonus ac fidelis dicitur intrare in gaudium Domini, non quod in gaudio habitet, tanquam in dolio, sed quod gaudio plenus sit.

Porro addit alium locum Moscorouius, quo probat aliquid increatum esse, præter Deum, quod quædam immobilia, non facta, asserantur à Paulo ad Hebr. 12. 27. Verùm id ita refutatam est à nobis, vt Moscorouium sui argumenti puduerit, quod ex responsione ipsius manifestam est. Manifeste enim ostensum est, Paulum nil tale docuisse. Distinguit enim ibi Paulus mobilia ab immobilibus, nomine mobilium intelligens legem veterè, quæ mobilis fuit: quia mutata est, Mutata autem est, quia facta, id est impleta: cum enim in typis, id est in significationibus rerum futurarum consisteret, cum res ipsæ sub Euangelio successerunt, ipsa mutari debuit, tanquam iam impleta & inutilis reddita. Nomine verò immobilium & Regni immobilis intellexit Euangelicam legem; quæ dicitur idcirco immobilis, quia nunquam mutabitur.

Huic expositioni, cum non haberet quod opponeret Moscorouius, solum petit doceri, quomodo publicato Euangelio, non solum terra, sed etiam cælum sit commotum: & per hanc commotionem hæc mobilia, seu facta, sublata, vt immobilia illa manerent. Verùm id per se clarissimum est. Publicato enim Euangelio, non solum terra commota est per veteris legis abrogationem, & nouæ introductionem (quæ mutatio terræ insignis fuit: quippe quæ mundum vniuersum affecit) sed etiam cælum, Christo in cælum assumpto & ad dexteram Dei collocato, supra omnem principatum, & potentiam, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuros subiectis omnibus sub pedibus eius. Ephes. 1. 21. Per hanc igitur commotionem, mobilia translata sunt tanquam facta: hoc est lex vetus mutata est, tanquam iam impleta, vt regnum Christi immobile, quod nunquam mutandum est, maneat. Ex quo concidit illud argumentum Moscorouij: Opponuntur immobilia mobilibus factis: ergo ipsa non sunt facta, ac proinde sunt increata. Non enim mobilia dicuntur facta,

*Locus Pauli
absurdi ex-
ponitur à
Moscorouio.*

*Mobilia di-
cuntur à Deo
facta, id est
impleta.*

*Inter facta
aliqua sunt
mutabilia.*

id est creata, sed facta, id est impleta: hoc autem modo opponuntur immobilibus, tanquam ijs, quorum respectu facta seu impleta sunt.

Secundo loco impugnat Moscorouius rationem, qua probaui, id quod increatum est, Deum esse. Omne enim increatum, ex se esse, necesse est: ac proinde ens infinitum ac illimitatum, & ex consequenti Deum: docet igitur fallò a me asseri, id quod increatum est, ex se esse. Nam & Filius secundum nos increatus est, non tamen ex se est, sed ex Patre. Et Spiritus sanctus secundum rei veritatem, increatus est & æternus; & tamen idem ex se non est. nam à Patre procedit. Ac firmior est nostra ratio, quam vt à Moscorouio possit expugnari, id enim quod increatum est, aut nullo modo ab alio est: aut si aliquomodo ab alio sit, essentiam tamen ex se existentem, hoc est à nullo productam, ab alio accipit: ita vt ens increatum, semper dicat essentiam ex se existentem, & nullo modo quoad existentiam productam. Quare & Filium Dei ea ratione ex Patre esse dicimus, vt ab eo essentiam Diuinam improductam, ac proinde ex se existentem habeat: quod ad vim nostri argumenti sufficit. Si enim essentia Diuina, quam Filius accipit à Patre, est ens ex se, id est à nullo productum aut dependens, consequens est esse ens illimitatum ac infinitum. Neq; verò si producitur Filius, necesse est eius produci essentiam, sed latet communicari. Cum & in rebus creatis id suo modo cernamus. Nam in hominis generatione, homo quidem ab homine generatur, anima tamen, quæ à solo Deo per creationem est, non generatur. Et in Lazari à Christo resuscitatione, Lazarus à Christo iterum productum credimus: cuius tamen nec anima, nec corpus tunc productum fuit. sed hæc vberius Theologi explicant.

Iam quod ad Spiritum sanctum attinet, eum increatum & æternum esse, Moscorouius vltro concedit: sicut & quod ex Patre existat: sed cum eum Deum verum esse negat, anne pugnantia non loquitur? Nam vel Spiritum sanctum vult ita esse increatum, vt sit extra Deum res aliqua, vel vult esse in ipso Deo, tanquam Spiritum eius proprium. Si primum asserat, repugnabit Paulo 1. Cor. 2. comparanti Spiritum Dei cum spiritu hominis, qui in ipso est. Sicut enim spiritus hominis, quo viuunt, non est extra hominem, sed ipsi homini intimus & consubstantialis: ita Spiritus Dei est Deo intimus & consubstantialis. Si verò asserat secundum, non poterit Spiritus sanctus

Essentia Diuina improducta.

Moscorouius pugnantia loquitur.

Sanctus non esse Deus; neque enim substantia Divina esse potest à Deo distincta: Spiritus autem Dei est Dei substantia; sicut spiritus hominis est substantia hominis, nec quidquam ad substantiam hominis magis pertinet, quàm spiritus eius. Non potest igitur Spiritus Dei esse quid à Deo distinctum: ac ex consequenti erit idem quod Deus.

Pergit Moscorovius, errores cumulans erroribus, materiam quoque primam æternam esse probabiliter à quibusdam statui. sic enim ait: Qui materiam primam æternam volunt, eos non leuiculis rationibus aut infirmo fundamento, aut cui sacræ literæ vsquam aduersentur, niti, fatebuntur ij, qui scripta veterum & neotericorum ea de re penitus inspexêre. Ita Moscorouio, quæcunque ab vniuerso orbe Christiano semper profligata fuerunt, & perpetuis damnata tenebris, quasi noua luce oborta, probabilia & præclara apparent. At sicut oculo colore aliquo infecto, omnia similia apparent: ita animo prauis opinionibus imbuto, non potest id, quod rectum est, apparere. Etenim ij materiam primam, æternam esse voluerunt, qui eam creatam esse à Deo negauerunt. Ex quorum numero fuit Marcion hæreticus, teste Tertulliano in lib: 5. aduersus ipsum. & Hermogenes itidem hæreticus, vt auctor est Tertullianus aduersus ipsum; Manichæi etiam hæretici, teste D. Gregorio Nisleno in lib: de officio hominis ca: 23. & August: hæresi 46. Item Seleucus & Hermias, teste August: hæresi 59.

Porrò istorum dogma duplici nomine tam scripturis, quàm rationi repugnat, primum ex eo, quod statuunt aliquid diuersum à Deo, quod non sit à Deo creatum. Clarissimè enim scripturæ docent, Deum esse omnium rerum creatorem, Act: 4. *In Domine, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia que in eis sunt*, Heb: 3. *qui autem omnia creati sunt*. Rom: 11. *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*. Quod & ratione demonstrant Theologi. Si enim materia prima non esset à Deo creata, esset ens illimitatum & infinitum, ac proinde omnem plenitudinem essendi ex se haberet, quod est Dei proprium. A quo enim limitaretur ad tantam & nõ maiorem perfectionem essendi; si à nullo esset? Materia verò tantum abest, vt omnem essendi plenitudinem habeat, vt sit omnium entium imperfectissimum; quod Aristoteles, nec esse quid, nec quale, nec quantum, nec aliud ex iis, quibus

Placet Moscorouio materia primam esse æternam.

Contra scripturam & rationem.

bus ens determinatur, definitur. Ad hæc, si Deus materiam primam non creauit, non potest illam destruere, & in nihilum conuercere. destruit enim res creatas Deus, quatenus auferit suum influxum, à quo illæ dependent. Si ergo materia prima non dependeat à Deo, destrui non posset à Deo. Quomodo igitur Deus esset omnipotens? Ad hæc, si Deus materiam non creauit, nulla res sensibilis poterit dici, creata à Deo. Creatio enim est productio ex nihilo. At si ex materia sūt omnia condita, non sunt ex nihilo condita; quare neq; creata. Quæ enim ex materia fiunt, facta verè dicuntur; quæ verò ex nihilo, dicuntur creata. Solùm igitur res istæ corporeæ dicuntur creatæ ratione materię, quæ ex nihilo condita est. Nam materię cum forma unio, cõpositio est non creatio. Secundò etiam, in hoc rationi & scripturis repugnant, quòd aliquid præter Deum, esse æternum asserunt; nam scriptura rebus omnibus creatis principium, ex quo exierunt, & anteq; quòd non fuerunt, assignat; nec vllam rem, præter Deum, æternam agnoscit, Prou. 8. *Antequam quidquam faceret à principio.* Gen. 1. *In principio Deus creauit cælum & terram.* Ratio etiam suadet. Cùm enim omnem rem creatam ex nihilo produci oporteat; quòd autem ex nihilo producur, æternum esse non potest, quippe quòd prius esse nihil oporteat, quàm ex nihilo fiat, consequens est nullam rem creatam posse produci ab æterno. Nam si dicat quis, satis esse ad id, vt res sit ex nihilo, quòd non sit ex aliquo præsupposito subiecto: id minime satis esse censendum est. Nam ea ratione Deus quoque ex nihilo esse, dicendus esset, cùm sit ex nullo præsupposito subiecto. Estque hæc ratio, quam grauissimi vserunt sancti Patres contra Arium, qui Filium Dei, æternum esse dicebat, sed creatum ex non entibus.

Verùm ea Moscorouio non placent, quæ sanctissimis Patribus semper placuerunt; sed quæ religionis Christianæ hostes, à spiritu Caco-dæmonis acti effurierunt, hæc libenter ipse arripit & approbat.

Obijcit Moscorouius, in sacris literis tradi, Spiritum S. esse in Deo, non autem Deum in Spiritu S. eoque Spiritum S. non esse personam. Sed obiectio nullius est momenti. Non solùm enim ea, quæ scripta sunt; sed etiam ea, quæ ex scriptis inferuntur, ad sacras literas referenda sunt. Cùm igitur ex sacris literis probemus, Spiritum S. esse ita in Deo, vt sit consubstantialis Deo, & communis cum Deo essentię, ex eo consequitur ratione communis essentię, alterum in altero

Ratione materia res sensibiles creatas dicuntur.

Nihil æternum præter Deum.

Creati ab æterno nil potest.

Obiectio Moscorouij iungitur.

altero esse. Quorum enim est communis essentia, ea in seipsis ratione essentia mutuo inexistunt. Quare cum trium personarum sit una communis essentia ratione essentia, tam Pater in Filio & Spiritu S. quam Filius in Patre & Spiritu S. atque adeo Spiritus S. in Patre, & Filio esse, dicendus est.

Friuolum verò est, quod ait Moscorouius, implicare contradictionem, vnã numero essentiam esse in pluribus personis. Quid ita? quia persona inquit, est ipsa indiuidua essentia intelligens. At mancam mutilamque esse eam personæ definitionem, ad finem primi libri de erroribus Arianorum contra Smalcium ostendimus. Nisi enim sit etiam subsistens incommunicabiliter, non erit persona. sic enim neque anima rationalis, persona dici potest, quamuis sit essentia indiuidua intelligens; ex eo videlicet, quod communicari alteri ad subsistendum potest. At inquit, indiuiduum prorsus incommunicabile est: neque cuiquam inexistere potest, cum inexistere sit, vel accidentium vel secundarum substantiarum, non igitur potest vna indiuidua essentia communis esse multis personis. Verum falsum id esse quod assumitur, ibidẽ fusẽ docuimus. Nam & anima rationalis est indiuiduum suo modo; neque tamen idcirco est incommunicabilis. communicatur enim homini, & existit simul tota in pluribus numero membris. & ratio ipsa demonstrat aliud esse, naturam esse indiuiduam; aliud incommunicabiliter subsistere. Naturam enim esse indiuiduam, est esse indiuisibilem in plures numero naturas: esse verò incommunicabilis subsistentiæ, est esse in plures subsistentias indiuisibilem. Cum igitur hæc definitionibus distinguantur, non debent à Moscorouio & a seclis ipsius confundi, & pro eodem reputari. At, inquit, inexistere in alio proprium esse accidentium & substantiarum secundarum: si de inexistencia in aliqua subiecta natura intelligatur, est verum. Nam secundæ substantiæ inexistunt in primis, tanquam in subiectis sibi naturis: quomodo primæ substantiæ non possunt in vlla natura subiecta inexistere: quia eo ipso primæ non essent. At nihil repugnat, quominus dicantur inexistere in aliquo subsistente. Qui modus inexistendi est substantiæ indiuiduæ in personis. Nam sicut non repugnat substantiæ indiuiduæ subsistere incommunicabiliter, ita nec existere in subsistente incommunicabiliter. Plura in hanc rem, si cupit Moscorouius, loco à nobis citato reperiet.

*Mald Arian
ni definitionem
personam.*

Duo argumenta pro Diuinitate Spiritus sancti, à Moscorouii cauillationibus vindicantur. Cap: 17.

*Argumentum
pro Diuini-
tate Spiritus
S.*

Restat ut duo alia argumenta, pro Diuinitate Spiritus sancti à Petro Skarga adducta, expendamus, & à Moscorouii cauillationibus vindicemus. Est igitur alterum argumentum eiusmodi: Is qui nos suo nomine regenerat & saluat, est verus Deus. Atqui Spiritus sanctus suo nomine nos regenerat & saluat in Baptismo, ergo est Deus verus. Hic primum Moscorouius ait, falsum esse, in Baptismo aquæ Spiritum sanctum nos regenerare & salutem nobis tribuere. Nusquam enim in sacris literis, inquit, Baptismo aquæ promissus aut adstrictus Spiritus sanctus legitur, ac proinde nec eius virtus Baptismo aquæ ita alligata, ut salus per aquæ Baptismum conferatur. Hæc ille, ubi quot verba, tot crassissimi errores continentur. *Quis enim nesciat Baptismo Matt: 28. à Christo instituto, promissam esse salutem, & ex consequenti regenerationem, neque enim salus in hac vita nobis, nisi per regenerationem confertur. Ita enim Christus ait: Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit. Porro Baptismus ille in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti conferri præcipitur. In eo igitur Baptismo Spiritus sanctus nos regenerat, & salutem nobis tribuit. Quem quidem Baptismum, licet absurdissimè Ariani, esse Baptismum aquæ negent; nos tamen supra satis id efficaciter demonstrauius. Quanquam ad præsentis argumenti vim satis sit, qualis qualis Baptismus is dicatur, esse nihilominus talem, ut in eo Spiritus sanctus nos, suo nomine regeneret & saluet. Id quod etiam vox illa *baptisantes*, indicat. Ea enim significat ablutionem, & quidem spiritualem, ut aduersarij volunt. Ablutio autem spiritualis à sordibus peccatorum nostrorum, non fit nisi per regenerationem, ut ipsemet Moscorouius fol: 47. concedit. Quocirca cum baptisari iubemur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, iubemur quoque in nomine Spiritus sancti regenerari. Quamobrem etiam ad Tit: 3. dicitur: *saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.* ut pateat ablutionem istam, quæ fit à Spiritu S. esse regeneratiuam & renouatiuam. Et Ephel: 5. 26. *mundans eam lauacro aquæ in verbo vite, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam.* ubi mundificatio, quæ fit per aquæ lauacrum, dicitur esse mundatio à maculis peccatorum.*

Adhæc

*Spiritus S.
non regenerat in Baptismo.*

Adhæc quantus error est, dicere, in baptismo aquæ Spiritum S. nos non regenerare? Etenim aut in Baptismo aquæ nulla regeneratio fit, aut ea fieri dicenda est à Spiritu sancto. Siquidem omnem regenerationem spiritualem fieri à Spiritu sancto, & Christus docuit, Ioan. 3. illis verbis: *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: & scriptura lauacrum regenerationis dicit esse Spiritu sancti, Tit. 3. Porro regenerationem Baptismo aquæ promissam esse, omnia illa loca testantur, quæ Baptismum aquæ testantur, institutum esse in remissionem peccatorum. Act. 1. 38. *Baptisetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, ubi etiam ad dicitur, & accipietis donum Spiritus S.* Ut vel ex eo pateat, in Baptismo collato in nomine Christi, Spiritum sanctum quoque operari & dona sua largiri. Idem habetur Act. 22. 16.

Porro remissio peccatorum, nec sine regeneratione sit, ut paulo ante diximus, nec sine Spiritu sancto. 1. Cor. 6. *Iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. Quare eò ipso quòd in Baptismo aquæ per remissionem peccatorum regeneramur, à Spiritu sancto regeneramur.* Nam si remissionem peccatorum non Baptismo, sed Penitentia tribuit Moscorouius; Baptismum quoque Ioannis dicere debet fuisse in remissionem peccatorum, æquæ ac Baptismum Christi. Adhæc cum Baptismo aquæ Act. 1. 38. promittatur expresse donum Spiritus sancti: qua fronte potuit negare Moscorouius, Spiritum sanctum non esse promissum Baptismo aquæ.

Neque verò hic disputo de modo, quo Baptismo aquæ remittantur nobis peccata, sed de re ipsa: quocumque enim modo id fiat, sequitur nos per Baptismum in nomine Spiritus sancti regenerari. Quod verò addit, virtutem Spiritus sancti Baptismo non esse alligatam, id neque nos asserimus: eam enim etiam extra Baptismum exeri non diffitemur. Nam quod eam in Baptismo exerat, sacræ literæ satis testificantur.

Respondet secundo Moscorouius, ex eo quòd Spiritus sanctus regeneret & salutem tribuat, non effici Spiritum sanctum esse Deitatis personam: eum dici possit Spiritu S. efficere, quòd Deus per eum perficit: quemadmodum quæ Spiritus hominis efficit, homo per ipsum efficere censetur. At nihil agit Moscorouius. Non enim ex eo quòd Spiritus sanctus regenerat, sed quòd nomine suo nos regerat,

*Regeneratio
fit in Bapti-
simo.*

*Ex regene-
ratione pro-
batur Spiritu
sacrum esse per
sonam Deitatis*

nerit, cœli di dicimus Spiritum sanctum esse Deitatis personam. Nam neque in nomine alicuius dicitur fieri aliquid, nisi sit ille, persona quædam: & cum regeneratio dicitur à Deo per Spiritum sanctum fieri, intelligitur fieri per Spiritum, qui sit persona. Ostendimus enim Spiritum illum, qui in Deo est, & per quem Deus facit omnia, esse personam Deitatis. Quare similitudo illa Spiritus, qui in homine est, ad id solum accommodari potest, ad quod & à Paulo accommodatur, nempe quod sit Spiritus intrinsecus & consubstantialis Deo: quemadmodum Spiritus hominis est intrinsecus & consubstantialis homini: non vero quoad alia. Spiritum enim hominis, cum sit pars, non posse dici personam, per se manifestum est. Spiritus verò, qui in Deo, non est pars quædam Dei: in Deo enim non sunt illæ partes) sed totam substantiam Dei comprehendit: & habet eas proprietates, quæ personarum sunt propriae. qualis est inter ceteras, quod audita loquatur & annunciet, Ioan: 16. 13. quod operetur omnia, diuidens singulis prout vult, 1. Cor: 12. 11. quod præcipiat sibi aliquid fieri, Act. 13. 2. *Segregate, inquit, mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quod assumpsi eos.* Quæ omnia operari non potest, nisi persona. Personæ enim proprium est, ex iudicio & voluntate operari.

*Vana instan-
tia Moscoro-
nij deluon-
sur.*

Nec minus vana est illa instantia Moscoronij cum obicit, etiam Evangelium dici virtutem Dei in salutem omni credenti. Rom: 1. 16. & nos esse renatos per verbum Dei viui, 1. Petr: 1. 23. & per promissa Dei donatum nobis, vt per ea efficiamur Diuinæ confortes naturæ, 1. Petr: 1. 4. Vana, inquam sunt hæc obiecta, quod ea omnia instrumenta quædam ad nostram regenerationem esse dicantur. Spiritus verò sanctus est causa principalis, in cuius nomine baptisamur & regeneramur. Neque enim minister in eo, in quo minister est, suo, sed eius, cuius minister est, nomine facit. Vnde & Paulus quia baptisabit, vt minister, dicebat Corinthijs; *Namquid in nomine Pauli baptisati estis?* 1. Cor: 13.

*Aliud argu-
mentum pro
Eritasie
spiritus s.*

Tertium argumentum est si in nomine Patris æquè ac in nomine Filij & Spiritus sancti baptisamur, æquè Spiritus sanctus erit Deus ac Pater: siquidem parem cum Patre habebit virtutem ad nos per baptismum sanctificandos. Respondet Moscoronius, dum quis ad eundem effectum cum Deo concurrat, & simul cum Deo nominatur, non il-

non illico sequi eum aut Deum esse, aut paris eam Deo virtutis. Sed argumenti vim minime intellexit Moscoroutus. Neque enim nos eo Spiritum sanctum Deum esse probamus, quod eum se habet effectum cum Deo operetur, aut quod simul cum Deo nominetur. Scimus enim posse homines cum Deo simul nominari, ut Exod. 14. 31. *Crediderunt Domino & Moysi seruo eius.* Act. 15. 28. *visum est Spiritu sancto & nobis:* Scimus etiam posse homines cum Deo ad idem opus concurrere, non tamen pari virtute ac potestate; sed vis argumenti nostri est, quod eum æque in nomine Spiritus sancti ac in nomine Patris baptismus & regeneremur, Spiritum sanctum æque esse Deum ac Patrem necesse est, pari que virtute ac potestate ad nos sanctificandos præditum. Is enim in cuius nomine baptismus, non est instrumentalis aut ministerialis causa baptismi & regenerationis, sed principalis ac præcipua. Minister enim in eo, in quo est minister, non suo, sed superioris nomine facit. Quare cum æque in nomine Patris ac in nomine Filij & Spiritus sancti dicatur conferri baptismus, omnes tres sunt causa præcipua baptismi ac ex consequenti regenerationis nostræ.

Non possunt, inquit Moscoroutus, plures causa primæ ad vnum opus concurrere: alioqui prima causa, non esset prima. At neque nos, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tres primas causas itatimus: sicut enim sunt vnus Deus; ita & vnum rerum omnium principium, & vna prima causa, vnus virtutis & potestatis.

Pendet, inquit, Spiritus S. à voluntate Patris, eumque in salutis negotio pro arbitrio Pater excutit: non potest igitur Spiritus S. dici prima causa. Verum si id ita intelligat, ut possit Spiritus non operari aliquem effectum, quem operatur Pater, sed semper mandatum Patris expectet, id falsissimum est; nec à Moscorouto vnquam probari poterit. Trinitatis enim opera esse indiuisa, constans est omnium Catholicorum fides. Quorum enim vna est natura, vna virtus & potestas, est etiam naturaliter vna operatio. Neque fieri potest, ut aliquod efficiat Pater, quod idem non efficiat Filius & Spiritus S. non propter mandatū aliquod, sed propter naturalem essentiam & virtutis unitatem. Pater enim qui loquitur, verbo suo & Spiritu suo facit. Vnde & Paulus: *Cor. 12. 4. et idem omnia opera, æque Patri ac Filio & Spiritu S. tribuit: Dionysius, inquit, gratiarum fons: idem autem Spiritus & diuisiones ministratio, non sunt, sicut autem Dominus: diuisiones & operationum sunt.*

sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus: vbi Dei nomine, Patrem, & Domini nomine, Christum intelligi fatentur omnes.

*Spiritus S.
non pendet
à voluntate
Patris, sed
Sua volun-
tate cum Pa-
tre operatur*

Quod si Moscorouius intelligat, Patrem voluntate sua libera, per Spiritum S. dona sua nobis largiri, id neq; facit, Spiritum S. dependere à voluntate Patris, neque non esse primam causam. Nam, quod ad dependentiam attinet, ea esse non potest, nisi vbi sunt diuersæ voluntates. Cum igitur vna sit eademque voluntas & libertas Patris & Spiritus S. sicut vna est natura, non potest dici Spiritus S. dependere à voluntate Patris, sed vna eademque cum Patre voluntate & libertate velle & operari, quæ Pater vult & operatur. Quapropter neq; etiam definit esse prima causa, Spiritus S. ex eo, quod Pater per illum operatur: quia nimirum operatur per illum, tanquam eadem voluntate potestateque præditum. Quæ autem profus eandem voluntatem potestatemq; habent, habent etiam eandem rationem causæ. Neq; hæc à nobis hoc loco probanda sunt, sed ostendendum obiecta à Moscorouio nihil contra nostram sententiam, quam alibi ex scripturis probamus, valere. Hic enim partes sustinemus respondentis, non argumentantis.

*Causa secun-
da duplex.*

Addit Moscorouius, etiam causam secundam, nomine suo ea posse agere, quorum sit absoluta penes eam potestas à prima causa concessa. Quocirca non sequitur Spiritum S. esse primam causam nostræ regenerationis & salutis, etiamsi in nomine eius regeneremur. At si Moscorouius nomine causæ secundæ intelligit, causam instrumentalem aut ministerialem, sic falsissimum est, causæ secundæ conuenire posse, nomine suo aliquid agere: eo enim ipso definiret esse causa instrumentalis, cum de ratione instrumenti sit, non sua, sed superioris agentis virtute, ac proinde non suo, sed alterius agentis nomine operari: si verò nomine causæ secundæ intelligat causam principalem, seu subordinatam causæ superiori: quomodo causæ omnes creatæ, quæ sunt principales causæ suorum effectuum, dicuntur causæ secundæ respectu Dei, cui sunt subordinatæ, tanquam causæ superiori. sic verum quidem est, tales causas posse aliquid nomine suo agere: at in negotio salutis nostræ, nego aliam causam, præter Deum, esse principalem, sed instrumentalem tantum aut ministerialem. Clarissime enim testantur scripturæ, solum Deum, esse principalem salutis nostræ causam, Isaia 45. *Deus iustus & saluator non est*

*Salutis nui-
la causa
principalis
preter Deum.*

non est preter me. Marci 2. Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

Cum igitur scripturæ doceant, salutem nobis æquè in Patris, ac Filij, & Spiritus S. nomine conferri, necesse est fateri, Spiritum S. esse æquè ac Patrem principalem causam salutis, ac ex consequenti Deum verum. Quod a deo verum est, vt etiam Christus. Patrè, missurum Spiritum S. in nomine ipsius, asseuerare non dubitauerit, lo-
an: 14. 20. ostendens æquè in nomine Filij, ac in nomine Patris mitti Spiritum S. & vtrumq; esse principalem causam talis missionis, at-
que a deo vnum esse vtriusque nomen, in quo Spiritus S. mittitur, & vnam potestatem. quod idem de nomine Spiritus S. censeretur.

Per Baptismum aqua nobis remitti peccata, impiè à Moscorouis negatur. Cap: III.

Negat Moscorouius cum suis, per Baptismum nobis peccata remitti, eò quòd res materiata & corporea, rei spiritualis esse principium nullo modo possit: nam neque natura eam vim habere certum est; nec ei insitam Diuina institutione, probari posse existimat. *Qua* in re cum Moscorouius clarissimis sacrarum literarum testimonij contradicat; quæ disertè Baptismo aquæ remissionem peccatorum, regenerationem, salutemque tribuunt: an non impius aut certe censori debet, eum & remissionem peccatorum nobis per Baptismum à Deo oblatam reuicere, & Baptismi sacramentum sua præcipua dignitate priuat.

In primis igitur Petrus Act: 2. 38. sic ait: *Penitentiam agite. & baptisetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum.* vbi cum Petrus iubeat omnes baptisari in remissionem peccatorum; ostendit, Baptismum esse institutum in remissionem peccatorum eumque proprium eius effectum esse; alioqui Petrus non præcepisset ad id Baptismum recipere, ad quod institutum non est, & ad quod consequendum vim nullam habet.

Respondet Moscorouius, remissionem peccatorum hoc loco Penitentia, Baptismum antecessenti, non ipsi Baptismo tribui. At fallitur, idque turpissimè. Neque enim, Petrus ait, penitentiam agite in remissionem peccatorum, sed baptisetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Coniungit igitur remissionem peccatorum immediate cum Baptismo, & præter penitentiam, Baptismum

Baptisetur vnusquisq; vestrum in remissionem peccatorum.

Respondit Moscorouius.

etiam requirit ad remissionem peccatorum. Et sicut Moscorouius ait, Pœnitentiam ex liberalissimo Dei decreto vim habere ad remissionem peccatorum: ita & de Baptismo idem dicere debet: siquidē scriptum est, nos baptisari in remissionem peccatorum. Neq; dicere potest, Baptismum ratione Pœnitentiæ præcedentis, esse in remissionem peccatorum. Nam Petrus, non Pœnitentiā solum, sed & Baptismum requirit ad remissionem peccatorum: & si soli Pœnitentiæ remissio peccatorum tribuenda esset, cūm Pœnitentiā Baptismum præcedat, remissio quoque peccatorum ex pœnitentiā orta præcederet Baptismum, & sic Baptismus non esset in remissionem, sed post remissionem peccatorum. Nam quod ait Moscorouius, Baptismum, præter Pœnitentiā requiri, tum ad proficendum nomen Domini Iesu: tum ad adumbrandam illo exteriori actu remissionem peccatorum per Pœnitentiā obtentam; id inquam, quā abluere & insulse dicitur. Ex verbis enim Petri satis constat, Baptismum ab ipso requisitam fuisse, tum ad proficendum Christi nomen, tum ad remissionem peccatorum. Vtrumque enim voluit vt & in nomine Domini IESU baptisarentur, & in remissionem peccatorum. Porro baptisari in remissionem peccatorum, non est adumbrare remissionē antea iam consecutam, sed præcedere ad remissionem obtinendam. Sic enim vbiq; in scriptura accipitur fieri aliquid in remissionem peccatorum: Et res ipsa loquitur, aliud esse baptisari abluere in remissionem peccatorum, aliud in remissionem adumbrandam; neq; Petrus nullie illos adumbrare: sed consequi per Baptismum remissionem peccatorum.

*Baptismus
abluere pec-
cata.*

Similis est locus Act: 22. 19. vbi Ananias Paulo ait: *baptisare & abluere peccata inuocato nomine Domini Iesu.* Quod clarius: Baptismo enim vult Ananias Paulum abluere peccata, addita inuocatione nominis IESU. Respondet Moscorouius, Ananias, iubere Paulum abluere peccata non Baptismo, sed inuocatione nominis IESU. At peruersè torquet scripturam. Nam sicut Act: 2: 38. Petrus voluit fideles illos baptisari, & in nomine Domini IESU, & in remissionem peccatorum: ita & hoc loco Ananias vult Paulum baptisari, & ad abluenda peccata, & inuocato nomine Domini IESU: neq; potest locus hic scriptura melius, quam per illum alium omnino similem, & qui eadem de re agit, explicari. Deinde Ananias cum Paulum lauari & abluere

vult, quis non videt illum, abluionem ad lotionem retulisse, & lotionem illam voluisse, vt ablueretur. Latio enim abluionem respicit, tanquam suum effectum: & ablutio ad lotionem consequitur, tanquam ad causam. Eo igitur respectu abluionem nominavit, quia Baptismi, seu lotionem ex qua ablutio consequitur, nominaverat.

Ridiculè verò Moscor ait, nō esse discernendū ex fine & effectū cōmunis lotionis, de fine & effectū lotionis, quæ fit in Baptismo. Imò verò discernendū est, cū inter utramque lotionē sit proportio in ordine ad sibi cōuenientes effectus. Vt enim lotio merè corporalis, causat abluionē corporis: ita sacra lotio, quæ sacra est, ex institutione Diuina causat sacram abluionem, quæ est ablutio à peccatis. Iubet igitur Ananias, Paulum lotionem sacra lauare, ad abluionem sacram, quæ est à peccatis, consequendam, addita inuocatione Domini Iesū: siquidem Baptismus seu lotio illa, ita est ad abluionem à peccatis instituta, vt simul etiam ad professionem nominis Iesū spectet. Si Ananias inuocationem nominis Iesū, lotionem nominasset, facillè crederemus, eum præcepisse, vt inuocatione nominis Iesū Paulus sua peccata ablueret. Ac quia Baptismum seu lotionem aquæ nominauit, videtur ex lotionem abluionem illam voluisse. Cū enim quis dicit lauare & abluare, lotionem illam ipsum abluere vult.

At Moscorouius, illam lotionem, quæ ablutus est Paulus, fuisse interioris in animo, at quid hoc obicit? illa enim lotio & ablutio interioris, quæ sunt in animo, causata est, ex lotionem illa Baptismi, quæ fuit in corpore, quæ est, quatenus erat lotio communis, pertingere ad animam non poterat: tamen quatenus erat lotio, sacra, ex Diuina institutione vim eam habebat, vt corpus tangendo, animum ablueret. Sicut enim salua Christi vel simbria veuimentis eius, aut manus impositio, non ex se, sed quatenus erat Christi, vim habebat supra naturam suam ad sanandos morbos. Sic aqua in Baptismo, non vt aqua, sed vt est ad id à Christo instituta, & tanquam instrumentum Christi, habet vim supra naturam suam attingendi animam & abluendi peccata. Quare crassus nimium est Moscorouius, cū obijcit aquam Baptismi exterioris ad animum non penetrare, sensum ipsum testari: quasi sensu & non fide patere debeat effectus ille sacre, quem Deus per aquam facere iurauit. Nam etsi effectus, quos aqua naturaliter facit, sensu patere possint, quos tamen ex institutione &

virtute Dei efficiat, fide, non sensu parere debent.

*Inuocatio
sine Baptis-
mo non ab-
luit.*

Solis, inquit, inuocatio nominis I E S V eam vim habuit, vt virtute eius nominis, quod inuocabatur, perfici potuerit, atque a deo perfecta sit ablutio peccatorum. At si intelligat solam inuocationem, sine Baptismo id efficere potuisse, falsum est: Si enim Paulus baptisari nolisset, & sine Baptismo inuocasset nomen Domini, peccata sua procul dubio non abluisset: imò nouo peccato se onerasset, quod Christi mandatum de Baptismo suscipiendo contempisset. Verillimum enim est illud Christi pronunciatum: *Non omni qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum celorum, sed qui fecerit voluntatem Patris.* Inuocatio ergo debebat esse Baptismo coniuncta, & neque sola sine Baptismo poterat ablutionem illam efficere: & sicut inuocatio nominis I E S V est vnum Dei præceptum ad ablutionem peccatorum consequendam seruatum necessarium: ita & Baptismus aquæ simile præceptum censeri debet, cumque Christus dicatur omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, Heb: 5. 9. non minus erit causa salutis illis, qui præcepto eius obtemperant cum baptisantur, quam cum inuocant nomen eius.

*Inuocatio
in nomine Ch-
risti ad ser-
uam Baptis-
mum pertinet*

Ad hæc inuocatio illa nominis I E S V, ad Baptismum aquæ pertinet, tanquam forma ipsius. Baptismus enim aquæ ea forma conferri debuit, vt fieret in nomine I E S V, & inuocato nomine I E S V, vt ex iis omnibus locis patet, in quibus Baptismus dicitur fieri in nomine Domini I E S V. Si igitur inuocationi tribuitur peccatorum ablutio, negari quoque non poterit Baptismo aquæ eandem tribuendam esse: siquidem illa inuocatio est pars quædam & forma Baptismi. Neque enim aquæ ablutio, non in Christi nomine, & sine nominis Christi inuocatione facta, Baptismus verus dici potest: sicut neque corpus sine spiritu, dici potest verus homo.

*In Baptismo
non sola pro-
fessio sed et
inuocatio
Christi con-
suetur.*

Impudenter verò negat Moscorouius, inuocationem nominis I E S V proprie dictam, ad aquæ Baptismum pertinere. Aliud enim est, inquit, profiteri, aliud inuocare nomen Domini I E S V. in aquæ igitur Baptismo, professionem quidem fieri nominis I E S V, non tamen inuocationem. Quis enim non videt, professionem nominis I E S V, quæ fit in Baptismo, esse inuocationi coniunctam? Inuocare enim nomen I E S V, est illud nominare, eo fine, vt eius virtute salutem consequamur. *Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad*

ad salutem, Rom: 10. 10. Cum igitur in Baptismo professio nominis Christi fiat ad salutem consequendam, consequens est, professionem illam esse verissimam inuocationem, illi similem, qua Dauid in nomine Dei saluari cupiebat: *Deus in nomine tuo saluum me fac.* Neque enim vlla necessitas est profiteri Christum in Baptismo, nisi quod id ad salutem nostram pertinet.

Vnde patet, si Professio nominis Christi sit pars & forma Baptismi (sine ea enim Baptismus non est Baptismus) inuocationem quoque eiusdem nominis, esse partem Baptismi. Et cum inuocatione nominis Christi in Baptismo fiat ablutio peccatorum; verissimum erit, Baptismum efficere in nobis remissionem peccatorum. Demum nonne in loco presentis Ananias coniungit inuocationem cum Baptismo? eam proculdubio intelligens, quæ fit cum Baptismus in nomine Domini I E S V confertur, vti omnes interpretes hactenus intellexerunt.

At, inquit, si inuocationi in Baptismo ablutio peccatorum tribuitur; non igitur Baptismo aquæ. Imo verò, quia inuocationi, quæ fit in Baptismo, tribuitur ablutio peccatorum, sequitur ipsi Baptismo per se tribuendam esse. Illa enim inuocatio est pars ac forma Baptismi, ipsius essentiam constituens, id enim quod per animam præstamus, nos ipsi verè & propriè præstare dicimur, quod anima, sit nostra forma, substantiam nostram constituens. Quanquam non inuocationi solum, sed & ablutioni illi externæ remissionem peccatorum tribuendam esse cum scriptura dicimus, quæ ipsi locutioni externæ ablutionem à peccatis tribuit.

Tertius locus est Marci 16. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* En habes Moscorouii, salutem Baptismo disertis verbis à Christo promissam. At enim inquit Moscorouius, de Baptismo aquæ Christus hic non loquitur. scilicet tanti tamq; evidentis testimonij vim non potuit alia ratione euadere, nisi fortiter negando, Moscorouius. Atqui nullus vnquam Christianorum exiit, qui de eo Christi verborum sensu dubitaret, præter hæc Racouiensium pseudochristianorum monstra atque portentia: quibus & solem in meridie lucere, negare postmodum, haud absurdum aut difficile videbitur. Atò Christum de eo Baptismo loqui, quem prædicationi Euangelij a diuigi præcepit Apostolis, vt patet ex Marth: 28. *Docete omnes gentes baptizate*

*Baptisma a-
qua ablutio
peccatorum
tribuitur.*

*Baptismus
saluat.*

*Absurda en
posito Mo-
schorouii.*

sancti et c. At inauditum est Apostolos alium quempiam Baptismum post prædicationē Euangelij, vel publicasse, vel contulisse fidelibus; nisi Baptismum aquæ. Sciam enim post annunciatum Euangelium, illos Baptismo aquæ tingi volebant, vt patet Act: 2. 38. Act 8. 12. 36. Act: 9. 18. Act: 10. 47. Act: 19. 4. Act: 22. 16. 1. Cor: 1. 14. Quocirca non possunt Christi, verba, nisi de Baptismo aquæ accipi. Et sanè admirandum est Apostolos Christi tam graue mandatum de Baptismo prædicationi Euangelij coniungendo, aut neglexisse; aut alium Baptismum, nempe aquæ, quem Christus non mandarat, pro eo supposuisse. Verùm de hac re in capite secundo egimus satis. Nunc id tantum vrgemus, nusquam auditum, vel scriptum esse, Apostolos alium Baptismum quàm aquæ contulisse: nusquam nisi vnum Baptisma à fidelibus usurpandum prædicasse; neq; aliud præter aquæ Baptisma requisuisse: ita vt pro merito delirio habendum sit dogma Arianorum Racouiensium, de alio nescio quo Baptismo. Licet enim Baptismata sine varia; illud tamen, quod Christus credentibus Euangelio conferti præcepit in remissionem peccatorum, non est nisi vnum; idque non aliud quàm aquæ Baptisma.

Baptismus
aqua prædi-
cations a
Christo ad-
ministratus.

Baptismo
saluanda sunt
tribuitur à
Petro.

Similiter salutem & conscientie purgationem Baptismo aquæ tribuit S. Petrus, 1. Pet: 3. sicut in arca 8. anime saluæ factæ sunt per aquam; ita & nos simili forme (αὐτὴ ὕδωρ) saluos facit Baptisma, non carnis sordium depositio, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum: Vbi aquam diluuij cū aqua Baptismi comparat; quod sicut illa, eleuando arcam in sublime, saluas fecit 8. animas in arca, ita & aqua Baptismi similis formæ, seu antitypon nos saluos facit, non depositione sordium carnis, sed interrogatione bonæ conscientie in Deum.

Verùm & hic Moscorouius contra omnium interpretum sensum, negat agi de Baptismo aquæ, sed tantum de Baptismo Spirituali, qui sit conscientie bonæ interrogatio in Deum. Quasi verò, & Baptismus aquæ, licet aqua materiata constet, non possit dici simili modo spiritualis, quoad effectum. Sicut & panis Eucharistie, licet materialis sit, & Christi carnem, quæ itidem materialis est, contineat, dicitur tamen à Christo, esse pro mundi vita. Ioan. 6. & sanguis Christi, qui itidē materialis proculdubio erat, dicitur fuisse in remissionem peccatorum, & lauisse nos à peccatis nostris. Quocirca ex eo, quod Baptismo tribuatur effectus spiritualis, nempe consci-

entia

entis bonæ interrogatio in Deum, non licet inferre, Baptismum non constare aqua materiata. Potest enim effectus spiritualis, non solum à re spirituali, sed etiam à re materiata ex Diuina institutione cõferri.

Deinde quod reuera de Baptismo aquæ Petrus locutus sit, ex eo constat, quòd de communi fidelium Baptismo, omnibus vñtato & noto locutus sit, qualis non est, nisi Baptismus aquæ. Vt enim Baptismum aquæ, quo erant baptisati, omnes norant, idque esse vnicũ illud Baptisma cum Paulo confitebantur: ita Baptismum spiritua-lem, qui eo nomine in scripturis diceretur, nemo, præter Arianos istos nouerat. Cuius signum est, quòd hucusque nemo fidelium extiterit, qui alium Baptismum, præterquam aquæ, in hoc Petri loco somniauerit. Comparat enim Petrus aquam diebus Noe, cum aqua quam Christus attulit, & ait, sicut illa aqua saluos fecit corporaliter: ita hæc saluos facit spiritualiter. Adhæc si de aqua spirituali sermo esset, quid attinebat dicere, *non carni depositio sordium?* Nulli enim vnquam venire poterat in mentem, aquam spiritualem carnis sordes ablueri: sed de aqua materiali in Baptismo, id meritò dici poterat & debebat: quòd etsi carnem tangat, non tamen ad sordes carnis deponendas adhibeatur sed tanquam res sacra ex institutione Diuina ad sordes conscientie abluendas. Et sanè si confessio Fidei, quæ fit ore, fieri dicitur ad salutem, Rom: 10. 10. *Si omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* Rom: 10. 13. Cur aqua Baptismi ad confessionem & inuocationem nominis Christi instituta, non censetur esse ad salutem? Si omnibus obtemperantibus sibi, Christus est causa salutis æternæ, Hebr: 5. 9. cur ijs, qui Baptismum aquæ ex obedientia recipiunt, non sit ad salutem? si fides in nomine Christi est ad salutem, cur non etiam Baptismus in nomine Christi sit ad salutem. Vtrumque enim ex Christi beneficio habet, vt salutem efficiat. Accedit, quòd si tristitia, quæ secundum Deum est, penitentiam in salutem itabilem operatur teste Paulo; quidni Baptismus quoque, qui secundum Deum ac ipsius institutionem voluntatemque recipitur, salutem operetur? Ad extremum si panis Eucharisticus, quem ore manducamus, est pro mundi vita ac salute, Ioan: 6. 12. cur non aqua Baptismi corporibus aspersa ad salutem animæ proficiat?

Ex quo patet, quam turpiter erret Moscorouius, cum hic asserit, Baptismum aquæ esse ad salutem necessarium, nunquam ex do-

*De baptis-
mo aqua lo-
cus Petri in-
telligitur.*

*Baptismus
necessarius
ad salutem.*

Baptismus
nos regenerat.

Acria Christi probari posse. Nam si de necessitate præcepti sermo sit, sicut omnium præceptorum Diuinorum obseruatio est ad salutem consequendam necessaria (Si enim vis ad vitam ingredi, serua mandata, Matth: 19. 17. & Christus non nisi obtemperantibus sibi factus est causa salutis aterna, Hebr: 5. 9.) ita non est dubium, quin etiam Baptismus eo nomine, quia à Christo præceptus est, sit ad salutem necessarius. Si autem de necessitate medi) agatur, ita vt sine illo, vel in re, vel in voto, salus obtineri non possit, eiusmodi necessitas ex illis verbis Christi ostenditur, Ioan: 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum celorum;* quæ verba de Baptismo aquæ accipienda esse, supra efficaciter probatum est.

Iam verò scriptura non solum remissionem peccatorum, & salutem Baptismo aquæ tribuit, sed & regenerationem nostram spiritualem. Illustris in primis est locus, Ioan: 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum celorum,* vbi cum duo dicantur, aqua & Spiritus sanctus, nec aliqua loci circumstantia requiratur, vt aqua improprie accipiatur, sequitur pro aqua elementari & propria accipiendam esse. Id enim omnis ratio & regula scripturas interpretandi ab omnibus vsurpata postulat. alioqui daretur infinita licentia in quoscumque sensus improprios scripturas peruertendi; vti supra demonstrauimus. Idem testatur Paulus ad Tit: 3. 5. cum ait: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.* & Ephel: 5. 26. *purgans eam lauacro aque in verbo vite.*

Quæ loca Moscorouius, more suo, contra omnium sensum de aqua spirituali detorquet, illo nimis inepto argumento: quòd cum regeneratio sit res spiritualis, etiam lauacrum regenerationis spirituale existat necesse est: quo sanè argumento probaret, neque sanguine Christi nos esse redemptos: neque corpore Christi, quod in Eucharistia sumimus, nos vitam spiritualem consequi, contra expressa Christi verba: *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita:* denique nec per impositionem manuum ab Apostolis Spiritum sanctum collatum fuisse. Neque verò necesse est ad effectum spirituale conferendum, vt res ipsa per se ipsam spiritualis sit; sed satis est, vt spirituale vim efficiendi ex Deo habeat: quòd fit vt ineptissime ex effectu spirituali inferatur, causam talis effectus omnino materiata non esse. Ea igitur coniectura ad id non sufficit, vt aquam non in propria

propria sua significatione accipi oporteat. A propria autem vocum acceptione, non est recedendum, nisi id circumstantia loci omnino requirat. Adhæc interpretationem istam contortam omnino esse, illud etiam argumento est, quod nulli vnquam interpretum venit in mentem aliud quid, quàm aquam Baptismi iis in locis intelligere. Quod vel ex vnius Tertulliani antiquissimi Doctoris verbis intelligi potest; is enim libro de resurrectione carnis ita scribit: *Caro abluitur, inquit, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt anima munitur: caro manus impositione adumbratur, vt anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima de Deo saginetur.*

*Tertulliani
testimoniū
de effectibus
crasmen-
tibus.*

Ait præterea Moscoronius à Paulo nominari lauacrum aquæ, quod in verbo vitæ purgandi vim habeat. Aquæ verò lauacrum nõ per verbum vitæ, sed per aquam elementarem administratur. Verum Moscoronius infirmo in primis argumento nos viget, cum nos non lateat illas voces, in verbo vitæ, nusquam in Græcis exemplaribus legi. Deinde cum per verbum vitæ doctrinam Euangelij intelligat, iam per lauacrum aquæ doctrinam Euangelij intelligere non potest: cum lauacrum aquæ à verbo vitæ Paulus distinguat, & lauacrum aquæ habere vim nos purgandi ait in verbo vitæ, seu per verbum vitæ. Adhæc cum tam expressè Paulus nominet lauacrum aquæ, seu Baptismum aquæ, nullo addito, quod aquam ad improprium sensum restringat, quæ temeritas est contra communem sensum omnium, & legem scripturas interpretandi, lauacrum aquæ non proprie exponere? Nam quod additur in verbo vitæ, id optimè Baptismo aquæ quadrat, qui non confertur nisi in verbo vitæ, hoc est in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, vt Patres sancti interpretantur: verissimum enim est, quod omnes Theologi ex Augustino docent; accedit verbum ad elementum, & sic Sacramentum. Hoc enim verbum dicitur vitæ, quia vitam continet & tribuit omnibus, super quos in Baptismo fuerit innocatum.

*Lauacrum
aqua baptis-
mi
fuit in
libro
legitur.*

*Baptismus
confertur in
Verbo Vita.*

Malè autem infert Moscoronius, si in verbo vitæ ista purgatio fit, non fieri in aqua: quasi verò non vtrumque coniungi oporteat, aut non vtriq; eadem purgatio tribuatur; & vnius effectus duæ esse causæ non possint: & Baptismus vtraque ratione nos non purget, tum vt lauacrum aquæ est, tum vt habet adiunctum verbum vitæ. Dum

*Et in Verbo
Vita Sin a-
qua fit pur-
gatio pecca-
torum.*

enim Paulus addit vnum, alterum non excludit. Ex quo patet particulas illas *in verbo vita*, non habere eam vim, vt laucrum aquæ oporteat improprie accipi: ineptique id ex dictis-voculis concludere Moscorouium.

Huc etiam fecit locus Hebr. 10. 22. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.* Hanc enim abluitionem corporis & ad corpus pertinentem, sancti Patres de aqua Baptismi merito interpretantur. Nulla enim est alia aqua in lege Euangelica munda, id est mundans, præter aquam Baptismi, quæ idcirco dicitur munda, quia vim mundandi habet conscientias nostras, ad differentiam aquarum in veteri Testamento vsurpatarum, quæ non erant aquæ munde; quia vim mundandi animas non habebant.

Sed ait Moscorouius, aquam Baptismi non posse hic intelligi, quòd ij, ad quos Paulus scribebat, iam essent baptisati. Verùm Paulus non hortatur hoc loco ad Baptismum, sed vt habentes iam per Baptismum corpus ablutum aqua munda & corda, aspersa à conscientia mala, accederent cū vero corde & plenitudine fidei ad Christū.

*Non Verbum
vel doctrinam
metaphoricam
est.*

Ait præterea; verbum & doctrinam esse aquam spiritualemente & metaphoricam, qua non solum animi purgantur, sed etiam corpora, dum à gula, ebrietate, scortatione, & id genus aliis corporis inquinamenti retrahuntur. Nam Paulus 1. Cor. 7. 1. ait, *has promissiones habentes, mundemus nos ipsos ab omni inquinamento carnis & spiritus.* At quàm dura, & quæ à nullo intelligi facile posset, metaphora fingitur contra omnem Pauli mentem! Paulus enim loquitur de aqua corporis, de qua fidelibus iam tum constabat, eamque aquis veteris Testamenti opponit, tanquam mundam immundis. At qui fidelibus in lege noua vti de aqua Baptismi constabat, & de eius, præ aquis veteris testamenti præstantia; ita nullo modo venire ipsis in mentem poterat, verbum, esse aquam corpus abluentem; cum nec tale quid Paulus innuat; nec quisquam de tam dura & insolenti metaphora in verbis Pauli diuinare posset: vti reuera nullus hætenus diuinavit.

Ad hæc, etsi nos purgemur ab inquinamento carnis, vt ait Apostolus; tamen non per corporis abluitionem; sed cordis. Ex enim purgatio prouenit à purgatione cordis, nec ad eam alia purgatione opus est, quàm purgatione cordis. Corde enim purgato à peccatis, nulla

Nulla in nobis restant inquinamenta carnis dicente Christo, non quod in os intrat inquinat hominem, sed quod ex corde procedit, affectus ille malus. Cùm igitur hic Paulus præter asperisionem cordis requirat ablu- tionem corporis, dici non potest per abluionem aquæ in lege, spiri- tualem abluionem intellexisse: quia spiritualis illa abluio corpo- ris ab inquinamenti carnis, fit per asperisionem cordis.

Præterea per asperisionem cordis, asperisionem sanguinis Pau- lus intellexit, de qua & ad Heb: 12. 24. & 1. Pet: 1. 2. dicitur; allu- sitque ad illam asperisionem in veteri testamento; quam idem Pau- lus describit Hebr: 9. 19. cùm ait: omnia pene in lege in sanguine mundari, & sine sanguinis effusione non fieri remissionem. Per abluionem verò cor- poris aqua munda, intellexit abluionem aquæ Baptismi, alludendo ad abluiones aquæ, quæ fiebant in veteri Testamento; quibus aqua Baptismi opponitur, tanquam munda. Illæ enim mundare non poterant conscientiam, sed tantùm carnis emundationem efficiebant. Heb: 9. 10. aqua verò Baptismi munda est & efficax ad emundandas conscientias; & licet corpus tangat, mentem tamè à peccatis abluat. Neque enim aqua Baptismi munda est, ad emundationem carnis; sed ad emundationem spiritus.

Accedit quod Christus venit ad nos mundandos, non in aqua so- lùm, sed in aqua & sanguine 1. Ioan: 5. aqua inquam vera & sanguine ve- ro, ad quod etiam significandum sanguis & aqua fluxerunt ex Chri- sti latere, sanguis inquam redemptionis; aqua Baptismatis. Verum- que igitur Paulus cõmemorat ad nos mundandos; & sanguinis asper- sionem, & aquæ abluionem. Si quidem alludit ad illum duplicem modum, quo in lege veteri fiebat emundatio per sanguinis asper- sionem & aquæ abluionem. Et sicut per verum ac proprium sanguinẽ fit in lege noua mundatio peccatorum: ita & per veram ac propriam aquam fit eadem abluio peccatorum.

Vnde patet, nullam omnino habere rationem Arianos, per a- quam, in hoc loco Pauli, intelligendi verbum: præsertim cùm tamè expressè dicatur, aqua ista ad corpus pertinere & abluere corpus: Verbum verò non corpori infunditur ad abluendum corpus, sed ani- mo, vt fide purificatum cor, eo ipso mundetur ab omni inquinamen- to carnis & spiritus. Non enim verbum abluat immediatè corpus; sed abluendo animum, abluat consequenter & corpus; cùm nulla

sine

sint inquinamenta corporis, nisi peccata; quæ ex doctrina Christi in sola anima residet, & corpus non nisi ratione animæ afficiunt, quantum ab anima per corpus patrantur. Cum igitur hic per ablutionem corporis dicatur mundari, non potest intelligi de ablutione, quæ fit per verbum; hæc enim fit per ablutionem animi, non per ablutionem immediatam corporis.

*Baptismus
Christi fit in
aqua & Spi-
ritu.*

Denique hanc veritatem de Baptismi efficacia probamus quoque ratione è scripturis sumpta. In hoc enim differt Baptismus Ioannis à Baptismo Christi, quod ille solum in aqua, hic verò non in aqua solum, sed in aqua & spiritu conferretur. Hoc enim sibi voluit illa Ioannis verba: *Ego baptizo in aqua, ille baptisabit in spiritu S.* Ioan: 1. 33. quibus innuit Christum in suo Baptismo gratiam Spiritus S. collaturum esse.

*Alioquin à
Baptismo Io-
annis non
differet.*

Ait Moscorouius non colligi Christum in aquæ Baptismo baptisare in spiritu S. At quis non videt, si Christus baptisatus erat in spiritu S. id præcipue in eo Baptismo, quem ipse instituit, & qui in nomine ipsius omnibus fidelibus semper vsque ad mundi finem confertur debuit, verificari debere: alioquin in eo Baptismo, quem pro toto mundo instituit, & tanquam sui haberi ab omnibus voluit, æque baptisaret ac Ioannes. Vterque enim Baptismus solum esset in aqua. Vnde nec rebaptisari eos, qui erant baptisati à Ioanne oportuisset, cum vterque esset Baptismus in aqua tantum, & vterque eo spectaret, vt in Christum crederent ij qui baptisabantur. Act: 19. 4. Cum tamen eòs, qui Baptismum Ioannis acceperant, iterum baptisari Baptismo Christi Paulus præceperit, Act: 19. 5. Non igitur solum in Pentecostis baptisatus erat Christus in spiritu S. Act: 1. sed etiam in omni suo Baptismo, & in eo præcipue quem pro toto mundo instituit, & de quo illud intellexit, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu S. non potest intrare in regnum caelorum*, Ioan: 3. qui etiam dicitur *lauacrum regenerationis & renouationis spiritus S.* & sicut die Pentecostes cum baptisaret in igne, baptisauit spiritu S. ita & in Baptismo aquæ baptisat in spiritu S. Ad hæc Paulus testatur, Sacramenta legis veteris fuisse infirma & egena elementa, Gal: 4. 9. & legis ceremonias ad nihil perfectum adduxisse, quod iustitiam & peccatorum remissionem non conferret, Heb: 9. 9. Heb: 10. 1. Ad hoc idem isti de Sacramentis nouæ legis fateri coguntur, si nullam vim ipsis ex institutione Di-

*Sacramenta
nouæ legi
insufficiant.*

ina tribuant. Nam quod plerique dicunt, Sacramenta nouæ legis fidem promotionū Diuinarum excitare, adiplum Sacramenta quoque veteris legis habebant. Etenim sacrificia in Leuit. c. 4. 5. 6. promittuntur de se remissionē peccatorum; quam tamen quia nō nisi ex fide obtinentum præstabant, adcirco dicuntur imperfecta, & ex se vim eorum conferendi non habuisse. Si igitur Sacramenta nouæ legis sunt longe perfectiora Sacramentis veteris legis, debent vim efficiendi peccatorum remissionem continere.

Fundamenta duo Moscoronii euertuntur. Cap: VI.

IAm restat, ut duo, quibus Moscoronius nititur, fundamenta euertamus. Primum illud est, Res materiata effectum spirituale præstare non potest. Quare nec aqua Baptismi remissionem peccatorū præstare poterit. At quis non videt, si res materiata secundum suas naturas spectentur, non posse producere effectus spirituales; exceduat enim naturam & conditionem illarum: at si à Deo vim spiritualem accipiant, & veluti instrumenta ad eiusmodi effectus producendos assumantur, quis negare poterit, res materiatas, sicut ad alios effectus supernaturales producendos concurrere posse, ita & ad effectus purè spirituales. Sic enim legimus in scriptura Christum, & luto cæcam supra naturam illuminasse, & tactu carnis suæ varios morbos sustulisse; & verbo, mari, ventis, morbis, dæmonibus imperasse, mutationesq; in eis supra naturam efficisse. Similiter legimus res materiatas ex institutione Diuina factas, esse causas effectuum quorundam spiritualium, vi scilicet spirituali sibi à Deo indita. Quod licet Moscoronius negare non audeat fieri posse; negat tamen impudenter id reuera Deum facere voluisse. At nos innumeris exemplis id probare possumus. Nam in primis, impositione manuum datum fuisse Spiritum sanctum, multoties in Actis Apostolorum legimus, adeo ut Simon Magus videns per impositionem manuum dari Spiritum sanctum, obtulerit Apostolis pecuniam, ut eam potestatem secum communicarent. Acto: 8. 18. Similiter panis Eucharisticus manducantibus dat vitam æternam: dicente Christo Ioan: 6. *Panus quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, & qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Res materiata possunt Dei virtute producere effectum spiritualem.

Negat quidem Moscoronius, ibi de pane Eucharistico sermonē esse; negat etiam sub specie panis & vini, nos corpori & sanguini Domini participare, cum & ante, & post, panis expressē nominetur; negat denique accidentia panis & vini sine suis subiectis vllō modo exiltere posse, cum id inuoluerē contradictionē asserat.

At omnes hos errores dicta Christi verba penitus euertunt. Etenim quod ad primum attinet, de duplici pane Christus ibi locutus est; alter erat is, quem tunc Pater de cælo dabat omnibus per fidem manducandū, vt patet ꝑ. 32. quem panem seipsum nominauit, ꝑ. 35. & per fidem manducari docuit. Alterum panem promittebat se daturum, qui non aliud quid esset, nisi caro ipsius, idq; pro mundi vita. ꝑ. 52. PANIS, inquit, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Quam promissionem alibi non impleuit, nisi cum in vltima cœna accepit panem, & benedictione mutatum, pronunciauit esse corpus suum: neque potest melius promissio, quam per ipsam impletionem explicari. Quocirca negari nullo modo potest, panem hunc esse panē Eucharisticum: eandem enim essentiam, quam panis Eucharisticus continet; nempe quia sub specie panis est caro Christi; ex consequenti autem secundum Christi promissa confert effectum vitæ æternæ. Quem etiam panem, verē cibum; & sanguinem, verē potum esse, ideo affirmauit ꝑ. 56. quod & verē à nobis sumatur, & verum effectum cibi & potus in animis nostris generet, vt verē viuamus propter eum ꝑ. 58. Verē etiam hunc panem manducandum esse à fidelibus, non spiritualiter duntaxat, sed reipsa & ore, contra Capharnaitas, qui id negabant & ex eo scandalizabantur, constanter asseuerauit. Quia verō id non visibili & communi aliorum ciborū ratione (qui nimirum cum manducantur, per partes discerpuntur) manducari debuit, sed spirituali ac Diuina virtute, sub specie panis, integram Christi carnem, sine vlla sui diuisione, ad manducandum exhibente, idcirco fidem & spiritum, quo supra carnem attollerentur, in Capharnaitis requisit. Spiritus enim est qui viuificat, caro non prodest quidquam. Sed hæc alibi copiosius. Nunc satis est, panem hunc esse Eucharisticum, ex verbis Christi demonstrasse.

Alterum errorem, quo Moscoronius negat, nos in Eucharistia sub specie panis & vini, corpori & sanguini Christi participare, eouincunt eadem Christi verba. si enim hic panis est caro Christi pro mundi

Panis Eucharisticus
Iuan: 6.

Eucharistia
corpori
Christi participare

mūdi vita, quis non videt in eo pane nos corpori Christi participaret. Coniunct & Paulus, 1. Cor: 10. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

Tertius quoque error per se manifestus est. Etenim cū accidentia sint res a subiecto distinctæ (alioqui non essent accidentia) rem autem quamlibet naturā ab altera distinctam, Deum, sine altera conseruare posse, nullam inuoluit contradictionem, sequitur etiam accidens siue subiecto conseruare posse. Licet enim accidens à subiecto dependeat, eam tamen dependentiam Deum sua efficientia supplere posse, apud omnes Theologos persuasissimum est.

Verū non mirum censi debet, Moscorouium pani Eucharistico vim nos viuificandi denegare: cū eandem vim denegare non vereatur carni Christi pro nobis in mortem tradite, & sanguini eiusdem pro nobis fuso. At enim carnem & sanguinem Christi, cū sint res externæ, ex se vim ad animos purgandos non habere, sed solum nos spirituales ad dūbrare, sensibusque repræsentare. Mors enim Christi, inquit, est imago ad viuum expressa ingentis Dei Christi amoris, quæ ad animos nostros transmissa & perpenſa excitat nos ad Deo Christoque confidendum, eumque redamandum, eiq; parendū, quæ sunt media ad spiritualia dona, nobis à Deo comparanda. Verū hic error vti per se impius est, & omnem vim Christi mortis, atque ad eō omnem Religionem Christianam euertit, ita à nobis secundo de Christo libro plenè confutatus est. Etenim scriptura non eam solum vim tribuit sanguini Christi, vt nos excitet ad amorem & fiduciam in Deum, sed etiam vim intrinsecam ad lauanda peccata, & emundandas conscientias; vt quod sanguis animalium in sacrificijs oblati præstare non poterat, hoc præstet sanguis Christi, vti ex professo probat Paulus ad Hebr: 9. & 10. At certè sanguis animalium poterat in nobis excitare amorem in Deum & fiduciam, representando illius promissiones de remittendis peccatis; neq; tamen à Paulo dicitur vim habuisse ad auferenda peccata: non igitur vis illa sanguinis Christi ad auferenda peccata in excitatione posita est, quæ etiam sanguini animalium comperebatur, sed in vi intrinseca ad tollenda peccata, siue per modum pretii, siue per modū satisfactiōnis, siue per modum meriti: omnibus enim his modis est vis intrin-

Accidens siue subiecto.

Impiè de virtute mortis Christi se timent Assau- ni.

Vera cū morte Christi.

secta in sanguine Christi ad tollenda peccata, vti scripturis in dicto libro à nobis demonstratum est. Quia circa negare sanguinem Christi vim ex se habere ad auferenda peccata, vti Moscorouius negat, est negare sanguinem Christi, esse verum pretium redemptionis nostrae, Christum si non pro peccatis nostris propriè & immediatè sanguinem fuisse, sed pro excitatione in nobis amoris & fiduciae in Deum: neque nos ipso sanguine Christi à peccatis ablutos esse, sed solum sanguinè Christi nobis indicasse alia quampiam rem, qua ablueremur, & ad eam nos excitasse: sicut si quis manu in flet aquam, qua abluar, non diceretur me manu propria lauare. Quae omnia asserere, quid quæso aliud est, quàm omnes scripturas peruertere, & vim propriam sanguini Christi, quam scriptura prædicat, auferre?

Similiter cum ait, Christum morte sua peruenisse ad eam amplissimam potestatem, qua nos saluare, hoc est in anima & in corpore resuscitare, & immortales reddere (hoc enim per potestatem saluandi Ariani cum Socino intelligunt) possit; quid hoc rotum faciat ad lauandum nos à peccatis & auferenda peccata: aliud enim est remittere peccata; aliud nos in corpore & in anima immortales reddere. hoc illi Christo tribuunt; illud Deo soli reseruant. Ex quibus patet, nullo modo negari posse, sanguinè Christi esse veram causam remissionis peccatorum: siquidem expressè scriptura dicit, sanguine Christi lauatis, tolli, redimi, remitti peccata nostra.

Addoxeram & aliud exemplum de Spiritu S. quem Christus per insufflationem dedisse Apostolis legitur, Ioan: 20. Ad quod respondet Moscorouius: Factum illud Christi singulare, nihil vniuersum ad dogma commune constituendum habere. At nos ex hoc factò Christi, non dogma commune constituimus, sed errorem Moscorouij refellimus, cum asserit res externas & materiales effectum spirituales non efficere: cum enim eiusmodi effectus, Deus tam frequenter per externas res efficiat, vt ostendimus, non debet incredibile videri, per Baptismum quoque aquæ, remissionem peccatorum in nobis efficere, aut saltem ex hoc capite quòd Baptismus res externa & materiata sit, negari non debet, remissionem peccatorum non præstare, vti ineptè colligit Moscorouius.

At multo absurdus est, illud quòd negat Christum Ioan: 20. Spiritum S. Apostolis verè & re ipsa dedisse. Quid incredibile? An

Christum
vultum, ut

potestatem sal-
uandi.

Spiritus S.
per insuffla-
tionem da-
tum.

Et est Mo-
scorouij.

né iussisse Christus Apostolos videtur, cum eos id accipere iubeat, quod illis tunc verè non dabat? annè tunc potestatem remittendi peccata; quæ sine Spiritu sancto nulla est; ipsis verè non dabat? annè insufflatio ipsa veram & realem communicationem Spiritus S. non designabat? At in errorem impulit Moscorouium, id quod Ioan: 7. 39. legitur: *Nondum fuisse Spiritum datum, quia nondum esset Iesus glorificatus.* quæ verba non de quacunque Spiritus S. datione, sed de illa spectabilis & amplissima, quæ die Pentecostes facta est; loci ipsius circumstantiæ testantur: aliqui dicendum est, tempore Christi in nullo Spiritum S. fuisse, nec vili datum fuisse, quod & absurdissimū est, & scripturis repugnans, quæ multos tunc Spiritu S. plenos fuisse testantur, vt in Ioanne, Zacharia, Elisabetta, Simeone, & aliis perspicuum est.

Huc facit & illud exemplum de fide, quæ et si secundum se spiritalis sit; per prædicationem tamen externam nobis infunditur. Verè enim dictum est ab Apostolo, fidem esse ex auditu, auditumque autem per verbum Dei. & *quomodo credent sine predicante?* Respondet Moscorouius, prædicationem externam, vocis humanæ & auditum ministerio, verbum Dei ad animam transmittere, vt ei assentiendo, fides excitetur; non verò vi sua fidem conterre. Verùm negari non potest prædicationem externam, & verbum externum esse suo modo causam fidei: id enim & scriptura docet his verbis, quæ causæ rationem indicant, & ratio ipsa testatur, cum verissimum sit, eum qui credit verbo Dei, propter prædicationem eius audiam credere, licet ad credendum sola prædicatio non sufficiat, sed gratia Dei præterea sit opus, quæ mentem interius illuminet, & excitet, vt i. d. cæco fides dicatur non ex nobis esse, sed Dei donum esse. Eph: 1. 8. quia præter prædicationem gratia quoque Dei excitans & adiutans requiritur.

*Verbum est
suo modo
causa fidei.*

Ex quibus omnibus consequitur per externam rem & materiæ res spirituales Diuina virtute effici posse, idque tunc scriptis fieri, cum rebus externis & materiæ talis effectus in scriptura tribuitur: sicut & Baptismo aquæ tribui satis à nobis demonstratum est.

Alterum fundamentum Moscorouij est, cum ait nos non aliter quam verbo Dei regenerari: quare omnis eius modus regenerandi, qui non sit per verbum Dei, admitti non debet. Verum est at toto cælo Moscorouius, quia aliud est nos per eum iustificari, quod scri-

*Non solum
deus iustificat
sed tribuit
eum.*

ptura affirmat; aliud per solam fidem nos iustificari: quod Scriptura nusquam affirmat. Etenim cum ait, nos fide iustificari, excludit quidem opera legis: quia addit *sine operibus legis*, Rom: 3. 28. Gal: 2. 16. At non excludit opera fundata in fide, ut est opus charitatis diffusæ in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis. disertè enim scriptum est, eam fidem, quæ iustificat, esse fidem per charitatem operantem, Gal: 5. 6. *In Christo*, inquit, *Iesu, neque circumcisio aliquid ualet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Itaque nisi fides sit charitati coniuncta, iustificari non poterit. Charitas autem fidei coniuncta, non minùs, quàm ipsa fides nos iustificat. Maior enim fide est charitas. 1. Cor: 13. 13. ubi etiam sine charitate, nec fidem, nec quidquam aliud valere disertè docet S. Paulus.

*sed & opo-
ritum in Fi-
de fundatis.*

*& Sacra-
mentis.*

Non solum autem charitatem & opera in fide fundata ad iustificationem valere Scriptura docet, sed & Sacramenta nouæ legis, quæ itidem in fide fundantur, & iis non minùs quàm fidei iustificatio & salus nostra tribuitur. Neque enim scriptum est, qui crediderit tantum, sed *qui crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit.* Marci 16. 16. *Et, baptisetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum.* Act: 2. 38. *Baptisate & ablue peccata tua.* Act: 22. 16. *Et, Quicumque in Christo baptisatus est, in Christum induit, Gal: 3. 27. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Ioan: 6. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis,* Ioan: 20. Quocirca cum Sacramentis æquè ac fidei tribuatur iustificatio, non nisi ineptissimè argumentatur Moscorouius ex eo, quod dicatur, fides nos iustificare dici non posse, Sacramenta nos iustificare. Vtriq; enim tribuitur iustificatio, vtrumque nos iustificat. Qui enim credere solum vellent, sed Sacramenta suscipere nollet, talis per fidem non iustificaretur; sicut neque, si quis Sacramenta suscipiat sine fide, iustificari poterit.

*Sacramen-
ta ad iustifi-
cationem in-
struta.*

Negat Moscorouius, Sacramenta nouæ legis esse ad iustificationem consequendam instituta. At ex scripturis manifestissimis oppositum à nobis demonstratum iam est. Nam & verba illa, *qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit,* de Baptismo aquæ accipiendâ esse, clarissimè ostendimus: sicut & illa Ioan: 6. *qui manducat hunc panem, viuet in æternum,* non nisi de pane Eucharistico accipi posse. Insuper verò obicit Moscorouius, de eo pane Christum loqui, ex cuius esu necessario vitam æternam consequamur. Atqui, inquit, ex esu panis eucharisti-

chariffici non necessario vitam æternam consequimur; cùm scriptū sit, eum qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reum esse corporis & sanguinis Domini. Non aduertit sanè Moscoronius, ex esu panis illius, necessariò vitam æternam cōsequi, non absolutè sed solū si dignè sumatur. Quod ita certum est, vt etiamsi de esu non Sacramentali, sed de eo, qui fit per solam fidem, verba Christi accipienda essent; verum esset, eos qui ita per fidem illum panem ederent, vt Sacramenta recipere nollent, indignè hunc panem efuros, neque vitam æternam consecuturos. Non igitur ita necessario esum huius panis vita æterna consequitur, vt indignitate fumentis impediri non possit.

Addit Moscoronius, potestatem illam remittēdi peccata Apostolis datam, nihil aliud quàm annunciationem continere; nempe credentibus remitti peccata à Deo; non credentibus autem retineri. Insulsa sanè interpretatio, vt à nobis in Refutatione dissolutionis Nodi Gordijcaz, clarissimè demonstratum est: quippe cùm annunciare remissionem, non sit remittere: alioqui omnes ij, qui annunciare possunt, possent etiam dici remittere peccata hominibus, etiam pueri, etiam iæmāz, etiam demones, imò & quilibet sibi ipsi remittere peccata posset; cùm eam de remissione peccatorum sententiam sibi ipse representare possit. Neque verò Apostoli docendo & annūciando remissionem, peccata remittebant, sed ostendebant credentibus media ad remissionem peccatorum consequendam, Act: 2. 36. *Pœnitentiam agite, & baptisetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorū.*

Ex quibus etiam infero, verbo Dei nos iustificari non posse, nisi credamus Sacramentis à Christo institutis nos iustificari debere. Verbum enim Dei id de Sacramentis testificatur, ita vt si Sacramentis nos iustificari non credamus, verbo Dei non credamus. Si autē verbo Dei non credamus, verbo Dei iustificari non possumus.

Paruulis Baptismum aquæ necessarium esse ad salutem, aduersus Moscoronium demonstratur. Cap: VII.

NON essentiam tantū Baptismi, ac eius omnem virtutem Moscoronius tollit, sed etiam necessitatem euertit. Negat enim paruulos baptisandos esse. Verū hoc impium dogma, & ad innu-

Remittere peccata, nō est annūciare.

meras puerorum myriadas perdendas à dæmone inuentum. Ati nõ-
rumque ope & opera promulgatum atque propugnatum, verbis
iþlis Christi euidenter atq; efficacitor conuincimus: *Nisiquis renatus
fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum cæloru* quæ ver-
ba ad Baptismum aquæ spectare, supra contra Moscorouium laci-
denter docuimus.

*Paruulos re-
nati spiritum
sanctum.*

Verùm excipit Moscorouius, & ait ea Christi verba ad paruulos
nullo modo pertinere; qui renasci non possunt: cùm fidei actum,
quod nos renasci sacræ literæ docent, non habeant. At nos vrgemus
Moscorouium Christi verbis. Omnes enim eos, qui intraturi sunt
regnum cælorum, renasci oportere Christus expresse docet, vt nisi
renascantur, non sint intraturi in regnum cælorum. At paruulos in-
tratos regnum cælorum negari non potest. Non igitur negari de-
bet paruulos renasci posse & deberi; cùm non alia ratione, nisi renas-
cendo, possint intrare in regnum cælorum.

*Paruuli pos-
sunt intrare
in regnum
cælorum.*

Porrò paruulos posse intrare in regnum cælorum, Christus ipse
asseruit; cùm talium esse regnum cæloru palam pronunciauit. Nam
cùm Moscorouius ait, ex verbis Christi nihil aliud elici, nisi quod
talium sit regnum Dei, qui nempe tales essent, vt paruuli; id est illis
malitia similes; anné ideo, qui dicit, talium esse regnum cælorum,
iplos exclusit à regno cælorum? imò inclusit; tum quia modus lo-
quendi id patitur: tum quia sola malitia & peccatum excludit à re-
gno cælorum. Cùm igitur paruulos experies malitiæ & peccati as-
serat, eo ipso pro exemplo illos proponit eorum, qui sunt intraturi
in regnum cælorum. Idem docent illæ generales sententiæ ad om-
nes homines, etiam paruulos spectantes. *Non est voluntas apud Patrẽ
vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.* *March: 13. 14.* *Omnes ho-
mines vult saluos fieri.* *1. Tim: 2. 4.* vbi etiam ea ratio ponitur, *vnus enim
Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit semetip-
sum in redemptionem pro omnibus.* Et Christum pro omnibus mortuum esse
passim literæ sacræ testantur. Si igitur paruulos vult Deus saluos
fieri, & pro ipsis Christus mortuus est, proculdubio pertinent etiam
ipsi ad regnum cælorum.

Cùm igitur ad intrandum in regnum cælorum, ex Christi insti-
tutione prorsus necessarium sit renasci, & fieri filium Dei, conclu-
ditur paruulos quoque renasci, & effici filios Dei posse & debere.

Nam

Nam quod innuit Moscorouius, paruulos extra ordinem esse, & extraordinariam cum illis rationem Deum seruare: si id ita intelligat, vt paruuli extra ordinem eorum, qui saluandi sunt, censeri debeant, impius est, & scripturis contrarius, quæ Dei voluntatem & Christi redemptionem ad saluandos omnes homines pertinere prædicant: si vero eos extra ordinem esse vult solum respectu a dultorū, quod non ea omnia ad salutem ab illis requirantur, quæ ab adultis, (siquidem adulti per proprios actus salutem consequuntur, paruuli non item) id est verissimū sit Deus enim, modo cuius naturæ conuenienti ducit homines ad salutem; non tamen ex eo sequitur, paruulos vt intrent in regnū cælorū, regenerari non debere; nulli enim hæreditas illa cælestis datur, nisi filius: quare paruulos ex spiritu nasci, & esse filios Dei oportet, vt hæreditatē regni cælestis cōsequantur.

At enim renasci, inquit, paruuli non possunt: siquidem credere non possunt. Verūm is modus renascendi, per fidem propriam, a dultorum est proprius: qui fidem ex auditu concipiunt. At paruulis aliū modum renascendi, nempe ex aqua & Spiritu sancto, prouidit Christus, ipsorum naturæ & ætati conuenientem: qui sicut alieno actu peccatum contraxerunt: ita aliena fide (nempe fide Ecclesiæ) à peccato liberantur, & renascuntur in Christo, recipiendo Baptismum, qui est fidei vera professio: Et verò cum scriptura regenerationem nostram tribuat, non tantum fidei, sed etiam aquæ ac Baptismo, vt præcedenti capite demonstratum est: inuisum prorsus est, si paruulis actus credendi non competat, negare iisdem regenerationem, cum præter fidem propriam ostendatur in scriptura alius quoque ex aqua & Spiritu S. renascendi modus. Et quidem, adultis, sine fide propria, per Baptismum non contingit regeneratio, quod verumque ab iis lege Diuina requiratur, & Fides & Baptismus: à paruulis verò cum fides propria requiri non possit, Baptismus iis ad regenerationem sufficit, in fide Ecclesiæ collatus: in eo enim ex aqua & Spiritu renascuntur.

Verūm enim verò in eo decipitur Moscorouius, quod putet, idē esse renasci & credere: cum credendi actus sit tantum medium ad natiuitatem spiritualem, & ad esse filiorum Dei; non verò est ipsa essentia filiorum Dei. Id ita esse manifestum est: etenim si in actu credendi essentia filiorum Dei consisteret, sublato vel cessante

*Renascendi
modus duplex.*

actū credendi, cessarent homines esse filij Dei; & resumpto actū fidei, iterum renascerentur filij Dei; quod ita absurdum per se est, ut alia relictione non egest. Quis enim credat, homines cum actū de fide non cogitant, sed illis occupantur, desinere esse filios Dei; & eam iterum credere incipiunt, iterum incipere esse filios Dei. Nemo enim desinit esse filius Dei, nisi per peccatum; & Spiritus S. per quem efficiamur filij, habitat in nobis permanenter tanquam in templo suo, donec per peccatum à nobis excludatur; vti ex innumeris scripturæ locis perspicuum est. Deinde sicut in generatione naturali, acquirimus formam, quæ sit principium operationum naturalium, ita ut nō operationes sint essentia rerum naturalium, sed formæ à quibus operationes proficiantur: sic & in generatione spiritali acquiritur in anima esse spirituale & supernaturale, quod sit principium operationum spiritalium, & semper in nobis maneat: cuiusmodi sunt habitus fidei, spei, & charitatis, & cæterarum virtutum donorumque Spiritus S. Ratione horum itaque habituum, cū nobis à Deo infunduntur, dicimur renasci & effici nona creatura: quia ad omnes actiones spiritalium filiorum Dei perfecti reddimur, & ut scriptura ait, Christum induimus. Gal: 3. 27.

Ex quo apparet, quod licet ab adultis Deus requirat actum credendi, ut eis hos habitus infundat: non tamen in actu credendi essentia filiorum Dei consistit, sed in habitibus ipsis: quos sicut Deus sine ullo præcedente actu credendi infundere potest: ita de facto infantibus infundit virtute Baptismi à se instituti. Nam neque ab infantibus actum fidei requirere potest, qui eis est impossibilis: neque talis actus ex natura rei ad infusionem habituum requiritur, ut sine illo infundi non possint. Pater id perspicue in S. Ioanne, qui in utero materno repletus est Spiritu S. & donorum spiritalium plenitudine accepit, nullo suo actu, quo se ad talē receptionem disponeret, præcedente.

At negat Moscorouius Ioannem tunc fuisse regeneratum: quasi qui Spiritum S. accepit, non sit verè regeneratus, nec sit noua creatura & filius Dei. Spiritus enim S. cū replet animam, non manet otiosè, sed renouat illam donis suis, Rom: 7. Quæ renouatio efficit illam spiritualem & nouam creaturam, ad Deum supernaturali ratione conuersam. Vnde Rom: 8. 15. Spiritus Christi habitans in nobis, dicitur Spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater, & scdm

*Ioannes fuit
et renatus
quæ uero.*

reddat testimonium Spiritui nostro, quod sumus filij Dei: si autem filij & heredes.

Porro quod de S. Ioanne Baptista dicimus, idem de paruulis innocentibus cum vniuersa Ecclesia Catholica fatemur, qui eo quod Christi causa occisi sunt, priuilegium martyrum à Christo promulgatum, postmodum verbis illis, (qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam), obtinuerunt. Quin & de circumcisis ante Christum idem omnino sentiendum est. Neq; dubitet Moscorouius eos regenerari, quos Deus saluat: Non nisi enim Spiritu suo renouatos ad vitam æternam admittit. Cum igitur, infantes saluari, dubitari non debeat; pari ratione dubitandum non est, eos Spiritu S. renouari & regenerari.

Ineptè verò negat Moscorouius, paruulos ab Herode peremptos pro Christo occubuisse, quod rumorem solum de Christo nato à Magis sparsum, necis illorum occasionem fuisse, asserat: quasi verò non satis constet, vt Christus inter ipsos occideretur, eos ab Herode occisos esse, ita vt merito Christi causa occisi dici debeant, quem non loquendo, sed moriendo cõfessi sunt. Damnum verò vitæ temporalis sua causa acceptum, vita æterna se compensaturum promisit Christus.

Ait porro Moscorouius hac interesse inter generationem naturalem & spiritualem, quod in illa res generanda, cum nondum existat, non concurret villo actu proprio ad sui generationem. At in hac hominis præexistentis ratio & voluntas concurrere necessariò debet cum Spiritu Dei & Euangelio: alioquin, ni concurrat, generatio spiritualis non subsequetur.

At errat toto cælo Moscorouius, si hunc concursum hominis ad sui generationem spiritualem ex natura rei necessarium esse existimat: cum generatio spiritualis in infusione donorum permanentium, & habituum supernaturalium, qui absque villo actu nostro infundi nobis à Deo possunt, consistat, vt paulò ante ostensum est. Solum igitur concursus noster ex lege Dei in adultis requiritur, vt per fidem & voluntatem suam liberam se promoueat ad generationem spiritualem, quæ lex infantes non afficit, nec afficere potest: Cum ij per ætatem talis legis capaces non sint, et si sint capaces generationis spiritualis, quæ in Spiritu S. & donorum permanentium à Deo receptione posita est: quæ quidem dona & habitus non est necesse, vt illam erumpant in actus, sed latet est, vt ita perficiant potentias hominis, vt eam perfectam & idoneam reddant ad actus sibi cõuenientes.

*Infantes pro
Christo ab
Herode occi-
si.*

*Resoluitur
Moscorouius
etc.*

uientes efficiendos. Nam etiam potentie rationales sunt in infantibus, quæ tamen non nisi longis post tempore erumpunt in actus.

Et quibus præsertim requiri quidem à Deo, tam ad regenerationem, quam ad Baptismum: sed in adultis, qui talis actus sunt capaces: absolute tamen, neque ex natura rei requiritur actus fidei ad regenerationem: neque ex lege Dei ab infantibus, siue ad regenerationem, siue ad Baptismum: siquidem talis legis capaces non sunt: sunt tamen capaces regenerationis; quia sunt capaces salutis ex voluntate Dei volentis eos saluare. Nullus autem saluatur, nisi regeneratus ex Spiritu S. & factus noua creatura.

Nam quod ait, renasci in paruulos non cadere: quippe qui nec dextram, nec sinistram norunt, non intelligit, non vnum esse modum renascendi: etsi enim paruuli per proprium actum, vt adulti, renasci non possint; renasci tamen absque proprio actu possunt per virtutem Baptismi ex aqua & Spiritu S. vti Christus docuit: cum non sit de essentia regenerationis, per proprium actum renasci, vti probatum est.

Ait Moscorouus, se paruulos Baptismo non priuare, cum ad Baptismum nulla ratione pertineant: neque eo quod priuentur Baptismo, sequitur eos priuari vita æterna: cum aqua Baptismus non conferat vitam æternam; idque non esse Demoni inuentam, sed Apostolicam doctrinam, in æternis rebus, Dei regnum non constituturæ, sed oportere homines pie viuere, si saluari velint. At nimis insolita est hæc euasio. Nam quod ad primum attinet, negari non potest, infantes ab Arianis Baptismo priuari, ad quem illi ius habent idem, quod & ad salutem. Eo enim iure, quo saluari debent, debent renasci ex aqua & Spiritu S. & fieri noua creatura, apta idoneaque Regno cælorum. Pertinent igitur infantes ad Baptismum: & quidem summo iure, quo dari maius non potest, nempe iure salutis, quam illis Deus offert: pertinent iure Christi, qui pro iis omnibus, pro quorum salute mortuus est, Baptismum instituit. Pertinent iure scripto, & in sacris literis toties expresso, in illis generalibus sententiis, quæ omnes omnino comprehendunt. Pertinent denique iure Præscriptionis: Huius enim iuris possessionem & vsum semper habuerunt in Ecclesia Dei ab ipsis temporibus Apostolorum. Id autem, quod communi vsu fidelium receptum est, nec ab aliquo Concilio vel homine legitur vnquam institutum, ab Apostolis traditum, & à Christo manda-

tum ac

*Infantes ius
habent mul-
tiplex ad Ba-
ptismum.*

tum ac institutum censeri debere, merito asserit Augustinus, & nos contra Smalecium in nostro de erroribus Arianorum libro ad initiū probauimus.

Cū igitur tam multiplici, eoque maximo iure infantes ad Baptismum pertineant, nemo non videt, Arianos, cū illis Baptismū negant, alieni iuris inualores esse crudeles; tantoq; crudeliores, quōd in animas non in corpora scruant, & innumeros homines, Christi sanguine redemptos, à Diuina gratia & à regno cœlesti in æternum per summum scelus ac impietatem arceant.

Ita quod ait, Baptismum vitam æternam non conferre, eum & nouum errore esse fidelibus hucusq; inauditum, & quàm plurimis sacrarum literarum testimoniis repugnantem, suprâ demonstratam est. Quod verò in suæ causæ defensionem adducit ex scripturis, Regnum cœlorum non consistere in rebus externis, nec scripturam intelligit, nec ea ad rem vitur. Nam etsi in rebus externis secundum se spectatis nō consistat regnum cœlorum, cū secundum se nullam vim habeant ad nos iustificandos, & vita æterna donandos: si tamē spectentur, vt sunt à Deo institutæ & præceptæ, ad salutem nostram plurimū faciunt; adeo vt si contemnantur, interitum animæ afferant: si verò ex Christi obediētia legitimè fiant ad eos fines, ad quos sunt institutæ, plurimū ad salutem conferant, vel ex obedientia ipsa (factas enim est Christus omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ) vel ex vi sibi à Christo indita ad spiritalia bona cōsequenda, vti de Sacramentis credimus. Hoc igitur modo Paulus intellexit, cū Rom: 14. 17. ait, *Regnum Dei non esse escam & potum, sed iustitiam, & pacem, & gaudium in Spiritu S.* Esca enim & potus temporālis, secundum se spectata, nihil faciunt ad salutem, siue manducetur, siue non; non tamen hoc diceret Paulus de esca Sacramentali, de qua 1. Cor: 11. 29. scriptum reliquit: *Qui enim manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dandicans corpus Domini.* Similiter non diceret id de aqua Baptismi, quæ licet externa sit, tamen vsurpari iubetur in remissionem peccatorum, Act: 2. Similiter & de impositione manū, per quam dabatur Spiritus S. & de sanguine Christi, quo redēpti sumus, nequit dici sine insania incredibili, quōd in eo nō sit salus. Cū igitur aquæ Baptismus non sit res profana, sed sacra, à Christo instituta in remissionē peccatorū, vti probatum est, non potest de

*Res externa
ad salutem
conferunt.*

eo dici, quod nō sit posita in eo nostra salus. *Qui enim crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit.* Ad eas res externas, quæ merè prophanz sunt, id pertinet; non ad sacras, quæ cum vel vim spiritualem ex institutione Christi habent, vel lege Dei iniuncta nobis sunt, ad salutem plurimum faciunt.

*Piè viuere
quo sensu ad
salutem re-
quiratur.*

Cùm verò Moscorouius ait, oportere homines piè viuere, si saluari uolunt: hoc de iis propriè intelligi debet, quos lex Dei de piè viuendo & seruandis Dei mandatis data comprehendit. Infantes verò legis capaces nō sunt, nec obligari ut aliquid faciant aut omitant, possunt. Quanquam non nego infantes quoque piè viuere suo modo & pro suæ ætatis ratione: nam & in se pijs sunt, sanctificati à Deo per Baptismum, & impium nil contra Dei præcepta admittunt. Si ergo piè viuere opus est ad salutem, oportet infantes prius in se ipsis pijs effici per Baptismum, & nihil impium cōtra Dei præcepta agere: quæ pietas infantibus & possibilis est, & maior ab iis requiri non potest. Nisi verò per Baptismum sanctificetur, & ij hoc est perfecti ad piè operandū, per dona à Spiritu Sancto efficiantur, etiam si nihil contra præcepta Dei operentur, dici non possunt piè viuere. Is enim dicitur piè viuere, qui in se pius sit, contra Diuina præcepta non agit. Idcirco verò infantes contra Dei præcepta non agunt, quia nulla præcepta sunt eis imposita, sed in pietate sua interna uiuunt & perseuerant, sine offensa Dei, pro suo modo & ætatis ratione,

*In rebus ex-
ternis quo-
modo confi-
dendum.*

Similiter cùm addit, non esse opus in rebus externis confidere, eadem ratione respondendum est. Si enim tales sunt res externæ, in quibus nihil quod ad salutem faciat constitutum est à Christo, sed sint res omnino prophanz, his nullo modo confidendum est in negotio salutis; Nullam enim ex se vim habent ad nos saluandos: at si res externæ sint eiusmodi, in quibus aliquid momenti Deus esse uoluit ad salutem, in ijs tantū confidendum est, quantum inesse in ijs ad salutem Deus uoluit: Hoc enim est non tam ipsis, quàm Deo, qui per ipsas nobis sua beneficia confert, confidere. Talia sunt Sacramenta, quæ licet externa sint, ex Christi tamen institutione vim habent ad salutem, Deo per ipsa nobis salutem conferente. Etenim si omittantur & contemnantur, interitum afferant, quod si ritè administrantur, salutem conciliant, Christo sic uolente & instituyente.

Pergit Moscorouius paruulos renasci non posse, cùm non dū
fiat

sint corrupti: nostra enim regeneratio est à vetustate peccati ad no-
 quitatem vitæ: Parvuli autem nullam peccati corruptionem siue ve-
 tuitatem habent. At hoc ipsum est telum, quo ex Scripturis in-
 gulantur proflus Ariani. Etenim parvuli, et si per proprium actum,
 nullo peccato se infecerint, aut inficere potuerint: tamen Scriptura
 docet in eos peccatum Adami pertransiisse, etiamsi non peccaverint
 in similitudinem prævaricationis Adæ. Rom: 5. 12. *Per unum enim ho-* *Infantes no-*
minem peccatum introiit in mundum, quia in vno homine omnes peccaverunt: sed in pecca-
to non sicut. & gratia Dei pro gratia vnus dominus Iesu Christi, in omnes homines abunda-
 uit. Ecce tunc peccatum omnes ab Adamo tunc contrahunt, cum ex
 ipso oriuntur & generantur: ita & gratiam Dei, & donum in gratia
 vnus hominis Iesu Christi omnes accipiunt, cum ex eo spiritualiter
 regenerantur.

Scio Arianos in sua Catechesi hoc tam illustre Pauli testimo-
 nium, Grammatica elludere velle. Aiunt enim in Græco verba il-
 la ἐφ' ἑαυτῶν, non minus verti posse, in quosquàm, Quoniam vel quatenus, vel
 eò quòd omnes peccaverunt. Quasi verò ex sola Grammatica vim facia-
 rimus (pro qua tamen habemus, omnes Patres Græcos & Latinos) &
 non portus in re ipsa. Etenim, etiamsi ita, vt a doctissimi volunt, ver-
 tantur illa verba: nihilominus peccatum originis ex illis omnino
 adstruitur. Si enim legamus per peccatum in omnes homines mor-
 tem pertransiisse, quoniam omnes peccaverunt, sequitur, infantes
 quoque peccasse: quandoquidem in eos quoque mors pertransiit: &
 idè pertransiit, quia peccaverunt. At infantes non peccaverunt
 actu & voluntate propria: ergo necessariò sequitur actu Adami,
 in quo tunc continebantur, peccasse, & ex eo peccatum nascendo
 contraxisse. Deinde quòd aliter Adami (qui est forma futuri) &
 Christi comparatio minimè constat, quæ in eo tota est, quòd sicut *Infantes à*
 ex vnus Christi gratia & iustitia, in omnes homines gratia Dei & *Christo susti-*
 iustitia abundavit: ita ex vnus hominis peccato, in omnes homines *ficari.*
 peccatum pertransiit. Et sicut per vnus hominis peccatù mors in om-
 nes homines dimanavit: ita per vnus Christi iusticiam, vita in om-
 nes homines profluxit. *Iudicium;* inquit, ex vno delicto in condemna-
 tionem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem: quæ verba indi-
 cant, ob vnus Adami delictum, latam esse contra omnes homines
 sententiam condemnationis talem, vt non nisi per Christum ab ea
 libera-

liberentur. Adhæc mortem ait, non nisi per peccatum ingressam esse: Cùm ergo singuli homines moriantur, singuli quoque vnus alius peccati sunt participes.

*Qui peccatū
per vnum ho-
minem intra-
uit in conu-
dum.*

Denique quomodo per vnum hominem peccatum intrauit in mundum? an quia primum peccatum in mundo fuit illius? At ante hominem peccauerunt dæmones, ac per eos peccatum inuectum est & ingressum in mundum. An quia peccatum Adami omnes imitantur? At dæmonis potius peccatum imitantur homines, quàm Adami. Nam de dæmone dictum est: *ipse est rex super omnes filios superbiæ, & vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere: & qui facit peccatum, ex diabolo est:* quia scilicet ex eius instinctu, & peccandi ab ipso proposita ratione peccat. Quocirca hæc imitatio, in diabolum, non in Adamum referenda est: eum enim omnes imitantur, quia eius ductum & præscriptum percipiunt. Denique ꝑ. 14. dicitur: *mortem regnasse etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ:* ergo non propter imitationem peccati Adæ, sed præpter verum peccatum origine ex Adamo contractum omnes sumus subiecti morti: siquidem non nisi ratione peccati subijcitur morti. Ex quo patet non alio modo per primum hominẽ peccatum intrasse in mundum, nisi quia suo peccato totum mundum infecit, & morti ac aliis penis subiecit: in quo erat forma futuri Adami, id est Christi, vt dicitur ꝑ. 14. quia sicut ipse suo peccato infecit omnes & morti subiecit: ita Christus sua iusticia iustificauit omnes, & vitæ æternæ fecit esse participes.

Omnes natura filij iræ

Porro non minus indicat Paulus peccatum originale, Ephes: 2. cùm ait: *Erant omnes natura filij iræ:* naturã, inquam, non consuetudine, nec imitatione, sed conditione & vitio naturæ, in qua nascimur. Nascimur enim filij iræ; quia in peccato nascimur: Vbi enim ira est, ibi & peccatum. Opponit verò naturam gratiæ; & id quod sumus ex naturæ, ei quod efficiamur ex gratia Christi: & sicut, ait, nos naturã esse filios iræ; ita mox addit, nos gratia Christi saluatos esse. Quocirca explodenda est illa tam violenta aduersariorum expositio, cùm naturam pro Verè ac Reipsa, accipi docent: quod & violentum prorsus est ac insulicatum, & ad locum Pauli accommodari minimè potest. Opponit enim Paulus naturam gratiæ: in qua oppositione non potest natura, nisi vitium & conditionem naturæ, gratiæ

gratiæ oppositam significare. Ex quo perspicuum est, paruulos renasci posse: siquidem per peccatum corrupti nascuntur, & vt à vetustate peccati per regenerationem renouentur opus habent.

Neque verò ita incredibile videri debet, homines in peccato nati & peccatum, quod non norunt, nascendo contrahere. Etenim peccatum non id solum dicitur, quod actu fit & patrat, sed etiam quod actu cessante manet in homine, & habituale dicitur, facitque hominem verè peccatorem esse, etiam tunc cum actu nō peccat, estque nihil aliud quàm mors animæ. Sicut enim anima viuit Deo, non solum tunc, cum actus fidei, spei, & charitatis exercet, sed & cum eos non exercet: habet tamen Diuinam in se gratiam, qua perfecta redditur ad tales erga Deum actus exercendos (id quod etiam similitudo vitæ corporalis indicat:) ita & moritur Deo non solum tunc, cum actus pietati contrarios exercet, sed etiam cum priuatur gratia Diuina & iusticiis habituali, in qua vita animæ posita est. Paruuli igitur, quia gratiam Diuinam & iusticiam (quàm Deus Adamo ea lege dederat, vt ea ab ipso per originem in omnes ipsius posteris dimanaret) per peccatum Adami amiserunt, idcirco per peccatum Adami verè peccatores constituuntur, cum amissio gratiæ Diuinæ verè faciat peccatores.

*Peccatum
habitualet
mors animæ*

Porrò sicut alia beneficia, quæ parentibus pro filiis dantur, amitti vitio parentum possunt: ita & gratia Diuina nobis ab Adamo conseruari potuit, si obediens Deo fuisset; & amitti per peccatum, sicut reuera amissa est. Quæ tota peccati in nos inducti ratio ex Pauli doctrina paulò ante adducta colligitur, semperque in Ecclesia Dei credita & prædicata fuit.

Hinc etiam apparet quàm falsum sit, quòd ait Moscorouius, Deum paruulos nunquam puniuntur esse tanquam noxios, neque paruulos pro damnatis censi posse: cum enim secundum scripturam paruuli nascantur Filij iræ, certè consequens est nasci filios punitionis & damnationis: & cum peccatum ab vno tantum, vnà cum morte in omnes omnino homines pertransiit, fit vt quemadmodum paruuli non excipiuntur à peccato; ita nec à punitione, cuius causa sufficiens est peccatum. Quod non eo sensu dicimus, vt eos velimus torqueri in inferno pena lenius: hæc enim ipsi tantum peccatis debetur, quæ propria voluntate contrahuntur, sed tantum asserimus, eos vi-

*Pena parua
lorum qua?*

eos vitæ æternæ amissione puniri: hoc est priuari eo beneficio, quod habuissent, si illud Adamus ipsis non amississet, aut si illud per gratiam Christi in Baptismo recuperaissent: quæ dicitur à Theologis pœna damni. Id quod secundum scripturas affirmari omnino debet, quæ docent & omnes Adami peccato infectos esse in condemnationem; & nullum nisi renatum per gratiam Christi, vitam æternam obtinere posse.

Temerè verò Moscorouius, renasci ad adultos tantum pertinere asserit, cum Christus ad omnes pertinere voluerit, qui intratusi sunt regnum cælorum, Ioan: 3. Ex quo numero cum sint etiam paruuli (pertinent enim ad regnum cælorum) pertinebunt quoque ad eorū numerum, qui renasci ex spiritu possunt & debent: maximè cum hæc regeneratio, non in actibus aliquibus elicitis posita sit, sed in donorum supernaturalium, quæ nos ad Deum conuertant, infusione.

Addit Moscorouius, Baptismum aquæ, si ritè instituat, non nisi à prudente & volente suscipi posse: imò non nisi à credente. Non igitur paruuli, qui rationis vsu destituuntur, possunt Baptismum recipere. At fallitur Moscorouius. Ab adultis enim, qui ratione & iudicio gubernantur, legitime recipi non potest, nisi prudenter & cum fide recipiatur. At paruulorum alia est ratio & conditio. Etenim cum ijs, propria voluntate & iudicio non gubernentur, sed alieno; eisdem per alienam opem & fidem Baptismum conferri oportet: sicut & alia beneficia paruulis, per eos, qui curam eorū gerunt, conferuntur. Quare cum Christus prædicationem Euangelij & fidè voluit præcedere Baptismum, Marc: 16. id aliter ad adultos quam ad paruulos pertinere voluit, nempe prout singulorum natura & conditio postulat. id enim & sapientia illius & bonitas, qua omnes saluare vult, requirebat. Quare adultis prædicari Euangelium voluit, tam pro ipsis, quam pro paruulis, nempe vt & ipsi proprio actu crederent, & credendo reciperent Baptismum; infantibus verò sacramentum fidei, hoc est Baptismum conferrent; qui sicut aliena voluntate peccauerunt; ita aliena fide & ad Baptismum peruenire & saluari possunt. Negari igitur minimè potest, eos & Baptismi & fidei, pro suæ ætatis conditione capaces esse. Licet enim proprio actu credere minimè possint: ijs tamen aliena fides, sicut & ad alias omnes res aliena opera, sufficit, & cum in Baptismo renascuntur, recipiunt

*Diversa ratio
adulteriorū
& paruulorū.
1888.*

cupiunt veram fidem habitualē cum cæteris donis & habitibus, quæ in iustificatione hominibus infundi certum est ex scripturis.

Arianos cum omnem Baptismi rationem eueriant, Christianorum nomen non mereri. Cap: VIII.

MAlè habet Moscorouium, quòd in Appendice scripserim Arianos pro Christianis habendos non esse, quòd Baptismum, quo Christiani efficiuntur, non admittant, eiusque omnem prorsus rationem tollant. Atque in primis falsum esse ait, nos Baptismo æque effici Christianos. Verum erroris Moscorouii coarguunt Acta Apostolorum, in quibus c. 2. 41. sic habetur: *Qui ergo receperunt sermone[m] eius, baptisati sunt, & appositæ sunt in die illa, animæ circiter tria millia Christianos.* *Per Baptismum effici Christianos.* Quid enim est per Baptismum apponis nisi ad numerum Christianorum adiungi & fieri Christianum? Etenim isti etiam si ante Baptismum, fidem haberent, non tamen dicuntur appositæ, nisi postquam Baptismo etiam fidem professi sunt. Et sanè meritò. Ecclesia enim cum sit congregatio visibilis, non constat, nisi ex ijs, qui corde credunt ad iusticiam, exterius autem fidem profitentur ad salutem. Proprium autem symbolum professionis fidei à Christo institutum, est Baptismus aquæ. Quocirca qui illud non admittunt, aut temerè non vsurpant, Christiani non habentur: siquidem ad cætum Christianorum per Baptismum admissi non sunt. Ad nullum enim cætum iurè quisquam pertinet, nisi ad eum legitimè admittatur: ita ut quantumvis ex se sit idoneus, & voluntate paratus ad ea omnia præstanda, quæ ab illius cætus hominibus præstari solent: nunquam tamen de cætu illo esse censebitur, nisi legitimè ab eodem cætu fuerit admissus. Quamuis autem quis possit fidem ore profiteri; tamen ad Ecclesiam, hoc est ad Christianorum cætum non admittitur, nisi publica illa & solenni professione, quæ fit per susceptionem Baptismi, fidem suam profiteatur. Quare & in veteri ac primæua Ecclesia, fideles antequam baptisarentur, pro Catechumenis tantum habebantur, neque ad mytheria & cætus Christianorum admittebantur, imò post auditam concionem discedere iubebantur, ut omnes scriptores Ecclesiastici testes sunt.

Idem docet Paulus, Gal: 3. 27. *quicumque, inquit, in Christo baptisati estis, Christum induistis.* Etenim si baptismus efficit, ut Christum induamus

duamus, quomodo non efficit, vt Christiani iure nominemur, & simus. Est enim Baptismus, primus ille & solennis ritus, qui ad fidem Christi venientibus, Diuina institutione offertur, vt illum recipiendo Christum induant, & Christiani efficiantur. Est enim possibile, etiam ante Baptismum Christum induere, non tamen ita, vt id legitime Ecclesie constet, & ad Ecclesie seu Christianorum cœtum legitime ea de causa admissus habeatur. Ad hoc enim non satis est Christum induisse, sed per Baptismum Christum induisse. Quamquam eos concedimus ante Baptismum posse Christum induere, qui & de Baptismo recte sentiunt, & ad eum recipiendum animo sunt parati. Qui vero Baptismo non credunt, eiusque & essentiam, & dignitatem, & fructum abnegant, quales sunt Ariani, ij Christum induere, nec in Baptismo, nec extra Baptismum villo modo possunt. Denique inauditum est aliquem in Ecclesia pro vero Christiano vnamquam habitum, qui Baptismo tinctus non esset: vti ex illa vniuersali Ecclesie consuetudine Cathecumenos à mysterijs & cœtibus Christianorum arcendi, & solum ad Diuini verbi prædicationem audiendam admittendi, idque præ foribus Ecclesie, & loco à cæteris fidelibus baptisatis distincto, satis perspicuum est.

*Non baptisatus arcebat-
tur à myste-
rijs Christi-
anorum.*

*Error Moscorouij de
Constantino
Magno in
sine rite bap-
tismo.*

Obijcit Moscorouius, Constantinum Magnum pro Christiano Principe semper & ab omnibus habitum, postquam in Christum credere, & eum profiteri nõ dubitauit: cum & idem, Concilium Nicænum indixerit, & eidem interfuerit ac præfuerit: Et tamen non nisi vltimo vitæ suæ anno Baptismum suscepit, vt Ecclesiastici testantur. At Moscorouius mendacis Eusebij historia, à quo plerique inducti errorem eundem hauserunt, fidem habere maluit, quam cæterorum scriptorum, arque adeo totius orbis testimonio. Detegit Ariani Eusebij mendacium Baronius in anno Christi 324. quo etiam anno Constantinum Romæ à Syluestro baptisatum fuisse, tam Gentilium Historicorum, quam Ecclesiasticorum auctoritate conuinctum: imò & Actis Concilij Romani eo ipso anno celebrati, & ipsa Constantini oratione in Concilio Nicæno habita, quæ se Baptismo initiatum asserit; & Actis Syluestri, quæ in Ecclesia tantæ fuisse auctoritatis, vt publicè in Ecclesijs legerentur, Gelasius scribit: denique & ex occasione Baptismi, quæ non erat alia, quam curatio lepræ, de qua luculenta, in omnibus historijs extant testimonia, & ex tot ex-
structio-

structionibus Ecclesiarum, earumque foundationibus ab ipso factis, ita vt nullo modo credibile censeatur, eum toto vitæ tempore Baptismum recusasse, qui tot sanctimonix religionisq; Catholicæ documenta præclara atque insignia exhibuerit, & posteritati stupenda atque prædicanda reliquerit.

Quamquam id ipsum, quod pro se affert, argumentum Moscorouius, ipsius sententiam protulit euertere. Etenim si ad Christianorum cætum Constantinus publicè admissus fuit, tum in Concilio Nicæno, tum in mysteriorum celebratione, an non euidentis argumentum est, ipsum Baptismo iam lustratum fuisse. Nefas enim erat in Ecclesia, quempiam Cathecumenum, id est non baptisatum, ad cætus & myteria admitti.

Negat secundo Moscorouius, se suosque Baptismi rationem omnem euertere. Verùm iam à nobis conuictus est. Cùm enim & formam & materiam, & fructum, & necessitatem Baptismo auferat, nihil aliud superest, quod Baptismo tribuere possit, nisi nouus Baptismus confringatur: qualis nec à Christo fuit institutus, nec ab Ecclesia vnquam vsurpatus. Etenim cùm Baptismum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti conferendum esse negat contra expressam Christi institutionem, & vniuersæ Ecclesiæ, adhuc vsque tempora vsus; Formam ipsam Baptismi, sine qua essentia Baptismi cõstare non potest, negat. Materiam verò Baptismo subtrahit cùm pro aqua aliquem alium liquorem substitui, nullum esse incõueniens reputet, fol. 40. Efficacitatem Baptismi tollit, cùm eum nec ad remissionem peccatorum, nec ad salutem valere, contendit, deniq; necessitatem eius euertere, cùm eum paruulis, hoc est magnæ hominum parti, esse necessarium, negat. Baptismo porrò nihil nisi professionem Christi nominis relinquit; quod & Baptismus Ioannis habebat, in quo fiebat, vt homines crederent in eum, quem Ioannes prædicabat venturum.

Friuola verò est illa excusatio, cùm ait, se totum id tribuere Baptismo aquæ, quod ei scriptura tribuit. Nos enim ex scripturis ostendimus, non solam nominis Christi professionem Baptismo contineri, sed & totius Trinitatis tum professionem, tum inuocationem; idque ad remissionem peccatorum consequendam; & quidem ita; vt nisi quis ex aqua Baptismi renatus fuerit, nequeat ingredi in regnum celorũ.

Baptismi rationem euertere Moscorouius.

Formam.

Materiam.

Efficacitatẽ

Necessitatẽ.

Ait, se Baptismum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti agnoscere, sed eum esse Baptismum aquæ negare. Sunt enim, inquit, varia Baptismata. Sed non elaberetur Moscorouius. Vnus enim tantum Baptismus est à Christo institutus, & Apóstolis mandatus, quo omnes homines tingi debent. Inauditum verò est Apostolos vel alios quoscunque alio Baptismo, præterquam aquæ, vnquam baptifasse: neque aliquando in Ecclesiâ quis, dictus est Baptismo Christi baptifatus, nisi qui aquæ Baptismo ablutus esset, uti supra probauimus. Vnde non aliter quam mera fictio Arianorum censeretur, ista alterius cuiusdam Baptismi nusquam antea auditi introductio. Varia quidem & multiplex est Baptismi in scripturis acceptio: At Baptismus à Christo institutus, omnibus hominibus conferendus, non est nisi vnus; neque alio quopiam Baptismo, aliquem baptifatum fuisse vnquam legitur.

*Vnus Bapti-
smus à Chri-
sto institutus.*

*Ariani in
Baptismo
Christum
profiterentur.*

Ex quo patet Arianos, cum Baptismum Christianorum, quo ipsi in cœtum Christianorum admittantur, negent, qui est Baptismus aquæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. eo ipso nomen Christianorum negare, & tali nomini renunciare. Nullus enim in communi vsu Ecclesiæ pro baptifato legitime habitus est, qui nõ esset in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. baptifatus. Neque verò tueri se possunt, si dicant, se in Baptismo aquæ Christum profiteri. Nam ipsorum professio Christi nomen non adstruit, sed euerit. Quid enim est Christum non verum Deum, nec verum ac naturalem Dei Filium profiteri, quàm Christum, negare esse Christum, & nouum Christum confingere? Negare enim veram essentiam rei, est rem ipsam negare, cum res non sit sine sua essentia, nec nisi à propria essentia dicatur talis. Cum igitur Ariani Christo veram essentiam negent, Diuinam nempe essentiam, Christum ipsum negare existimandi sunt. Quocirca priscis illis temporibus, quibus Ariani esse cœperunt, mox illis fuit Christiano nomine interdictum, primùm à Magno illo Constantino Imperatore, tum à sanctis Patribus. Indignum etenim atque adeo nefas existimabant, illi viri sanctissimi iuxta ac sapientissimi, eos Christianos vocari, qui Christi naturam penitus tollerent.

*Decretum
Constantini
Magis con-
tra Arianos*

Et quidem Constantinus ex mente Nicænæ Synodi grauissimè cauit, ne Ariani vsquam Christiani, sed Porphyriani vocarentur, eo quòd non minùs, sed æquè ac Porphyrius essent Christianæ religio-
nis oppu-

nis oppugnatores & eueriores, & proinde eorum libros veluti ple-
nos blasphemis ac omni impietate cremari præcepit. Athanasius
verò Sermone 3. & 4. contra Arianos, multis contendit eos & Chri-
stianam fidem abolere, & gentilissimum inducere, cum & creaturam
pro Deo coli, & Baptismum in nomine creatoris & creaturæ tribui
volunt. Idem cæteros quoque Patres asseruisse, libri eorundem lu-
culenter testantur.

Hic primum Moscorouius ait, si fatetur Aduersarius nos Chri-
stum cōfictum pro vero obtrudere, ergo inquit nos Christum confi-
teri certum est: vt vt in confessione illius essentia erremus. Error
enim, inquit, circa essentiam, tantum abest, vt essentiam rei tollat,
vt etiam præsupponat. hæc ille: at quàm absurde! quis enim igno-
rat, eum qui fictum Christum conficetur, absolute Christum non-
conficere, sed potius negare, & ex consequenti nõ esse verum sed fictũ
& falsum Christianum: cum non à ficto, sed à vero Christo, Chri-
stiani dicantur. Falsus etiam Christianus, non est simpliciter Chri-
stianus, cum falsum, sit non ens, & ideo dicatur falsum, quia non-
est. Falsum aurum, non est aurum: falsus Adamas, non est Ada-
mas. Cum vero ait, errorem circa essentiam, rei essentiam non tol-
lere, sed supponere, prorsus quid dicat, haud intelligit. Cum enim
errare circa essentiam dupliciter contingat, aut negando ea, quæ ad
essentiam spectant; aut ea tribuendo, quæ rei illius essentiam euer-
tunt, vtrouis modo errare circa essentiam, nil aliud est, quàm tolle-
re rei essentiam. Tollere autem procul dubio nõ est supponere,
cum sint ista opposita,

Quocirca cum succlamat Moscorouius, se suosque, ore, scri-
ptis, studiis, coram vniuerso orbe Christum proficere, ea istorum pro-
fessio, est ipsissima Christi abnegatio, & ficti Christi pro vero sub-
stitutio, indeq; etiam fit, vt quanto plus à se confictum Christum con-
fitentur, tanto minus in Christum verum credant.

Ait præterea Moscorouius, se circa essentiam Christi non er-
rare, etiamsi naturam eius Diuinam neget, cum essentia Christi non
fit, nisi illud munus Diuinum, ei à Patre iniunctum. At falluntur ve-
hementer. Vt enim copiose à nobis in primo de erroribus Arianorũ
libro c. 1. demonstratum est: talis Christus, qui esset natura Diuina &
humana præditus, & ab Apostolis prædicatus est, & à toto mundo
credi-

*Christum fi-
ctũ credunt
Ariani.*

*Christus Di-
uina & hu-
mana natu-
ra præditus.*

creditus, neq; quisquam assignari potest, qui eam de duplici Christi natura fidem in orbē Christianum induxerit, præter ipsos Apostolos. Adde quòd error hic, quo Christi Diuina natura negabatur in Ebione & Cherinto, Apostolorum temporibus, & pro hæresi agnitus est, & à D. Ioanne in suis epistolis grauissimè triplici decreto condemnatus est, uti in loco citato probauimus. Non potest igitur negari, ad Christi essentiam, Diuinam quoque naturam pertinere: siquidem cum tali essentia Christus per Apostolos toti Christianorū orbi propositus & ab eo creditus est.

Futilia verò sunt & à nobis millies iam confutata, quæ contra Diuinam Christi naturam à Moscoronio afferuntur. Ex sacris, inquit literis constat, Iesum Christum à Iudæis crucifixum, & à Deo factum Dominum & Christum: quasi verò eadem sacræ literæ nō doceant, Iesum Christum secundum carnem crucifixum fuisse: ita tamen ut idem verus Deus fuerit. *Deus enim acquisit Ecclesiam sanguine suo, Act: 20. Dominus glorie crucifixus, 1. Cor: 2. 8. Deus etiam verus apud Zachariam ait: Afficient in me, quem confixerunt, Zach: 12. 10.* Paulus verò, eum qui in forma Dei æqualis Deo erat, humiliatum esse ait, usque ad mortem, mortem autem crucis. *Phil: 2. Quæ omnia loca à cauillationibus Arianorum vindicata sunt à nobis in duobus de erroribus Arianorum libris. Quemadmodum & locum illum, Act: 2. de facto Domino & Christo, non ita crasse intelligendū esse docuimus; quasi tunc primum cœperit esse Dominus & Christus, quod omnibus scripturis repugnat: sed quòd tunc ipsa dominium suum exercere, & omnibus imperare publicè cœperit, subiiciendo sibi omnia: à qua dominandi ratione, tota vita sua, nostræ salutis causa abstinerit, nō ob defectum potestatis, sed redemptionis nostræ causa. quanquam & nouo titulo passionis & mortis eandem potestatem consecutum esse non negamus.*

At modus, inquit, quo factus sit Christus, exponitur in sacris literis, dum *I E S U S* à Nazareth vnctum esse à Deo, Spiritu S. & virtute commemorant, *Act: 10. 30.* quasi verò præter hanc vnctionem, qua à Spiritu S. donis ipsius in humana natura vnctus est, non legitur alia eaque præcipua vnctio & sanctificatio per vnionem Diuinitatis cum humana natura: qua à Patre sanctificatus ille homo, & in mundum missus est, *Ioan: 10.* Hac enim vnctione effectum est, ut
homo

homo ille substantialiter esset Dei Filius, & substantialiter Christus: prior vero vnctio accidentaria tantum erat Christo, atque in donis accidentarius consistebat. Porro hanc substantialem Diuinæ naturæ cum humana vnionem, ex iis probamus locis, quibus dicitur Verbum caro factum, & formam nostram assumpsisse. Non igitur habet Moscorouius, quod Diuinæ Christi naturæ ex sacris literis opponat, aut nostram expugnet sententiam.

Iam quod ad Constantinum Magnum attinet, faretur ingenuè Moscorouius, ipsum contra Arianos tale decretum sanxisse, quo illos per orbem vniuersum Christianos vocari vetuit, & vt libri eorū cremarentur pœna capitis sanxit; verum ait in primis, Constantinū in Patribus numerari non posse. At neque nos numeramus, sed cum id decretum ex mente Patrum condiderit, concludimus eos, tum à Patribus illis, tum à toto mundo, Christiani nominis appellatione indignissimos fuisse habitos. Deinde Constantini in fide constantiam in dubium adducit, quem tamen tam Græca, quàm Latina Ecclesia, tanquam piissimum religiosissimumque Imperatorem semper est venerata. Ait itaque ipsum paulò post & Arium ab exilio reuocasse, fratremque in literis nominasse, & Athanasium in Gallias deportari curauisse, testamentum in super suam cum fatis concederet, Ariano sacerdoti Constanti filio reddendum credidisse. Verum hæc non ea fide & sinceritate, qua par fuit à Moscorouio recitantur. Etenim Constantinus Arium penitentiam simulantem reuocauit, eūq; Concilio Hierosolymitano per literas, vt ad communionem reciperetur, si rectè in posterum sentiret, commendauit. Quod non est Arii fidem approbare, sed ab Ario simulante fidem veram, decipi. Athanasium verò cum in Gallias deportandum curauit, non causa fidei & religionis id factum est, sed ob ingentes Eusebianorum in Athanasium calumnias, quasi is instrumentum ex Alexandria Constantiopolim deportationem impediuerit. Quamquam vltima sua voluntate declarauit Athanasium in suam esse restitutum Ecclesiam. Similiter & id, quod sacerdoti Ariano, qui se Orthodoxum simulabat, vt se in familiaritatem Imperatoris insinuaret, testamentum concediderat, minime ipsius in fide constantiam labefactare posse, cuique intelligenti per se manifestum est. Quæ omnia solide ex scriptoribus Ecclesiasticis probantur à Baronio in Anno Christi 337. & doctibus proximè sequentibus.

*Constantini
in fide con-
stantia.*

Ad Athanasij verò auctoritatem respōdet Moscoronius. Athanasium non absolute pronuntiare, Arianos non esse Christianos, sed solum, quid ex Arianorum dogmate consequeretur, colligere: quasi vero cum id ex eorum dogmate consequi doceat, quod Christiani iure appellari non possint, non satis expresse pronunciet, ipsos absolute Christianos non esse.

Addit non posse vnus aut alterius factum opponi Arianis; cum eorum factum legis Diuinæ vigorem non obtineat; intò contumeliosas appellationes pugnare cum lege Christi, vetantis, *fratri diceres, Stulte vel Raaba*: quasi verò factum Constantini & Athanasij non iniure Diuino fundatum fuerit. Quos enim vniuersa Ecclesia turpissimè ac sceleratissimi in fide erroris ex scripturis condemnauerat, eos ille Christiano nomine dignos non esse pronunciauit. Ineptè verò legem Christi ad id comprobandum adducit, vetantem fratri dicere, *Fatue*. Etenim lex ea contumelias ex ira odioque profectas prohibet, non verò iustas in homines impios atq; peruersos animaduersiones. Certè hæreticos homines D. Ioannes & pseudoapostolos, & mendaces, & Antichristos, & eos qui ex Deo non sint, appellare non vetatur. Quin & Christus ipse, Phariseos illos cæcos, sures, latrones, denique ex Parte diabolo natos, vocare non dubitat.

Cum verò ait, pro Arianis vniuersum Christianum orbem opponi posse Constantino & Athanasio, quod Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos scriptum reliquerit: *ingemuit orbis, & se Ariam esse miratus est* quippe cum maximè tunc orbis Christiani pars ad Arianismum deflexisset; cōtra hæc à nobis ostensum est, cum Constantinum & Athanasium opponeremus Arianis, totum orbem Christianum, ipsis oppositum fuisse. Cum verò Moscoronius nobis rursum opponit, orbem totum Arianum, non animaduertit homo hæreticus, nõ id asserere Hieronymum, quod totus orbis verè Arianus fuerit, sed quod Patres illi Concilij Ariminensis, cum Arianorum errorem penitus excussisse & condemnasse se existimarent, admissa tamen Valentis Fidei formula, qua ille Filium Dei non esse creaturam similem alijs creaturis asseruit, & omissa voce, *Consubstancialis*, rem eò deduxerunt, vt visi essent Nicænæ Fidei proditores & ad partes Arianas defecisse. siquidem Valens ita, suam sententiã in Concilio approbatam exponebat, vt filium Dei non absolute negaret esse crea-

TURAM

*Hæreticorum
apud in
scriptura.*

*Orbis totum
nunquam
fuit Arianum.*

*Explicatio
secundum Hiero-
nymum.*

raram, sed rantum similem alijs creaturis. idq; illa verba Hieronymi significant: Dum enim dicit, ingemuisse orbem, ostendat orbem in Ariana perfidia non fuisse: quorum enim ingemisceret, si Arianam fidem sibi elegeret, sed idcirco ingemuisse dicitur, quia sub specie Orthodoxa fidei, contra omnem suam mentem obrudi sibi perfidiam Ariana videbat, quasi in Concilio Ariminensi approbatam, cum tamen Patres illi nihil minus tunc, quam Arianos errores approbare, aut Nicenam fidem deserere voluerant, ut ibidem ex Hieronymo conitat. Similiter non dicit Hieronymus, orbem esse Arianum factum, sed se Arianum esse, miratum esse: & proculdubio miratus non fuisset, si id contra mentem ipsius non fuisset, & si reuera Arianismum suscepisset; sed quod propter fraudulentam verborum Concilij expositionem, se quodammodo in Ariana perfidiam lapsus videbat, cum ea perfidia imposta orbi doloseq; obruta, non vero ab ipso unquam suscepta esset. En igitur Moscorouius habes, vnde exultes atque gloriaris inaniter, iactando totum orbem Arianum fuisse: cum potius ex eo contrarium doceatur, nempe contra omnem mentem ac voluntatem totius Orbis Christiani, Arianismum per dolum Valentis, toti orbi obrutum fuisse, quasi à Concilio Ariminensi approbatum. sed de hac re præclare Baronius in Anno Christi 359.

Deniq; ait Moscorouius, se suosq; Arianos non esse; sicut neq; nos, esse illos veteres; & tandem nos amplius turis in ipsos non habere, quam pars aduersa in aduersam. Verum frustra Moscorouius detrectat Arianorum nomen; cum id propter quod Ariani, præcipue habiti sunt Ariani, profiteri non dubitet. Id vero est, Christum non esse consubstantialem Patri, seu eiusdem cum Patre substantiæ. Hoc enim & præcipuum dogma Arianorum fuisse, propter quod in Concilio Nicæno condemnati sunt, & Ariani vocati sunt, per se manifestum est. Etenim a præcipua parte fieri denominationem nemo præter Moscorouium ignorat, qui hoc tanquam vitium, impericè opponit mihi, quod ab vno præcipuo dogmate Arianos esse appellatos esset. Nam cum ait Iudæorum quoq; præcipuum, & essentiale dogma esse, Deum Israël, esse verum Deum, cæli & terræ conditorem: neq; solum Christianos dici posse, Iudæos, quod in eo dogmate cum Iudæis conueniant, non aduertit non ob illud dogma

*Moscorouius
autem Ari-
anus appella-
ndum.*

dogma Iudeos esse dicto: Iudæas sed ob peculiare ritus ac extremitatis, quibus à cæteris Dei veri cultoribus distinguebantur. Atqui Moscoronius cum suis, illud Arianorū dogma sequitur, propter quod præcipue Ariani dicti sunt Ariani: quocirca iure debet cum suis Arianus appellari: qui enim dogma sectatur, nomen quoque rejicere nullo modo debet. Nam quod ait Moscoronius, præcipuum dogma Arii fuisse, Filium Dei esse factum ex non entibus; ex quo sequitur, non esse consubstantialem Patri; in eo vehementer fallitur. Constat enim ad negandum Filium Dei, esse de Dei substantia genitum, quod Ecclesia totum credebat, inuentum esse ab Ario dogma illud, esse ex non entibus factum. Quare aut pro vno dogmate Arii censeri debet, Filium Dei non de substantia Patris genitum, sed ex non entibus conditum esse; (vtrumque enim ad vnum finem spectat, & negatio substantiæ Diuinæ, & assertio substantiæ creatæ: vtrumque æquè in Concilio Nicæno condemnatum) aut certe illud prius principale censeri debet, cuius gratia est excogitatum posterius.

Neque verum est, quod ait, Arium negare id non potuisse, quod nondum extiterat. Nam licet nomen *ὁμοούσιος* seu consubstantialis nondum extitisset, sed à Concilio Nicæni Patribus tanquam maxime accommodatum ad hæresim Arii opprimendam tunc inuentum fuerit; tamen res ipsa semper extitit, nec tunc inuenta est, sed semper ab Ecclesia credita fuit. Et sanè nisi vox, Consubstantialis, eam vim haberet ad Arii hæresim extinguendam, nunquam ab Ario & Arianis tanta contentione aduersus eam actum fuisset, neque Orthodoxi in ea tantum posuissent, vt propterea *ὁμοούσιος* dicerentur, in eiusque vocis confessione ab Arianis discernerentur. Quod etiã in Concilio Ariminensi patuit, in quo cum ea vox concordia & pacis causa fuisset omissa, Fideique formula absque ea admissa, tot fraudibus Arianorum ea formula mox patuit, vt ingentes turbas per Orbem Christianum dederit, ea que propter Hieronymus scripserit, ingemuisse orbem & se Arianum esse, miratum fuisse.

Frustra verò queritur, falsò sibi impingi, quod Filium Dei, verum esse Deum neget. Fatemur enim, inquit, cum talis Dei Filius sit, esse Deum verum: licet non esse eundem Deum verum cum Patre. Cum enim inquit, idem Dei Filius propterea Deus verus sit, quod sit verus Dei Filius: Pater autem non sit propterea Deus verus, quod sit Dei Fi-

Arii præcipuum dogma.

Moscoronius
Christum
negat verum
esse verum
Deum.

Dei Filius, perspicuum esse ait, non esse Filium eundem Deum verum, qui Pater, neque consubstantialem Patri. Quis in his verbis fraudē & dolum Arianorum non deprehendat? An non eodem sensu Arius quoque Filium Dei esse verum Deum fatebatur, sed non eiusdem cum Patre substantiæ? & tamen sanctissimi Patres illi, & Christianus orbis eam falsitatem sibi obtrudi passus non est, ut quis verus Deus diceretur, qui ab vno vero Deo substantia & natura diuersus esset. Cùm enim vnus sit Deus verus secundum scripturas, is qui ab eo diuersus est, Deus verus dici non potest, nisi plures Di; veri creantur & admittantur. Deinde cùm Filius Dei secundum Arianos sola similitudine accidentaria cum Deo vero, sit Deus, quis non videt, eos facium facere, dicendo, eum Deum verum, qui non natura, sed similitudine duntaxat accidentaria sit & dicatur Deus. Similitudo enim sine natura rem veram non facit, vti in primo de erroribus Arianorum libro fuse à nobis demonstratum est: & sicut similitudo in aliquibus proprietatibus cum auro vel homine, non facit esse verum aurum vel hominem verum: ita neque similitudo in aliquibus proprietatibus Diuinis facere potest verum Deum.

Ex quo patet, verbis tantum asserere Arianos Christum esse verum Deum, se autem ipsa negare, cùm id vocent Deum verum, quod Deus dici nullo modo potest secundum scripturas, & rationem, & communem omnium sententiam.

Porro illa ratio Moscorouij quàm inepta! Filius Dei, inquit, *Inepta Moscorouij argumentatio* ideo est Deus verus, quia Filius: Pater verò, non ideo quia Filius: si enim Filiationem esse Diuinitatem Filij intelligat, saluum docet. Sicut enim Filius hominis non filiatione & origine, formaliter est homo, sed natura humana tali, qualis est in Patre: ita & Filius Dei non filiatione, & origine, sed natura Diuina, qualis est in Patre, est, & dicitur Deus. Et licet ineptè quis ita argumentaretur, Abel, quia filius est hominis, est verus homo: ergo Adam, qui non est Filius vilius hominis, non erit verus homo: ita & iam ineptè Moscorouius argumentatur, si Filius Dei, quia Filius est Dei, est verus Deus, Patrem, cùm non sit ideo Deus, quia Filius, non fore verum Deum. Quod si Moscorouius non ipsa filiatione velit Filium Dei constitui verum Deum, sed tantum originem intercedere ad hoc, ut filius sit verè Deus, necessario tunc id verum quidem est, sed

ipse nihil ad rem loquitur. Quod enim Filius per originem à Patre habeat naturam Diuinam, Pater verò eandem habeat, non per originem à Filio, id minime facit naturam vtriusq; diuersam. Omnes enim norunt, posse esse modos diuersos, eandem naturam acquirendi & habendi: neque tamen modos illos variare rei essentiam. Sic ignis genitus ab igne non est diuersæ naturæ ab eo, qui genitus est à Sole, vel per motum excitatus: quis nimirum diuersi modi naturam habendi, non possunt variare ipsam rei essentiam & naturam.

Ex quibus patet nullam iniuriam Moscorouio fieri, cum Arianos à nobis dicitur: est enim dogmate, vti probauimus, Arianus: nec vnquam infame Arii nomen effugiet, nisi dogma abiecerit: maximè cum Arii impietatem innumeris alijs, iisque impijs ac blasphemis erroribus superauerit: ita vt quæ cum Ario consentit, reus Arianae perfidiae impietatisque habendus sit: quæ verò ab Ario dissentit, longè Ario deterior censeri merito debeat. Neq; enim Arius tot blasphemias in Christum enomuit, vti Moscorouius: Nam etsi eum eiusdè cum Patre naturæ negauerit: non negauit ei tamen, eam, quæ ab æterno est, existentiam; neque aliam ab humana distinctam naturam, neque rerum omnium & mundi creationem, quæ omnia negat impudenter effrons Moscorouius contra scripturas manifestas. Nam cum ait se secundùm scripturas credere Dei Filium conceptũ de Spiritu S. & natum ex Maria Virgine, quàm ibidè ex eo infert, nullam ante conceptionem & natiuitatem ex Virgine habuisse existentiam & naturam. Ex eo enim non potest aliud inferri, nisi quòd secundùm id, quòd ex Virgine accepit, ante non extiterit, hoc est secundùm carnem: non verò quòd aliam naturam & existentiam à carne distinctam ante non habuerit. cum enim vna natura & existentia asseritur, non illico aliam excludi profus necesse est, nisi aliunde id proberur.

Similiter iniurià queritur Moscorouius, Arianos, gentiles & idololatrias appellari, sibiq; gentiliũ crimè impingi, quòd creaturam pro Deo colendam doceant. Ait enim gentiliũ & idololatrarum esse, loco Dei veri creaturam colere, non verò vnà cum Deo vero: hoc verò modo ait, se Christum, quem creaturam esse non differtur, colere, non quidem loco Dei, sed vnà cum Deo propter ipsius mandatum & potestatem illi collatam. Verùm ea ipsa Moscorouij

*Macouifes
Arianũ de-
scribitur de
vniuers.*

*Ariani gen-
tium & ido-
latriam.*

defensio, accusatio Moscorouij est, eumq; idololatriæ & gentilismi crimine non eximit, sed fortius alligat atque constringit. Neq; enim is solum idololatra vel gentilis est, qui excluso Deo vero creaturam colit, sed etiam qui Deum verum agnoscens, debitum illi soli honorem creaturæ quoque communem facit. Ego enim Iehoua, ait Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus, Isaia 42. 8. & Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, Mat: 4. quæ loca in primo de erroribus Arianorum libro à nobis ex professo expenta sunt. Quamuis autem verum sit, Dei voluntatem & mandatum esse, vt Christus à nobis pro Deo colatur, id tamen mandare Deus minime potuisset, nisi homo ille verus & natura Deus esset: imò ex eo quod mandauit, necesse est veram & naturalem Diuinitatem ipsi inesse, sine qua nemo Diuino honore affici potest. Cùm vero omnia iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant & Patrem, Ioan: 5. 22. ex pari honore vtiusque, concluditur parem honoris rationem esse in vtroque, parem ad iudicandum potestatem, illam inquam Diuinam, & increatam, vti loco citato ostensum est.

Iam quod inueniat Moscorouius, nos, cùm simus pars aduersa, nihil iuris in Arianos habere, neque iudicis partes sumere posse, vt quidquam in partem aduersam decernamus ea oratione quilibet, rebelles & sediciosi, aduersus suum legitimum Magistratum vti possunt. Quis enim nesciat Christum in Ecclesia sua oues pastoribus subiecisse, eamque ipsis potestatem contulisse, quæ ad oues in officio continendas, earumq; proteruiam & contumaciam coercendam necessaria est: ita vt non solum eas ad sibi obediendum præcepto compellere possint, sed etiam pœnis temporalibus afficere & Sathanz tradere in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat. Igitur qui Arii hæretis condemnarunt, Arianosq; Christiano nomine abiudicauerunt, non pars aduersa fuerunt, sed Magistratus legitimum Pastorum: ex vniuerso Christiano orbe congregatorum: cui Magistratus etiam rebelles Ariani repugnent, iure tamen & institutione Diuina, velint nolint subiaci debent: omnem enim animam sublimioribus potestatibus subiaci debere, idq; propter conscientiam, Paulus præcipit. Porro sicut Arianorum veterum legitimi iudices Episcopi tunc fuerunt: ita Episcoporum illorum in hęc & potestate successores, nunc quoq; legitimi iudices nouorum Arianorum censendi sunt, quantumuis se ab eorum potestate per

*Ariani sub
iudicio Eec
clesia.*

stare per vim auferant. Cùm verò communis Domini tabolas profertur peti Moscorouius, astute fingit se ignorare, quid Dominus Matth. 18. contra eos sanxerint, qui Ecclesiam non audierit, quamq; amplam potestatem ligandi & soluendi Ecclesie eo sine concesserit, qua Ecclesia omnibus anteaetis seculis vsa est aduersus hæreticos. Quamuis enim ad fidem, quam nondum suscepit, compelli nemo possit, cùm nolentibus eam recipere non aliam Deus poenam propulerit, quam condemnationem, *Qui non crediderit, condemnabitur*: tamen postquam quis fidem recepit, ab eaq; apostatant, is tanquam fidei datæ violator, omni iure puniendus est; quippe qui non solum contra Deum, sed etiam contra Ecclesiam peccauit. Quod etiam militis exemplo declaratur. Etenim etsi ei liberum absolute sit militiae se tradere: tamen posteaquam se sacramento militari obstrinxit, punitur, vt transuga & proditor, si se à militia subtrahat. Tales porro sunt omnes hæretici, qui postquam fidem suam per Baptismum Christo & Ecclesie obstrinxerunt, mutato consilio, eam temerè ac turpiter deserunt.

*Qui ad fidem
compelli de-
bent.*

*Trium personarum vnã essentiam rectè colligi ex 1. Ioan. 5.
aduersus Moscorouium ostenditur. Cap: IX.*

ASserit Moscorouius ex illo loco 1. Ioan. 5. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres vnum sunt,* non posse colligi, vnã esse trium personarum essentiam. Ac nos colligi hoc argumento ostendimus. Etenim hi tres dicuntur à Ioanne testes in cælo, hoc est testes Diuini: non enim dicuntur, testes in cælo, quòd in cælo testimonium perhibeant: sic enim non tres, sed plures alij sunt testes in cælo, nempe Angeli, qui testimonium Christo non semel perhibuerunt. Sed idèò dicuntur testes in cælo, quòd cælestes & Diuini testes sint: ita vt hoc modo loquendi qualitas testimonij & testimonij indicetur: quomòdo Angeli non possunt dici testes in cælo: quia non sunt Diuini testes, nec eorum testimonium est Diuinum. Quocirca etiam consequèntibus verbis, testimonium in cælo testimonium, appellat Ioannes testimonium Dei: *Si testimonium inquit, dixerim acceperis testimonium Dei: veritas est,* exponens, testimonium in cælo, esse testimonium Dei. Hic Moscorouius opponit, etiam

*Testes in cælo
sunt Dicitur
ne quoad natura*

etiam Euangelij vocem, & miracula Diuina, Dei testes esse, & testimonium perhibere. At vim argumenti nostri non satis est assecutus. Nos enim testes illos tres, non quacunque ratione dicimus esse Diuinos, sed naturā & essentiā. Nam si de participata Diuinitate res esset, non tres, sed multo plures essent in cælo testes Diuini: cū etiam Angeli, Diuini ea ratione dici possint ob Diuinitatem participatam. Imò & tres testes in terra, spiritus; aqua & sanguis, essent hoc sensu testes Diuini: quia diuinitus habent vim testificandi. Non igitur per testes in cælo, intelligit Ioannes testes quocunque modo Diuinos, sed verè, id est naturā Diuinos. Hoc autem admisso, cū natura Diuina sit vna numero, testes verò tres; consequens est, vnā esse trium personarum naturam & essentiā.

Verū inquit iterum Moscoronius, illa verba, *testimonium Dei maius est*, etiam de his qui testantur in terra, accipienda esse: quos tamen constat non esse testes Diuinos naturā. At neque hæc instantia soluit difficultatem. Nam in primis assumit falsum, testimonium Dei, vocari testimonium tertium trium in terra. mox enim addit Ioannes: *Hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de Filio suo.* Deus autem dāns testimonium de Filio suo, est testis in cælo: sed esto; vtrisque testibus ea verba accommodentur: adhuc tamen tres testes in cælo, ideo dicuntur esse in cælo, quia sunt testes Diuini, non participatione Diuinitatis, sed naturā, vt deductum est, & opponuntur tribus testibus in terra: qui etsi suo modo possint dici Diuini testes, quis ad Deum referuntur; non sunt tamen ita Diuini, vt testes in cælo: quia non sunt Diuini naturā. Etenim, quia cælum sedes Dei est, secundū scripturas, ideo per cælum, tanquam sedem suam propriam, Deus, quoad naturam suam designari solet: *Qui habitat in cælo iridebit eos*, Psal. 1. 4. id est, Deus iridebit eos: quamuis enim in cælo habitent etiam Angeli; tamen per antonomasiam, Deus est is, qui dicitur habitare in cælis: sic & Christus Patrem suum designans, ait, *qui est in cælis*. Sic de cælo, dicuntur aliqua esse, quia à Deo sunt: vt cū Christus quaereret de Baptismo Ioannis, vtrum de cælo esset, an ab hominibus. Hoc igitur modo & hoc in loco, testes in cælo, dicuntur testes Diuini, qui Diuinam naturam habent: alioqui si aliter Diuini intelligantur, nullo modo saluari poterit, tres tantū esse testes in cælo.

Vnitatis nam
ea colligitur

Iam verò quod addit Ioannes, *Et hi tres vnum sunt*, exponit Moscorouius, non de vnitare naturæ, sed de vnitare testimonij, vt quia vnum testantur, dicantur esse vnum. Nec enim insuetum esse ait, sacris litteris, eos dicere vnum, quorū est diuersa natura. Plantans & rigans dicuntur esse vnum. 1. Cor. 3. 8. Credentes quoque dicuntur in Christo esse vnum. Gal. 3. 10. Ex quo tamē vnitatis naturæ colligi non potest. Verū nos dicimus non ex modo loquendi absolute, sed ex subiecta materia nos colligere, sermonem esse hoc loco de vnitare naturæ: sicut enim sunt diuersæ vnitates; ita ad vnitates diuersas significandas, potest idem loquēdi modus accommodari, prout subiecta materia requirit. Porrò hoc loco subiecta materia requirit, vt de vnitare naturæ accipiatur. Dicuntur enim hi tres testes in cælo, id est Diuini prorsus quoad naturam, quæ cum sit vna numero, necesse est hos tres non quomodocunq; vnum esse, sed naturā; & propter vnitatem naturæ vnum quoque testari; imò idcirco vnum testari, quia naturā vnum sunt: quorum enim vna natura est, vna quoque est scientia, & vna testificatio. Quocirca non eo sensu hos tres dixit Ioannes esse vnum, quo ij dicuntur vnum, qui cum sint naturā diuersi, in vnum testimonium conspirant & cōsentiant hoc enim in testes illos naturā Diuinos cadere non potest; sed sicut ij, qui cum naturā vnum sint, non possunt non esse vnum & testimonio: ita vt etiā si de vnitare testimonij verba Ioannis accipiuntur, vnitatem tamen naturæ includant; & de testimonij vnitare, quæ ex vnitare naturæ proficitur, intelligenda fiat.

Adducit pro se Moscorouius codicem Hispaniensem, quo vsus est Arias Montanus, in quo legitur, *Et hi tres in vnum sunt*. At quid vniuersi codicis auctoritas cōtra exterarum omnium fidem valere possit? Hac enim ratione de ipsis Euangeliis, eorumque multis partibus dubitare liceret: eò quòd à nonnullis de iis dubitatum sit. Neque verò etiā si ea lectio admittatur, communi & vsu Ecclesiæ receptæ lectioni præiudicat: siquidem vtraque in idem recidit. Modus enim Hebraicus id fert, vt cum dicimus, esto mihi in Deum protectorem, idem est, ac esto mihi Deus protector. &, erit mihi in populū, id est erit mihi populus: quare & hoc loco, idem est, esse in vnum & esse vnum. Porrò hæc vnitatis testimonium secundum naturam Diuinam plurimum faciebat ad auctoritatem testimonio illorum conciliandam.

liandam

liandam, nempe quod eorum auctoritas, esset auctoritas summa & nempe ipsius Dei veri.

Cum verò instat Moscorouius, etiam de tribus testibus in terra, hoc est de Spiritu, aqua & sanguine idem dici, & *hi tres vnum sunt*, neque tamen eorum vnitas naturæ indicatur, imprimis aio lectionem illam esse dubiam, cum & in plurimis exemplaribus non habeatur, & in quibus habetur, varia est. Nam in Græcis legitur; *Et hi tres in vnum sunt*; in nonnullis verò Latinis: & *hi tres vnum sunt*: ex lectione ergo tam dubia, non potest firmum contra nos argumentum colligi, maximè cum aduersarii Græcum textum Latino præferant, & in Græco habeatur, *in vnum*. Deinde si per tres testes in terra intelligamus, Spiritum, quem Christus in cruce emisit; aquam & sanguinem, quem ex latere aperto effudit, ita vt hæc tria testimonia fuerint veræ humanæ naturæ in Christo, sicut Patris, Verbi, & Spiritus sancti fuerunt testimonia Diuinitatis in Christo, tunc secundum hanc expositionem dicere possumus, tres hos testes in terra esse vnum naturæ; quia vnâ naturam Christi constituunt, & veram Christi naturam testantur. Si verò per hos tres testes intelligamus aquam Baptismi & sanguinem redemptionis, & Spiritum mentibus fidelium à Christo impressum: (Venit enim Filius Dei, non in aqua solùm, vt Ioannes; sed in aqua & sanguine, vt ibidem dicitur à Ioanne, & eo fine, vt Spiritum hominibus daret, quæ sunt in terris Christi Diuinitatis testimonia; nam & ex eo, quod in nomine ipsius baptisatur in remissionem peccatorum, verus Deus esse demonstratur, & quod nos sanguine suo redemit, & Spiritu sancto donauit, hæc enim humanam facultatem excedunt:) tunc secundum hanc expositionem possumus interpretari hos tres esse vnum, non ob vnitatem naturæ, sed quia vnâ rem testantur. Verum eam interpretationem subiecta materia exposcit, cum de rebus diuersarum naturarum sit sermo, quod de tribus testibus in cælo dici non potest. Opponit verò Moscorouius, etiam illa verba: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo. Pater, Verbum, & Spiritus sanctus*, dubia esse: cum in plerisque exemplaribus Græcis, & in Syra editione non habeantur; à plerisque etiam Patribus in citatione omittantur, vt à Cyrillo 12. Thesauri capite penultimo, Augustino 3. contra Maximinum c. 22. Nazianzeno Or: 5. Theol. Achanasio, Didymo, Chrysofotomo, Hilario, Bedæ.

Testes in terra qui intel-
ligantur.

Verùm in primis falsò citat Athanasium, cum is hoc loco vratur. Deinde uti verè ab Hieronymo scriptum est, ab infidelibus translato-ribus, ex verò ut olim omisissimè fuisse: ita constat multò ante ab antiquitate fuisse recepta, vt ab Huiusmodi epistola i. Cypriano libro de vnitae Ecclesie. Athanasio in lib: 1. ad Theophilum de vnica Deitate Trinitatis. Idacio in lib: aduersus Varimadum, & quod caput est, Ecclesie Catholice vsu comprobata. Porro sicut alias canonicas scripturas non nisi ab Ecclesia accepimus: ita neq; de huius testimonij auctoritate dubitare debemus.

A P P E N D I X

In qua ostenditur Moscorouium probare minimè potuisse, Christo Diuinitatem donatam esse.

AD finem suæ Refutationis vindicare se voluit Moscorouius ab alijs, quæ in monitis Arianismi contra errorem ipsius opposueram, quo assererat donatam fuisse Christo Diuinitatem. Et quidem ante omnia asserit, nusquam à se dictum esse, in loco aliquo scripturæ dici expressè donatam Christo Diuinitatem, sed solum id ex locis Philip: 2. Matth: 28. & alijs necessariò colligi. Libenter hoc à Moscorouio audimus. Itaq; rationes, quibus ist ex scriptura colligit, videamus, atq; singulas expendamus.

Nomen super omne nomen quid?

Quod ad locum Philip: 2. attinet, in eo dicitur, donatum esse nomen super omne nomen. Ex quo sic argumentatur Moscorouius: Si donatum, inquit, est Christo nomen super omne nomen, in eum finem, vt Christus Diuino cultu ab omnibus afficeretur; hinc necessariò efficitur, donatam Christo Diuinitatem. Quam consecutionem ego non solum non necessariam, sed prorsus ineptam esse assero. Ex donata enim nominis celebritate, non rectè concluditur res ipsa donata, vt per se manifestum est: potest enim res esse, sine vlla nominis celebritate, & potest nominis celebritas accedere rei, quæ ante exultabat, sed occulta & incognita mundo. Cum igitur hoc loco Paulus nihil aliud donatum Christo dicat, nisi nominis ipsius celebritatem, nempe vt is, qui propter passionem & mortem

humi-

humiliatus, & à mundo non agnitus nec adoratus fuit, post Resurrectionem eius, in toto mundo esset ita celebris, vt in nomine eius omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum, & omni lingua confiteatur, quia Iesus Christus est in gloria Dei Patris; sequitur ex hoc loco concludi non posse donatam Christo Diuinitatem.

Donatam verò esse Christo solam nominis celebritatem, & Paulus hoc loco docet, & ratione euidenti concludit. Explicans enim quomodo Christo sit donatum nomen supra omne nomen, solius celebritatis meminit: vt, inquit, in nomine I e s v omne genu flectatur, & omni lingua confiteatur. Cultus enim & veneratio publica que professio nominis Christi, quid est aliud, quam nominis celebritas, eaq; celebritas opponitur illi humiliationi vsque ad mortem crucis ignominia plena. Id quod etiam ratione concluditur. Non enim eo sensu Paulus dixit donatum esse Christo nomen supra omne nomen, quasi Christi nomen non fuerit ante tota vita, nomen supra omne nomen. Erat enim tam ante humiliationem, quam ante exaltationem Christus in forma Dei æqualis Deo, teste Paulo. Is porro, qui in forma Dei æqualis Deo est, habet nomen super omne nomen: quia est æqualis altissimo, & tantus quantus ipse Deus. Adhæc perse manifestum est, nunquam in mundo maius aliquid fuisse, ipso Christi nomine: Nulli enim hominum aut Angelorum contigit esse æquale Deo & in forma Dei, & tam præstanti ratione esse Deum, & Filium Dei, quam Christus tota vita sua fuit Deus & Filius Dei. Cùm igitur negari nullo modo possit, Christum ante habuisse nomen super omne nomen, ratione cuius dignissimus erat omni honore & cultus; necessario fatendum est, non hoc illi post resurrectionem donatum esse, quod ante semper habuit, sed solum nominis celebritatem in toto mundo: vt nomen I e s v, quod in seipso semper erat super omne nomen, esset quoque in toto mundo super omne nomen, ab omnibus adoratum & celebratum: vti luculenter in secundo de erroribus Arianorum libro cap: 8. contra Smailcium probauimus.

Obicit Moscorouius, cùm nomen super omne nomen in obedientiæ præmium Christo donatum sit, consequens esse, ante obedientiæ consummationem, illud Christum non habuisse. Nam si habuit, nullo modo illi propter obedientiam donari potuit. Sed ineptit Moscorouius. Nos enim fatemur id esse Christo donatum pro-

Christus habet nomen super omne nomen ante mortem.

Obiectiones Moscorouij inanes.

per obedientiam, quod ante non habuit. Porro celebritatem nominis in cælo & in terra non habuit; Hæc igitur illi donata esse dicitur à Paulo. Inde verò non efficitur illud nomen, super omne nomina, Christum ante non habuisse absolute, sed solum cum illa celebritate non habuisse. Non enim si quis nominis celebritate caret, ideo nomine ipso carere censendus est.

Iam verò cum ait, esse in forma Dei æqualem Deo, non esse nomen supra omne nomen ab omnibus cælestibus, terrenis, & infernis naturis adorandum habere, in eadē æquiuocarioue versatur. Aliud enim est habere nomen dignum, vt ab omnibus adoretur: aliud re ipsa ab omnibus adorari. Ex hoc igitur, quòd Christus ante mortē fuit in forma Dei, æqualis Deo, sequitur talem ac tantum fuisse, vt eius nomen fuerit dignissimum summo honore & adoratione: licet ea adoratio non fuerit illi tunc præstata: post mortem verò in toto mundo effectum est, vt re ipsa adoraretur ab omnibus cælestibus, terrenis, & infernis naturis: hocq; illi in præmium obedientiæ donatum est. Sed pergit nugari Moscorouius.

*Humilitas
Christi.*

Humiliatio, inquit, in Deum non cadit: siquidem eo ipso altissimus esse desineret: At non intelligit pro suo acumine Moscorouius, quid sit humiliari. Id enim non est dignitatem ipsam amittere, & indignum effici, cui cultus & honor deferatur, sed est, dignitate sua retenta non pro dignitate tractari, ad eamque tractationem spontē se submittere, ad eum modum, quo Rex sua potestate & dignitate Regia non amissa, si à rebellibus subditis, indignis modis tractetur, re ipsa honore sibi debito caret. quo tamen non desinit esse dignissimus: & qui de iure est Dominus subditorum suorū, ab ipsis tamen non vt Dominus tractatur. Hoc igitur modo Filium Dei humiliatum esse dixit Pjulus, quia *cum in forma Dei esset æqualis Deo, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & se humiliavit factus obediens vsq; ad mortem.* Phil. 2.

*Exaltatio
Christi.*

Addit: si Christus fuit Deus altissimus, quid opus erat, vt Deus efficeret, quo honor & gloria eidem à cælestibus præsertim naturis & Angelis præstaretur? Verūm sicut in natura humana se humiliavit ex obedientia & mandato Patris: ita opus erat, vt à Patre in compensationem tantæ obedientiæ, acciperet, vt ab omnibus etiam cælestibus naturis sibi cultus & honor altissimo debitus exhibere-

tur.

tur. Nam & ille homo tantoperè humiliatus, simul erat Deus ille altissimus, ideoque honore altissimi dignissimus. Et cum ex obedientia Patris se humiliauerit, debuit vicissim à Patre effici, vt ei honor ille ab omnibus deferatur. Sicut enim sua obedientia Patrem clarificauerat in terris; ita voluit à Patre vicissim clarificari in cœlis, Ioan: 17. 4. Quamquam cum vna sit Patris & Filij potestas, & quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit, Ioan: 5. dubium non est, Christum sua Diuina potestate vna cum Patre effecisse, vt is honor sibi ab omnibus impenderetur.

At si Christus, inquit Moscorouius, fuit antea altissimus in se ipso, exaltari nulla ratione propriè potuit. Sed ecce rursus non intelligit, quid sit exaltari, & in quo ratio exaltationis sit posita. Non enim dicimus Filium Dei exaltatum in seipso, vt maior seipso fuerit factus. Semper enim erat in forma Dei æqualis Deo: & quia æqualis Deo, ideo altissimus: altissimo enim æqualis esse nequit, nisi altissimus; sed asserimus cum Paulo exaltatum esse à crucis ignominia, ad eam nominis celebritatem, vt in eius nomine omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum flectatur, quod non est fieri seipso maiorem, sed in mundo apud omnes celeberrimum: quo etiam modo in scripturis sæpè postulatur exaltatio Diuina, *Exaltare Domine in virtute tua*. Neq; propter exaltationem talem, Deus esse altissimus ante desierat, sed pro altissimo haberi & adorari ab omnib; cœpit.

Tandem ait, ex forma Dei & æqualitate cum Deo colligi non posse, Christum fuisse altissimum: cum is qui in forma Dei sit, referatur ad Deum, cuius formam circūtulcrit: & is qui est æqualis Deo, Deum, cui æqualis sit, præsupponat. Nos contra dicimus; si ea forma, veri Dei forma fuit, Christus in forma Dei existens, non qualiscunq; Dei, sed veri Dei formam habebat, ac proinde verus Deus erat. Neq; enim in forma Dei esse, est Diuinam potestatem quocunque modo sibi communicatam habere: alioqui Apostoli quoque in forma Dei fuissent, qui potestatem ministerialem miracula faciendi Diuinitus habebant: Sed est, potestatem Diuinam, eo modo quo Deus habet: habere, hoc est absolutam, propriam sibi atque naturalem. Vnde cum Moscorouius ait, eum qui in forma Dei sit, referri ad Deum, cuius formam in se habet: si intelligat referri tanquam ad aliam personam verum est: si tanquam ad alium Deum, falsum: manente

*Forma Dei
quid?*

*Æqualitas
cum Deo.*

nente enim vnitate naturæ, referri potest Filius ad Patrem tanquam is, qui eandem Dei formam, qua Pater est præditus, habeat: vt pote qui à Patre, Patris ipsius naturam generatione acceperit. Similiter dicimus, si Christus sit æqualis Deo, non infra Deum, nec quid minus Deo erit, sed idem quod Deus. Par enim altissimo esse non nisi altissimus potest. Cùm verò subdit Moscorouius eum, qui æqualis Deo est, præsupponere Deum, cui æqualis sit. Si ita præsupponere velit, vt detur is Deus, cui Christus æqualis esse dicatur, id verissimum est. Is enim Deus, cui Christus æqualis dicitur, est Pater. At si distinctum Deum præsupponi velit, toto cælo errat. Nam etiamsi vnã eandemque naturam habeat quam Pater, erit proculdubio æqualis Patri: Siquidem habebit tantam perfectionem Diuinam, quantam Pater. Quod ad rationem æqualitatis sufficere exemplo quantitatatis ostendimus: Si enim duo corpora vnã ac eandem quantitatem haberent (quod virtute Diuina fieri potest) verè essent & dicerentur æqualia: quia tanta esset vnus, quanta alterius quantitas. Quocirca nec ad æqualitatem Christi cum Deo requiritur, vt distincta sit vtriusque Diuinitas: ex quo patet quàm ineptè concludat Moscorouius: si Christus sit æqualis Deo, Deum, cui æqualis esse dicitur, esse distinctum ab ipso Deum, cùm eadem Diuina natura in vtroq; manente, seruetur vtriusq; æqualitas; maxime cùm nisi Diuina natura sit vna in vtroq; Filius dici non possit æqualis Patri. Nam neq; ratione naturæ inæqualis, dici potest Filius æqualis Patri; neq; diuersam naturam æqualem Patri habere potest, cùm Diuina natura non sit nisi vna.

Secundo loco probat Moscorouius, donatam Christo Diuinitatem ex donata potestate Diuina, de qua Mach: 28. dicitur: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* &c. 1. Cor: 15. 27. *Omnia subiecta sunt ei, præter eum, qui subiecit ei omnia.* Verùm si Moscorouius de potestate creata, quæ Christo homini concessa est, & in humana eius natura residet, loquatur, nullo modo admitti potest, eiusmodi potestate Diuinitatem Christi contineri, neque propter talem potestatem Christum pro Deo adorari posse. Primum, quòd talis potestas est potestas creata. Fieri autem non potest, vt propter aliquam perfectionem creatam, pro Deo vero coli quispiam possit. hoc enim esset creaturam pro Deo vero colere, & sine natura Diuina, Deum
verum

*Potestas creata
Christi
non facit
eum Deum.*

verum agnoscere, atque a deo similitudinem cum Deo accidentariam
 tum ipsa eius essentia confundere. Deinde talis potestas est omni ra-
 tione dependens à Deo & ei subiecta; propter potestatem autem de-
 pendentem ab alio, non potest quis pro Deo coli: siquidem potestas
 Dei, nõ est ministerialis & instrumetaria, sed principalis & summa,
 seu potestas primi principij, Rom: 11. 36. *Quonia enim ex ipso & per ipsum*
& in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula. Esse verò potestatem Christo, vt
 homini, concessam, omni ratione à Deo dependentem, manifestius
 est quàm vt probari debeat. Nam & quoad essentiam suam depen-
 det à Deo tota: sicut & omnes aliæ res creatæ: siquidem à Deo tam
 in fieri, quàm in conseruari dependet; potestq; ad libitum à Deo au-
 ferri & destrui, si Deus tota sua potestate vti velit. Dependet etiam
 in omni suo vsu, tum quia Dei concursu & influxu continuo opus
 habet: siquidem omnes causæ secundæ egent cõkursu causæ primæ:
 tum quia à Deo ad nutum impedi potest: tum quia in eo vsu Chris-
 tus à Deo totus subordinatus & subiectus: quod vel ex eo patet,
 quòd in cælo vbi potestatem hanc suam, ratione cuius est summus
 Pontifex, exercet, accedit ad Deum, & interpellat pro nobis: vti sa-
 cræ literæ non semel testantur; quod euident argumentum est in e-
 ius potestatis vsu dependere à Deo, eique subiectum esse. Accedit
 quòd potestas absq; natura Diuina Deum non constituit; neq; omni-
 no vlla res absq; sua natura, dici verè talis potest: quantaquæ igitur
 statuatur in Christo homine potestas diuinitus ei concessa, si sit
 à natura Diuina separata, conferre Christo Diuinitatem talem mini-
 mè poterit, propter quam is pro Deo coli possit & adorari. Pre-
 terea potestas, quæ est longè minor potestate Diuina, Deum verum
 non constituit, vti & ipsi aduersarij non semel fatentur, cum aiunt
 Christum non propter potestatem quamcunq; pro Deo coli, sed so-
 lum propter talem ac tantam, quæ sit par potestati Dei ipsius. Et sanè
 merito. Non enim idem honor summæ potestati & inferiori de-
 betur. Si igitur Diuinæ summæ potestati, Diuinus honor debeat, non
 illicõsequitur longè minori & inferiori potestati eundè Diuinum hon-
 orem deberi, sed eum qui Diuino inferior est. Cum igitur certissi-
 mum sit, omnem eam Christi potestatem, quæ in humana eius natu-
 ra residet, longè minorem esse potestate, quæ in Deo est, consequitur
 necessarìo talem potestatem, nec Deum verum constituere, neq; esse
 Diuini

*Potestas crea-
 ta Christi
 dependet à
 Dei potesta-
 te.*

*Est minor
 potestate Di-
 uina.*

Diuini honoris iustam causam. Potrò esse hanc Christi potestatem longè minorem & inferiorem potestate, quæ in Deo est, nimis perspicuum est. Nam & in ratione potestatis, est longè minor, cum ea, quæ in Deo est, omnem prorsus potestatem comprehendat, tam ad creandum, quàm ad conseruandum, & quiduis de rebus faciendum, qualem potestatem isti Christo non concedunt, sed eam potestate saluandi definiunt. Est etiam minor propter dependentiam, tum in essentia, tum in omni suo vsu, vt dictum est. Ea verò, quæ in Deo est potestas, vtroque modo est independens. Denique cum dari ad nutum & auferri à Deo possit, multò inferior est ea potestatis, quæ Deo est innata, quæque mutationi subiacet nulli. Quæ omnia cum primo libro de erroribus Arianorum c. 10. & 2. lib. c. 1. fusè persecuti simus còtra Smalcium, hic satis erit rem obiter indicasse.

Cum igitur ait Moscoronius, potestatem cui omnia præter Deum sunt subiecta, esse prorsus Diuinam, secum ipse pugnare videtur. Nam cum hæc potestas, sit ei, quæ in Deo est, potestati subiecta, eaque inferior, dici non potest prorsus Diuina, hoc est talis ac tanta, qualis & quanta in Deo est. Potestas enim quæ in Deo est, est potestas primi principij, & nulli subiecta. Potestas verò, quam isti in Christo, qua homo est, statuunt, non est potestas primi principij, sed secundi, atque ad eò est potestas instrumentalis & ministerialis, Dei potestati subiecta atque subordinata.

Neque verò refert, quòd Deus omnia, præter se, subiecisse Christo dicatur: id enim verificari potest, etiamsi Christo tanquam suo generali Ministro, & omniũ rerum, loco suo administratori, omnia subiecerit; sicut & Rex potest omnem suam potestatem suo Proregi conferre in omnes suos subditos, se excepto, sua nihilominus iurisdictione salua. Etenim si Rex alicui conferat potestatem in omnes suos subditos, & in totum suum Regnum: ita tamè vt sibi summam potestatem & iurisdictionem referuet, tam in eum cui potestatem contulit, quàm in totum Regnum; dubio procul potestas ea collata non erit summa, sed subiecta summæ potestati, neque faciet Regem sed Proregem; non absolutum Dominum, sed Ministrum & Vicarium eius generalem.

Ex quo manifestum est, si potestas Christi statuatur potestati Dei subiecta & subordinata, nullo modo Christum eius respectu dici posse Deum verum, sed Dei veri Ministrum. Potestas enim subie-

*Præterea Ch-
ristus non gene-
raliter deo-
taxat Vice-
regem.*

*Dei mi-
nistrum.*

Etā superiori potestati, non est potestas supremi Domini, sed Mini-
stri. Esse autem Deum, est, esse cum summa in omnia potestate. Ita-
que cū ait Moscorouius, quemadmodum is, qui Regiam potestatem
consecutus est, Rex prorsus est; ita Christus, cui Diuina potestas, e-
tq; absoluta, in ea, quæ ipsi subiecta sunt, contigit, ob hanc Diui-
nam potestatem & imperium, Deus sit necesse est. Respondendum
est, quod quemadmodum is Regiam potestatem non consequitur,
qui habet quidem potestatem in Regnum; verū non summam,
sed summæ potestati subiectam ac subordinatam; Regis enim pote-
stas, summa vt sit necesse est: ita cū Moscorouius Christo tri-
buit potestatem Diuinam in omnia, verū non summam, sed pote-
stati summæ subiectam atq; subordinatam; non potest propter ta-
lem potestatem affirmare Christum esse verum Deum. Neque enim
verus Deus dici potest sine summa potestate, neq; summa potestas
dici potest, nisi cū nulli est subiecta.

Quare cū asserit, absolutam potestatem Diuinam esse Christo
concessam, vel secum pugnat, vel æquiocatione rem inuoluit. Si
enim potestatem absolutam eam intelligat, quæ sit summa & nulli
subiecta, secum ipse pugnat, cū neget potestatem, tali modo ab-
solutam, Christo tributam esse. Si verò absolutam intelligat respec-
tu aliorum tantū, ita vt à nullo alio præterquam à Deo pendeat,
nec in vsu suæ potestatis ab alio impediri possit; sic potestas Christo
homini concessa, dici potest eo sensu absoluta; non tamen respectu
Dei, cuius potestati semper est subiecta & subordinata: ita vt & in
salute nobis cōferenda à Patre pendeat dicto modo: *Sedere*, inquit, *ad*
dexteram meā, aut ad sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à
Patre meo. Hoc verò non est potestatem esse simpliciter absolutam,
sed certo duntaxat modo: neque talis potestas sufficit ad constituen-
dum Christum Deum: siquidem Dei potestas debet esse simpliciter
absoluta & summa, ac proinde nemini subiecta, alioqui à potestate
ministeriali non differret.

Adiicit verò Moscorouius, non esse metuendum, ne tot Deos
colamus, quot homines Diuina potestate præditi fuerint. Nullum
enim, inquit, ex omnibus reperias, qui absolutam Diuinam potesta-
tem habeat, eamq; Diuino modo exerceat, præter solum Christum:
nemini etiam dātam eandem eo fine, vt Diuino cultu afficeretur,

*Absoluta po-
testas.*

*Plures Dī
essent colen-
ds.*

nisi soli Christo. Verum non soluit nos metu Moscorouius. Nam si propter potestatem Diuinam inferiorem, Deoque subiectam, Christus coli pro Deo potest; poterunt etiam alij omnes pro Dijs coli, quorum quos Diuina potestate fuerint præditi. Vtraque enim potestas esset absolutè infra Diuinam, solùmque diceretur Diuina, quia esset eius, quæ in Deo est, participatio quædam. Si ergo participatio Diuinæ potestatis Diuinum cultum meretur, omnes quotquot Diuinam potestatem participant, merebuntur cultum Diuinum. Nam quod ait, Christi potestatem esse absolutam, iam ostensum est id dici nõ posse, si potestas in Christo subiecta & subordinata Diuinæ potestati statuatur. Hoc enim modo & Ministrorum potestas esset absoluta, & aliorum hominum, quibus Deus suam potestatem sæpè ita communicat, vt in eius vsu à nullo nisi ab ipso Deo dependeant.

Modus Diuina potestas inquit

Similiter cum ait, Christum suam potestatem Diuina modo exercere. Primum si essentiam potestatis spectes, non potest Diuina potestas nisi Diuino modo exerceri. Deinde si modus Diuinæ potestatis spectetur, is est absolutus sine vlla subiectione ac dependentiâ, quem modum cum Christo non concedat Moscorouius, quomodo audeat affirmare, eum Diuino modo suam potestatem exercere? Quod si Diuinum modum in eo constituat, quod ea potestas sit par potestati Diuinæ, id quoque ex ipsius sententia falsum esse oportet. Cum enim non concedat Christo potestatem aliam, præter eam, quæ sit subiecta & subordinata Diuinæ potestati, qui potest eam parem Diuinæ potestati, quæ est potestas primi principij asserere, nisi minus maiori, inferius superiori dicitur esse par. Nam si dicatur esse par, quoad effecta, id neque absolutè verum est in sententia Moscorouij & luorum, qui Christi potestatem non in omnia absolutè, sed in omnia ad salutem spectantia, esse volunt: quo fit vt etiam respectu effectuum potestas Christi non sit par potestati Diuinæ. Imò neque in certo rerum genere, hoc est in rebus ad salutem spectantibus potest dici par. Nam sicut potestas Generalis Vicarij, & si omnia sibi concessa possit, non dicitur par potestati Domini, cum ipsa met sit ei subiecta & subordinata: ita & de potestate Christi, quam esse subiectam Dei potestati concedunt Ariani, idem dicendum esset: aut si hoc satis sit ad dicendam parem potestatem, quod ad ea omnia, quæ ipsi commissa sunt, se exerat: hoc etiam modo potestas Diuina alijs com-

Non possunt dicere Ariani, potestatem Christi esse equalè Dei potestati.

lijis communicata dici poterit par Diuinæ potestati: quia ad ea omnia se extendit, ad quæ potestas illa data est à Deo. Verùm de hoc pluribus in 1. de erroribus Arianorum libro à nobis actum est. Denique cum ait Moscorouius, soli Christo datam esse potestatem eo fine, vt Diuino cultu afficeretur, si id de potestate increata intelligat, est verum: si de creata, probare id ex scripturis in suo sensu non potest. Nam de potestate iudiciaria paulò post agemus. Si enim Christus non esset substantialiter Deus, non posset vllò modo propter Diuinæ cuiuscunq; potestatis participationem pro Deo coli.

Inquit Moscorouius, Deum secus cum Christo egisse, quim Rex cum Prælege agat, vel suo Generali Vicario. Etenim Prælegi & Vicario Generali, si Rex concedat iudicandi & gubernandi potestatem, tamen non absolutam, sed certis terminis definitam atque conclusam, nihil mirum est, si pro ipso Rege non agnoscat, cui si absolutam potestatem Rex concederet, tum ille non Prælegis, sed Regis nomen & locum obtineret. Deus verò Christo potestatem in omnia absolutam, se ipso excepto, concessit.

Ait fallitur egregiè Moscorouius. Etenim, vt potestas aliqua sit Regia, non satis est, quòd sit potestas omnia pro arbitrio faciendi sed requiritur, vt sit summa & nulli alteri superiori subiecta. Nam & famulo Dominus potest tribuere potestatem faciendi omnia pro libitu, sibi tamen summam potestatem reseruando, quæ possit vti, quotiescunq; velit, tum in ipsum famulum, tum in ceteros ipsi commissos. Quocirca & Rex si Prælegi tribuat potestatem omnia in Regno pro libitu faciendi, sed reseruata sibi summa in Prælegem atq; omnes, potestate: talis potestas Prælegi concessa, non faciet illum Regem, sed Prælegem, seu substitutum Regium, cum plena in omnia potestate. Regia enim potestas non est nisi summa: potestas verò dicta, cum sit summæ subiecta, non est summa. Nequit igitur dici potestas Regia. Neq; satis est ad potestatem Regiam, potestas omnia in Regno pro libitu faciendi. Talem enim potestatem Rex etiam Ministro concedere potest, non tradendo illi Regiam, id est summam potestatem: illa enim potestas propter subiectionem, esset minor Regia, quia non summa. quocirca neque absolutè esset Regia. Cum autem non sit Regia, Regem constituere non potest.

Ex quo patet ad Regiam potestatem, non satis est esse quomo-

docunq̄ue absolutam, hoc est respectu subditorum tantum, quibus pro libitu imperare possis, sed opus est præterea esse absolutam respectu superioris, ita vt nulli potestati superiori subiacet, qua vel restringi, vel tolli possit, sed sit summa prorsus ac independens. Cùm igitur Diuina potestas in Christo secundum Arianos non sit ita absoluta, vt non sit subiecta superiori potestati, hinc fit vt ea verum Deum non possit cõstituerẽ, nec eius respectu Diuinus cultus imponi Christo debeat. Deniq; ea potestas Christa non ita vt Deo conuenit.

Friuola verò est illa exceptio Moscorouij, cùm ait Christi potestatem dici posse dependentem, quatenus ipse Deus, est auctor eius: ac quatenus eam Christus exercet, independentem esse: cùm ea Christus, vt absolutus Dominus, pro suo arbitratu vratur. Non aduertit enim Moscorouius, eam Christi potestatem non solum in fieri à Deo dependentem esse, sed etiam quoad totam suam rationem à Deo dependere in conseruari; & esse ita Dei potestati subiectam, vt ab eo possit ad libitum auferri vel restringi. Porrò qui tali potestate vratur, non vratur ea, vt Dominus absolutus, etiam si ea pro arbitrio vratur: illa siquidem dependentia & subiectio superiori potestati, vsq̄ omnino absolutum impedit, & Minister ex commissione Domini potest delegata sibi potestate pro arbitrio vti, etiam si absolutam Domini potestatem non habeat, sed sit Domini potestati omni- quaque subiectus.

Accedit, quòd Christus ratione suæ potestatis creatæ, à qua summus Pontifex noster dicitur, non Deus, sed Minister Sanctorum seu Sanctuarij cælestis à Paulo appellatur. Heb: 8. 2. Omnis enim ratio postulat, vt ea potestate, qua quis Deo subiicitur, Deus esse verus non dicatur. Cùm verò hinc Moscorouius infert, si Christus sit sacerdos Dei altissimi, non posse esse ipsum Deum altissimum; id non rectè inferri ex eo constat, quòd cum ratione potestatis creatæ in natura humana residente sit sacerdos altissimi, eiusdem etiam potestatis ratione, sequitur non esse Deum altissimum: non autem sequitur alia ratione & alterius naturæ respectu dici non posse Deum altissimum. Adhæc nunc solum hoc vrgemus, si Christus non habeat aliam potestatem, quàm creatam & dependentem Deoque subiectam, non posse ipsius respectu dici Deum, sed Dei ministrum. Sic enim appellatur à Paulo, *Minister Sanctorum*. Nam Dominum esse, non est esse al-

terius

*Christi. Et
ait summus
Pontifex. nō
est Dei po-
testas.*

verius seruum, sed absolutum Dominum alteri non subiectum; quod cum soli Deo summo conueniat, Christo conuenire non potest, nisi idem summus Deus esse credatur.

Addit Moscorouius, non posse ex scripturis probari, præter potestatem creatam, esse in Christo potestatem incretam & innatam Christo ratione Diuinæ eius naturæ. Verùm eam potestatem nos probauimus ex eo, quòd scriptura Christum & æqualem Deo & minorem agnoscit. Est igitur in Christo duplex potestas, altera qua minor est Patri, Patrique subiectus: altera qua est æqualis Patri, ac omnia vna cum Patre operatur, quam æqualitatē absolutam esse satis nouse in lib. 1. de errorib. Arianorum c. 11 & in 2. lib. c. 5. probauimus.

Si, inquit Moscorouius, Christus habuit innatam potestatem, uti Deus natura habet, nulla potestas illi in cælo & in terra à Deo donari potuit. Nec enim id donari potest cuiquam, quod ipse naturà habet. Sed id ineptissimè à Moscorouio obiicitur. Nam si Christus solum naturà Deus esset, non posset ei potestas vlla donari à Deo, cum omnis potestas in cælo & in terra naturaliter illi cõpereret. sed quia non solum Deus est, sed etiam homo, ideo quatenus homo est, potest ei donari aliquid à Deo, siquidem ea potestas non est innata naturæ humanæ.

Æqualitatem Christi cum Deo, Moscorouius ait, ostendere solum potestatem Christi, quoad effectum esse parem Diuinæ. At hunc errorem 1. lib. de errorib. c. 11. confutauimus. Nam & scripturæ absolutam æqualitatem indicant: & si de æqualitate quoad effectus agatur, quæ in iisdem effectibus efficiendis posita est, ea non sufficit, vt qui eosdem effectus efficit impari ratione, æqualis absolutè pronuncietur. Nam si famulus ex commissione Domini eadem faciat, quæ Dominus, non ideo dicitur æqualis potestatis cū Domino; quia ad æqualitatem potestatis, non satis est eadem facere, sed æquali cū altero potestate & iure facere. Ad hæc non potest dici quis, potestate æqualis Deo, ex eo, quòd idem possit quod Deus, nisi etiam ita possit vt Deus, hoc est pari iure in dependentia, perfectione: alioqui cum omnes causæ secundæ in suo genere, possint idem quòd Deus, dicendæ essent æquales Deo. Idem enim facere quis potest, quod alter, non tamen æquali cum altero perfectione. Demum Christus ab Apostolo dictus est, æqualis Deo ante mortem. Atqui tunc non credunt

Duplex potestas in Christo.

Æqualitas Christi cum Deo absoluta.

credunt Ariani, Christum potuisse omnia, quæ ad salutem nostram spectant, ut in 2. lib: de error. demonstrauius, cum eos; Christo multiplicem potestatem negantes reselleremus. Aiunt enim, potestate nos saluandi, & vita æterna donandi, & immortales reddendi, & à morte liberandi, & Spiritum S. nobis largiendi tunc caruisse. Cum igitur, ne ratione quidem effectuum tunc credant fuisse Christum æqualem Deo, consequens est, illos omnem Christi cum Deo æqualitatem abnegare.

Ex his itaq; apparet, nulla ratione Christum, propter potestatem creatam, Deum verum dici posse, & pro Deo colendum ac adorandum; cum neq; potestas sit Diuinitas, neq; absq; natura quis Deus verè dici possit; & potestas Diuinæ potestati subiecta, subiectum Deo & Dei ministrum aut Vicarium, non verò Deum constituturæ queat.

Tertio loco Moscorouius ostendere nititur, ex iudicandi potestate data Filio à Patre, donatam esse Christo Diuinitatem. Dicit enim Ioan: c. 5. *Patrem dedisse omne iudicium Filio*, id est omnem iudicandi potestatem; addit etiam dedisse eo fine, *ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant & Patrem*. Ex quo concludit ait, hanc potestatem esse Diuinam, & tantam quæ Christum constituat Deum: siquidem propter illam ita honorificatur Filius sicut & Pater.

At in hac probatione non semel labitur Moscorouius. Primum quòd illam potestatem iudicandi, propter quam honorificatur Filius, sicut honorificatur & Pater, existimet esse potestatem creatam in humana Christi natura residentem. Potestas enim creata nunquam cum honorem mereri potest, quem meretur increata; nec potestas inferior, eundem meretur honorem, quem summa potestas: neq; eundem honorem meretur subditus, quem Rex: nec deniq; potestas subditi potest esse ratio eiusdem honoris, cuius est potestas Regia. Quamobrem si potestas iudicandi in Christo est talis ac tanta, ut propter eam Filius ita honorificetur, sicut & Pater, & æquè ut Pater habeat vitam in semetipso ad omnes viuificandos: eiusmodi potestas, non potest esse, nisi increata & summa. Sicut enim Pater propter summam suam & increatam potestatem honorificatur ut Deus: ita & Filius, si honorificatur ut Pater, summam quoq; potestatem habere debet. Neque enim idem honor est summi & primi

Potestas iudicandi in Christo tantæ, quanta in Patre.

principi.

principij, qui est inferioris & secundi: neq; æquum est secundam causam æquè honorificari, ut primam; neq; subditum eodem honore affici, quo Dominum.

Inanis verò est euasio Moscorouij, cum ait parem esse in Patre & Filio iudicandi potestatem, solum quoad modum eam potestatem exercendi: imparem verò quoad causam potestatis, & inde secuti cultus. Nam inquit, causa prima potestatis in Filio est Pater, eo quod eam Filio dederit, quæ causa non est in Patre: Causa itidem cultus in Filio est, quod ei Pater omne iudicium dederit; cum Pater non idcirco honorandus sit, quod ei omne iudicium ab alio sit datum. Quæ omnia falsissima esse facile demonstratur.

Nam imprimis cum ait, vtriusq; potestatem parem esse, quoad modum eam potestatem exercendi, si id de potestate creata Christi intelligat, manifestam implicationem inuoluit. Non enim potest esse par potestas inferioris & superioris, subditi & Regis, ministri & Domini, nec pari ratione exercetur. ut paulò ante docuimus.

Ex quo patet, potestatem creatam Christi non solum esse imparem potestati, quæ in Deo est, quoad causam, quod illa sit creata, hæc increata, & ex consequenti quoad cultum: (non enim eundem cultum potestas creata meretur, quem increata,) sed etiam quoad modum eam potestatem exercendi; cum potestas creata non sit summa, nec ut summa exerceatur, nec cum supremo & independenti dominio, nec per modum primi principij, sicut potestas Dei increata exercetur. Quocirca aut negare debet Moscorouius ex pari honore Patris & Filij colligi debere parem in vtroque potestatem; & ex consequenti probare ex hoc loco non poterit Christi Diuinitatè: aut si id non negat, non potest locum istum interpretari de potestate Christi creata, sed necessariò de increata, quæ sola, tantum cultum, quantus Deo debetur, promeretur.

Alter lapsus Moscorouij est, quod datam potestatem, donatam interpretetur: quasi quidquid datur, donari ex liberalitate oporteat, cum per se perspicuum sit, ea solum donari, quæ ex liberalitate & gratia dantur: quæ verò dantur tanquam à natura insita per generationem, ea non donata sed innata censenda esse. Sic omnes perfectiones naturales dantur Filio à Patre per generationem: quantus enim quantus Filius est, à Patre est. Non igitur rectè inferre potuit

Data potestas et donata non idem.

Moscorouius, ex eo quod Christo sic data potestas, donatam fuisse. & sicut id inferre non potuit, ita neque donatam Christo Diuinitatem, quod probare constituerat.

At inquit, non posse ostendi hanc potestatem in Christo innatam esse. Verum nos ex hoc etiam loco id ostendimus, in quo ex pari cultu par potestas Filij & Patris indicatur. Par autem potestas, eique in Deo est potestati, creata esse non potest. Si vero sit increata, non erit à natura Diuina distincta, ac proinde innata vt sit oportet. Nam cum ait, hanc potestatem, cum data esse dicatur, non posse dici innatam, ostendit suam ignorantiam, quæ non intelligit aliqua dari etiam naturaliter posse: quæ autem à natura dantur, innata sunt, non donata; ex natura, non ex liberalitate profecta.

Ei inquit, qui naturam Deus est, non potest à quoquam vlla potestas dari. At & hoc friuolum est: nam sicut naturam Diuinam, ita & omnem naturam Diuinam potestatem dari per generationem æternam nil repugnat: neque hæc tenus ab aduersariis vlla in eo contradictionis implicatio notari potuit, vti primo libro de Christo à nobis ostensum est. Neque verò sequitur, Deo quid superius futurum, quæ enim ex natura dantur, non dantur tanquam à superiore, sed tanquam ab eiusdem naturæ & potestatis principio.

Iam cum vrget ex Ioanne illa verba, *Dedit ei potestatem iudicium facere, quia Filius hominis est*, non is sensus eorum verborum est, quod Christus solùm, quia homo est, & creata potestate iudicet. Iudicat enim pari cum Patre potestate, quæ increata est & Diuina, sed quod eam per actus humanæ naturæ voluerit propter homines humano modo exerceri à Christo; quia enim Filius, est etiam homo, & homines erant iudicaturus, voluit Deus vt eam potestatem iudicandi humano modo propter homines exerceret. Quare cum insit Moscorouius, si ea potestas data est Christo, quia Filius hominis est, nõ igitur quia Deus est; ineptè insit, vtumque enim diuersa ratione verum est. Nam quia potestas illi data, est par Patris potestati, idcirco sine natura Diuina dari non potuit; ac proinde tanquam Deo vero naturaliter ex Patre genito data est: alioqui propter eam non posset honorari sicut Pater: cum propter inferiorem potestatem nemo debeat ita honorari, sicut alter propter superiorem. Quia verò ea potestas data etiam est vt humano modo exerceretur, ideo data ei est, quia Filius hominis est.

At in-

At inquit, Christum idcirco mortuum esse & resurrexisse, ut vivis ac mortuis dominetur. Rom: 14. ex quo sequitur morte sua, eam potestatem iudicandi consecutum esse, atque adeo acquisitam, non innatam potestatem iudicandi habere. Verum nos iam ostendimus duplicem in Christo potestatem esse, & morte acquisitam, & innatam: illamque esse creatam, hanc increatam: illam subiectam potestati Divinæ, & non summam; hanc summam & omnino absolutam: illam minorem potestate Divina, hanc eidem parem.

Si inquit, iudicandi potestas esset innata Christo, sine causa fuisset illi à Deo donata, cumque per illam donatam potestatem Christus omnia iudicia exerceat, illa innata in Christo iudicandi potestas fuisset prorsus otiosa. At hæc nullam vim contra nos habent. Nos enim in natura Divina illam Christi potestatem innatam collocamus: aliam verò illam inferiorem humanæ Christi naturæ concedimus, eo fine, ut non solum quæ Deus, sed etiam quæ homo iudicium exercendi potestatem, habeat ratione utriusque naturæ. Neque si omnia iudicia per donatam potestatem à Christo exercantur, otiosa erit innata: Siquidem ea ad id maximè confert, ut summæ iuræ ac dominio Christus iudicet, sicut & Pater: quod à donata illa potestate fieri non potest, ut dictum est, cum ea non sit omnino absoluta & summa.

At urget Moscorovius, eam potestatem iudicandi, per æternam generationem dari non potuisse. Nam data potestas præsupponit, inquit, Christum Divinam illam potestatem non habuisse, antequam illi data esset. Quod si aliquando illam non habuit, consequens est, ab æterno non habuisse. Verum Moscorovius ignorantiam suam prodit, cum existimat omnem datam potestatem præsupponere aliquid tempus, in quo data non fuerit. Hoc enim sicut verum est de ea datione quæ fit in tempore, & habet suæ durationis initium, ante quod non fuit: ita falsum est, de ea quæ fit ab æterno, cum æterni ea sit ratio, ut non habeat Ante, nec ullum prorsus durationis initium. Quocirca eo ipso quod aliquid ab æterno datum est, ita datum esse censendum est, ut semper fuerit, & nunquam non fuerit, quo omnis quæstio de Ante prorsus excluditur. Cum igitur ait Moscorovius, Christum potestatem illam antequam ei data esset non habuisse, absurdè loquitur: in ijs enim quæ sunt ab æterno, non

*Ignorantia
Moscorovij.*

datur Ante, nec nisi stulte queritur, an aliquid ante æternitatem fuerit.

*Semper esse
& ab alio esse non pugnant.
Exemplum
Solin.*

At instat Moscorouius. Si semper fuit ea potestas, dari non potuit; non enim datur id quod iam habetur, sed quod nondum habetur. Verùm discat Moscorouius, ista minimè inter se pugnare, semper haberi, & tamen ab alio haberi. Doceo id primùm exemplo, tum ratione. Exemplum est Theologis vtitatum. Si enim sol esset ab æterno, splendor quoque ab ipsa procedens esset ab æterno: semper igitur splendor ille esset, quia ab æterno, & tamen à sole produceretur. Non igitur repugnat semper esse, & tamen ab alio haberi vel produci. Ratio quoque id ipsum manifestè docet. Esse enim & ab alio esse, nequaquam sunt opposita, sed subalterna. Ergo & semper esse, & ab alio semper esse, non erunt opposita. Et sicut, si visio esset ab æterno, ea & semper esset & ab alio esset, non enim potest esse visio nisi à vidente; ita & id quod ab æterno habetur, & semper habetur, & ab alio habetur, in eoq; nulla cerni potest contradictionis implicatio. Nam quòd obijecit: non dari nisi id quod ante nò habebatur. Respondendum est, id verum esse cùm datur aliquid in tempore, non verò cùm datur ab æterno. Id enim quòd datur in tempore, non semper fuit, & idcirco antequam daretur, non habebatur: id verò quod datur ab æterno, semper fuit; & idcirco nullum habet Ante, Semper enim excludit Ante.

Aliud extremum.

Æternum quod non habet principium.

Principium duplex.

Ad quem etiam modum soluitur illud sophisma Arianorum, cùm aiunt. Quod est ab æterno, non habet principium, quòd verò non habet principium, non potest generari, cùm generatio semper sit ab aliquo principio generante: non est igitur possibile generationem esse æternam. In hoc sophismate manifesta continetur æquiuocatio in voce principium, cùm aliud sit principium durationis seu temporis quod repugnat æternitati, aliud principium originis quod æternitati non repugnat. Id enim quod est ab æterno non potest habere principium durationis seu temporis, siquidem semper fuit & nunquam non fuit: habere tamen potest principium originis à quo generetur & producat, cùm esse semper & ab alio esse non sint pugnantia, vt ostensum est. Similiter generatio requirit principium originis, quod est principium generans, licet non requirat principium durationis & temporis, cùm sine eo esse possit. Porrò esse duo

asse duo ista principia diuersa, luce clarius est. Nam principium originis est principium generans & quasi causa efficiens generationis; principium verò durationis vel temporis, non est principium generans, sed est primum instans & momentum durationis rei. Cum igitur duo hæc principiorum genera Ariani confundant & distinguere nesciant, non est mirum eos in hac re insigniter errare.

Similiter illa altera Moscorouij argumentatio non minus inepta censeri debet, qua probare contendit generationem ab æterno esse impossibilem. Quod, inquit, ab omni æternitate suum esse habet, non est opus vt illud generatione acquirat. Id enim futile est. Nam si ab omni æternitate ex se habeat suum esse, id procul dubio non haberet opus, vt illud per generationem acquirat. Ac si habeat esse suum ab æterno quidem, verum non ex se, sed tanquam ab alio profectum, id sanè non aliter est ab æterno, nisi quia ab alio existit ab æterno, ac proinde per generationem est ab æterno.

Pergit Moscorouius. In Deo generatio actiua & passiuæ dari nõ potest, quin detur compositio. Ac id falsò & sine probatione vllâ Moscorouius assumit. Oppositum enim demonstratur à Theologis, nempe generationem actiuam & passiuam nullam compositionem in Deo efficere posse. Nam neque, quatenus ad se referuntur (sic enim sunt opposita;) neque quatenus ad essentiam pertinent (sic enim sunt idem cum essentia;) ita vt in priori consideratione oppositio compositionem impediat: in posteriori autem identitas cum essentia, eam non admittat.

Tandem in hunc modum argumentatur. Aut generatio Filij ad finem suum peruenit, aut non: si peruenit, ergo Deus Pater ex generante factus est non generans, atque adeò mutatus est. Si non peruenit, ergo Filius nondum natus est; quod vniuersis sacris literis repugnat, quæ Filium natum testantur. Hoc argumentum reuelatur dicendo, generationem Diuinam & perfectam esse, & nunquã desinere esse: perfecta est; quia est cum suo termino perfecto: nunquam verò desinit, quia æterna est. Æternum enim semper est. Semper igitur Deus Pater est generans, semper Filius est genitus, semper nascitur, semper natus: nec Pater vnquam desinit esse generans, nec Filius desinit vnquam generari, & tamen semper est natus. Nam quatenus semper est à Patre, semper generatur: quatenus verò per-

*Filius semper
per nascitur,
semper
natus.*

fectum esse habet à Patre, ita generatur, vt simul sit & natus. Natum enim illud dicimus, quod perfectum suum esse habet à generante. Id quod exemplo in rebus creatis declarari potest. Sunt enim quidam effectus, qui ita oriuntur à suis causis, vt postquam producti sunt, non dependeant amplius ab ipsis: vt ignis productus ab alio igne, post productionem ab eodem non dependet amplius: Alij verò ita oriuntur à suis causis, vt oriri non desinant. Sic radius oritur à sole, nec oriri vnquam desinit. Non enim in primo solùm productionis suæ momento est à sole, sed & quamdiu durat, à sole est, & sic oriri à sole nunquam desinit: simul tamen perfectè ortus est. Sic & visio ita oritur à vidente, vt semper ab ea oriatur. Hoc igitur exemplum docere potest Moscorouum, non repugnare, vt aliquid simul & ortum sit, & oriri non desinat: & natum sit, & nasci non desinat. Quod si rebus creatis id non repugnat, neque Deo repugnare censendum est.

Quamobrem insulsa & ignorantix plena est illa obiectio aduersariorum, cum aiunt, si Filius natus est, nasci non potest: quædam enim & nata sunt, & nihilominus nasci non desinunt. Quare & Filius Dei, quatenus perfectum esse habet à Patre, natus dicitur; tunc enim res dicitur nata, cum perfectum suum esse acquirit. Quatenus verò illud perfectum esse semper habet à Patre, dicitur semper nasci. Neque enim modo minus Filius est à Patre, quam fuit semper & æterno. Esse autem à Patre, est oriri à Patre: si igitur semper est à Patre, semper oritur à Patre, semper gignitur à Patre.

Cum verò Moscorouius quærit, an generatio Filij Dei peruenit ad finem suum, vel non? Dico peruenisse, & nunquam sine fine suo fuisse; alioqui fuisset imperfecta: generatio enim tamdiu est imperfecta, quamdiu finem suum & terminum non assequitur. Cum inquit, inde sequi Patrem ex generante factum esse non generantem, ac proinde mutatum; neganda est consecutio. Siquidem æterna generatio nunquam cessat: quare neque generans vnquam desinit esse generans, nec ex generante fit non generans, sicut & quod ab æterno gignitur, nunquam desinit gigni, sed simul & genitum est & gignitur, & ex consequenti non ponitur in Deo vlla mutatio.

Verum hæc difficilia Moscorouio videntur, quòd Diuinam generationem sine illis imperfectionibus, quas generatio in rebus creatis

*Generatio
Diuina sine
mutatione.*

creatis habet, apprehendere non valeat: cum & ratio formalis generationis ab omnibus imperfectionibus abstrahi possit, & Deo non nisi exclusis imperfectionibus tribui debeat. Porro imperfectiones in generatione rerum creatarum sunt hæc. Id enim quod generatur prius est imperfectum, quam perfectionem suam acquirat; tendit enim ad suam perfectionem per motum & successiue. Deinde generatur cum ante non fuerit, & per generationem acquirit primum suum esse: generatur enim in tempore. Ad hæc generatur per mutationem, cum & ex subiecto fiat, & antequam fieret non erat. Has omnes imperfectiones excludit generatio Diuina: siquidem Deo imperfectio nulla tribui potest. Nam in primis, cum sit perfecta, excludit carentiam termini, quæ est magna imperfectio, sed semper habet suum terminum perfectum. Semper enim Filius Dei erat, sed quia erat à Patre, idcirco semper nascendo erat. Deinde cum sit æterna, excludit omne initium, nec admittit vt aliquando non fuerit: quo etiam excluditur omnis mutatio. Quod enim ita produci- tur, vt nunquam non fuerit: sit sine omni nouitate essendi; & ex consequenti sine mutatione, quia caret termino, A quo, mutationis, qui est, Ante non fuisse.

Plures quoque rationes contra æternam Filij Dei generatio- nem iactat se habere Moscorouius: at ex iis quas protulit, quam futiles, sophisticas, atque ignorantia plenas ex iunt, quæque solum rudibus & ignavis tenebras ofundere possint, non sapientibus atque doctis, conijcere licet: & cum ad eas toties à Nostriis responsum abunde sit: qui homines istos non pudet, eas in medium proferre, so- lutionibus non refutatis.

Asserit postremò Moscorouius, si concedatur Filio datam esse potestatem à Patre quocunque tandem modo, illud necessariò conse- qui, Filium à Patre esse naturà diuersum, cum is qui dat, & qui ac- cipit, nunquam possit esse vnus idemque naturà.

At fallitur plurimùm, cum sine alia probatione id obijcit, quod à nobis diserrè negatur. Dicimus enim, cum qui dat, & qui accipit, personis debere esse diuersos non naturis. Cuius ea etiam redditur à nobis ratio; quòd is qui dat, suammet numero naturam dare potest; ita vt hoc ipsum det alteri, vt sit vnus naturà cum ipso: sicuti nos ex scripturis de Filio Dei credimus, cui à Patre id datum

est, vt sit vnus natura cum Patre. quod si hoc ipsum dari potest alteri, vt alter sit vnus natura cum ipso, inde peripicitur necessarium non esse, dantem & accipientem naturis esse diuersos: siquidem cum vnus alteri suammet naturam dat, opus est esse vnus naturæ cum ipso. Nec id vlla verisimili ratione ab aduersariis conuelli potest, nisi illo stulto principio, quo pronunciant, inter naturam & personam nullum esse discrimen: Cuius principij falsitatem in 1. de error: Arian: lib: ad finem, pluribus demonstrauius.

Ex his itaque quæ attulimus singulis, satis liquet, Moscorouum Diuinitatem Christo donatam esse, probare non potuisse. Nam neque ex donatione nominis supra omne nomen id inferre potuit; neque ex data omni in cælo & in terra potestate, neque ex potestate iudicandi amplissima Christo concessa: ita vt sine vilo scripturæ testimonio rem tantam, cumque tanto Christi præiudicio conuictam, asseruisse censendus sit.

*Moscorouum
ne Minister
Arianorum*

Ad finem sui libelli Moscorouus ait, per contumeliam se à ministro Arianum vocatum: quod tamen munus si sibi contigisset, pro summo honore & ornamento se illud habiturum fuisse. Verum multò aliter res habet. Nam quis contumeliam reputet, si ratione eius, quod quis exerceat muneris, nomen ei imponatur? Quod verò munus Ministrum magis indicat, quàm quod tot annis Racouix Moscorouus exercuit, quàm libris scriptis, quàm concionibus, quàm cætera synagogæ Racouientis cura? quid enim plus à Ministro præstari potuit? Neque enim apud Arianos Racouientes (si V Volkelio credimus) ad Ministerium vlla vocatione Diuina, aut missione, aut consecratione opus est, sed solùm eorum assensu, qui audire verbum volunt. Fingit igitur Moscorouus in nomine contumeliam, quæ illi ratione muneris quod suscepit, omni iure competit neque nomen prius deponet, quàm munus rejiciat. Cum verò Ministri officium, si sibi contigisset, pro summo honore & ornamento se habiturum fuisse, scribitis primùm non intelligo, si tantus honor & ornamentum sit, Ministerium esse, quomodo Ministri nomē pro contumelia ab eo haberi possit. Deinde Ministrorum, præsertim Arianorum, officia nondum vidimus, aliquos illustres & honoris amantes viros, vel ambisse, vel admodum expetisse, sed fugisse potius & dedecoriquè duxisse; & vulgaribus ea libenter concessisse. Et verò quis

ro quis honor ei muneri haberi debet, quo tot in Deum & Dei verum Filium atque in Spiritum sanctum blasphemiam euomuntur exorandæ, ad ipsorum aliorumque plurimorum perniciem. Equidem ea in re non Deo sed Cacodæmoni seruitur; eidemque linguas suas & mentes consecrant Ministri, fiuntque nobilissima eiusdem instrumenta ad Dei verum cultum demolendum, & animos hominum à vera salute & felicitate abducendos, & in baratrum vsq; præcipitandos, mercedem laboris accepturi, ignem nimirum illum deuorantem, incendiaque sempiterna.

Scio Moscorouium tantos sibi spiritus sumere, vt se solum sapere, solum se Diuino lumine collustratum esse reputet; ceteros ante ipsum fideles errorum tenebris inuolutos, ignorasse ea, quæ per Socinum Apostatam, Racouiensibus reuelata sunt, ab eo qui se trãfigurare solitus est in Angelum lucis. Verum hic tumor & arrogantia hæreticis propria est, vt suum iudicium totius Ecclesie iudicio anteponant, & persuasissimum habeant sua mendacia esse Fidei veritates. Quæ persuasio, vt nullum hæreticum vnquam iuuat; ita neque Moscorouio, aliisque eiusdem farinae, suffragabitur. Intellegit aliquando miser, quid sit à communi fidelium & Ecclesie Catholicæ, cui promissus est Spiritus veritatis, sensu recedere, & proprii capitis commenta sequi, suoq; stulto spiritu scripturas in quemcunque sensum torquere, aliisque ad interitum auctorem esse. Cum verò promittit se suis erroribus cessurum, si Diuinarum literarum auctoritate & rationibus euidenter deductis veritatem docueris; auferat præiudicatam ab animo sententiam, affectumque & spiritus altos, hoc est hæreticos, deponat, Christiana denique submissione & Diuino implorato auxilio, ea quæ tum contra ipsum, tum contra Smalcium ac VVolkelium, ex Diuinarum literarum auctoritate, communiq; fidelium sensu scripsimus, legat relegatq; diligenter, & tum demum futurum speramus, si nihil in animo Diuinæ gratiæ obstiterit, Dei auxilium non defuturum, velamineque de corde sublato, lucem illam cælestem de tenebris protinus affulsuram. quod illi ex animo Christiano vehementer cupio.

Ex Collegio Karnkouiano Calissij 7. Iunii

Anno 1615.

AD LECTOREM.

Vides, beneuole Lector, quò tandem Ariani colliment, nempe vt Deum & Religionem omnem è mundo tollant. Quid enim restat in Religione amplius, si plures Dy, Ethnicorum more, colendi inducantur: Filio Dei & Spiritui S. Diuina natura denegetur, sanguis Christi verum esse primum redemptionis nostre non credatur: vnicum illud pro peccatis in cruce peractum sacrificium reijciatur: Sacramentis nulla vis & efficacia ad nos saluandos tribuatur: Baptismus aque in nomine Patris & Filij & Spiritus S. à Christo nec praeceptus, nec institutus esse asseratur. animorum immortalitas, & eorundem, qua nunc gerimus, corporum resurrectio non credatur. Quid hoc aliud est, quam Christianam fidem abnegare, & ex Christianis in Gentiles absurda metamorphosi transmutari? Qui hoc Arianam doctrinam moliri, non videt, aut non sentit, nescio quid videat, quid sentiat. Id verò nos scriptis nostris agimus, agemusq; duce Deo deinceps, vt homines ex scripturis tandem perspiciant, quantas in Religione tenebras Ariana perfidia inducat, & quomodo sacrosanctam fidem penitus euertat: aded vt qui Christianus esse velit, nihil magis quam pestem Arianam fugere & execrari debeat, quam si semel imprudens hauserit, totius Fidei & Religionis iacturam eum facere oporteat. Tu Lector, haec nostra, eo quo par est animo, accipe, & Ariana venena prudens evita. Vale.

